

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Vendula Vágnerová

**Spolková činnost ukrajinské menšiny v Praze
v letech 2001–2013**

Diplomová práce

Praha 2015

Autor práce: **Vendula Vágnerová**

Vedoucí práce: **PhDr. Bohdan Zilynskyj, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2015

Bibliografický záznam

VÁGNEROVÁ, Vendula. *Spolková činnost ukrajinské menšiny v Praze v letech 2001–2013*. Praha, 2015. 101 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra ruských a východoevropských studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Bohdan Zilynskyj, Ph.D.

Abstrakt

Práce se zabývá ukrajinskými menšinovými spolky v Praze v letech 2001 až 2013. Ukrajinská menšina má na našem území dlouhou tradici, ačkoliv od počátku 20. století do současnosti měly na charakter její činnosti vliv různé migrační vlny či společensko-politické změny. Po dlouhém období potlačování národnostně menšinových aktivit byla v roce 1990 obnovena možnost oficiální registrace diasporních spolků ve formě občanských sdružení. První z nich byly založeny Ukrajinci z dřívějších migračních vln nebo jejich potomky, zatímco po roce 2001 začaly vznikat spolky nové, zpravidla v souvislosti s růstem počtu ukrajinských migrantů, kteří do České republiky začali mířit v 90. letech, a jejich diversifikaci. Práce tedy předkládá zprávu o ukrajinských organizacích v Praze v daném období, reflektuje jejich vývoj, rozdíly a seznamuje s konkrétními aktivitami, jakožto prostředky k naplňování cílů spolků a potřeb jejich členů. Zároveň práce vyzdvihuje prvky, které spolkovou činnost ukrajinské menšiny spojují. Účelem práce je představení ukrajinské diaspory v Praze i z toho důvodu, že její lepší poznání může přispět k jasnějšímu pohledu na doposud spíše jednostranně a negativně vnímanou menšinu.

Abstract

This thesis deals with the Ukrainian minority associations in Prague from 2001 to 2013. The Ukrainian minority in our country has a long tradition, although the nature of its activity is influenced by different waves of migration and socio-political changes since the early 20th century to the present. After a long period of repression, national minorities activity was restored in 1990, when official registration of minority civic associations was granted. The first of these were established by the Ukrainians from the earlier migration waves or by their descendants, while the new associations registered after 2001 were usually created in connection with the significant increase of Ukrainian migrants, coming to the Czech Republic since the 90s, and caused by the diversification of the Ukrainian minority. The thesis therefore presents a report on the Ukrainian organizations in Prague in the period from 2001 until 2013, reflecting their development, differences, and introducing the specific activities as a means to achieving the goals of associations and needs of their members. At the same time, this work highlights several elements that associate the social activity of the Ukrainian minority. At the same time, the purpose of the introduction of the Ukrainian diaspora in Prague is to offer a better knowledge that can contribute to a clearer view of the mostly one-sided negative perception of the Ukrainian minority in the Czech society.

Klíčová slova

Ukrajinci, národnostní menšina, občanské sdružení, spolek, kultura, diaspora

Keywords

Ukrainians, national minority, civic association, club, culture, diaspora

Rozsah práce:

233 926 znaků (130 ns)

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 15. 5. 2015

Vendula Vágnerová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé práce, PhDr. Bohdanu Zilynskému, Ph.D., za cennou pomoc a užitečné informace.

TEZE Diplomové práce	
Jméno:	Bc. Vendula Vágnerová
E-mail:	vendusha@centrum.cz
Semestr:	LS 2013
Akademický rok:	2012/2013
Název práce:	Spolková činnost ukrajinské diaspory v Praze po roce 1991
Předpokládaný termín ukončení (semestr, školní rok):	ZS 2013/2014
Vedoucí diplomového semináře:	doc. PhDr. Luboš Švec, CSc.
Vedoucí práce:	PhDr. Bohdan Zilynskij, Ph.D.
V čem se oproti původními zadání změnil cíl práce?	Cílem zůstává přiblížit ukrajinskou menšinu, zdůraznit její různorodost a zejména spolkový život, který zde pěstují a o kterém česká veřejnost jen málo ví. Součástí toho bude i otázka etnického rozlišení účastníků aktivit ukrajinských spolků, tedy na etnické Ukrajince a rusky mluvící příchozí z Ukrajiny. Práce by dále měla poskytnout jiný pohled na ukrajinskou menšinu, než jaký jej známe ze stereotypů kolujících českou společností.
Jaké změny nastaly v časovém, teritoriálním a věcném vymezení tématu?	Změny nenastaly.
Jak se proměnila struktura práce (vyjádřete stručným obsahem)?	Úvod - předpoklady vzniku přistěhovalecké skupiny, hlavní rysy vývoje po roce 1989/1991 - statistická část s demografickými reáliemi (oficiální počty x odhady) 1. kapitola - první generace spolků, dnes již zaniklé - historický vývoj 2. kapitola - činnost novodobých spolků a jejich teritoriální působení, sociální a věková struktura - programy a cíle - způsob fungování spolků (internet, periodika,...) a jejich financování - role těchto institucí ve vzdělávání Ukrajinců (školy, jazykové kurzy, rekvalifikace,...) 3. kapitola - charakteristika členů spolků/účastníků ukrajinského spolkového života v Praze

- analýza dotazníkového šetření mezi ukrajinskými migranty
- kdo jsou pražští Ukrajinci
- otázka etnické diferenciacie ukrajinských spolků
- paralely a odlišnosti mezi jednotlivými skupinami

Závěr

- evaluace poznatků

Přílohy

- tabulky zpracované na základě dotazníkového šetření
- mapky
- obrázky týkající se ukrajinských institucí a jejich činnosti
- seznam všech zpracovaných institucí včetně kontaktních údajů

Jakým vývojem prošla metodologická koncepce práce?

Změnou je v tomto ohledu plán uskutečnění dotazníkového šetření. Na vzorku několika desítek ukrajinských migrantů plánuji zjistit, jakou měrou se Ukrajinci pobývající v Praze zapojují do spolkového života vlastní komunity a zda-li kontakt s ostatními Ukrajinci vůbec vyhledávají. Dále budu analýzou výsledků šetření hledat případné paralely a odlišnosti u jednotlivých skupin migrantů.

Které nové prameny a sekundární literatura byly zpracovány a jak tato skutečnost ovlivnila celek práce?

PAVLÍKOVÁ, Eva; Sládek, Karel. Sociální situace a religiozita ukrajinských migrantů v ČR. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2009. 120 s.

Tato publikace je založena na několika desítkách rozhovorů s ukrajinskými migranty v České republice. Pro mou práci je přínosná tím, že se věnuje přímo tématu ukrajinské diaspory a jejímu životu v naší zemi. Obsahuje informace o životním stylu ukrajinských migrantů, problémech, se kterými se zde potýkají (zejména o pracovních podmínkách a administrativě), dále přibližuje jejich rodinné zázemí, důvody migrace i plány do budoucna. Nevýhody publikace jsou ale následující. Jedná se o průzkum po území celé České republiky, nikoliv jen v Praze, na kterou se plánuji zaměřit ve své práci já. Dále, jelikož je tento zdroj výsledkem výzkumu Centra pro studium migrace při Katolické teologické fakultě UK, je publikace psána se záměrem zaměřit se zejména na roli víry v diaspoře. Jako možný nedostatek se může projevit i metodologie, jelikož autoři z důvodu ochrany soukromí respondentů neuvádějí věkové kategorie, pohlaví, ani místo bydliště. Nicméně tato kniha mi dala nutný přehled.

BITTNEROVÁ, Dana, MORAVCOVÁ Mirjam (ed.). Etnické komunity v české společnosti. Praha: ERMAT, 2006. 412 s.

BITTNEROVÁ, Dana, MORAVCOVÁ Mirjam (ed.). Etnické komunity. Elity. InSTITUTE. Stát. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2010. 360 s.

Problematice migrantů v České republice se věnují i sborníky Dany Bittnerové a Mirjam Moravcové. Z publikace „Etnické komunity – elity, instituce, stát“ jsem vybrala užitečnou kapitolu o smyslu menšinových institucí v moderní společnosti. Ve sbírce stejných autorek s názvem „Etnické komunity v české společnosti“ se spolkovým životem zabývá Natalja Volkova částí „Spolkové aktivity ruské menšiny a ruské komunity v české společnosti“. Jak je z názvu patrné, jedná se o ruskou diasporu, nicméně naráží na problematiku rozdílu ruských a ruskojazyčných imigrantů.

BITTNEROVÁ, Dana, MORAVCOVÁ Mirjam (ed.). Kdo jsem a kam patřím? Identita národostních menšin a etnických komunit na území České republiky. Sofis, 2005. 460 s.

Publikace „Kdo jsem a kam patřím?“ obsahuje stať "Imigrace z Ukrajiny v České republice po roce 1990" od Hedviky Novotné. Zahrnuje zde důvody migrace, otázku etnické identity, náboženskou otázku i vztahy s českou majoritní společností. Užitečné by mohly být i mapky srovnávající rozvrstvení ukrajinských občanů po ČR. Nevýhodou je celorepublikový kontext práce.

UHEREK, Zdeněk (ed.). Migrace do České republiky, sociální integrace a lokální společnosti v zemích původu (prostor bývalého SSSR a slovenští Romové); výzkumná zpráva. Praha: Etnologický ústav AV ČR v Praze, 2004. 203 s.

Další publikací, kterou jsem doposud prostudovala, je výše uvedená výzkumná zpráva Etnologického ústavu AV ČR, která obsahuje povětšinou případové studie k pracovní migraci a zabývá se jejím ekonomickým a politickým potenciálem. Množství dalších informací jsem čerpala na internetových stránkách jednotlivých institucí, statistického úřadu či Velvyslanectví Ukrajiny v ČR.

Charakterizujte základní proměny práce v době od zadání projektu do odevzdání tezí a pokuste se vyhodnotit, jaký pokrok na práci jste během semestru zaznamenali (v bodech):

Pro účely práce jsem doposud získávala základní informace o ukrajinské menšině, o jejím vývoji nejen v Praze, ale i na území České republiky, o migračních vlnách a trendech. Prostudovala jsem výše uvedenou literaturu. Kromě toho sleduji dění na ukrajinských fórech a v komunitách, které se věnují ukrajinskému dění v České republice a ukrajinsko-českému přátelství. Vzhledem k plánovanému ukončení v ZS 2014 jsem zatím v přípravné fázi a v následujících měsících se práci hodlám věnovat intenzivněji.

Podpis studenta a datum:

3. února 2013

Schváleno:	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí diplomového semináře		

OBSAH

Úvod	3
1. Legislativní úprava postavení národnostních menšin v ČR a vymezení používaných pojmů	9
1.1 Menšinový zákon	10
1.2 Orgány zajišťující práva pražských národnostních menšin	11
1.2.1 Parlament České republiky	11
1.2.2 Rada vlády pro národnostní menšiny	12
1.2.3 Komise Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin na území hl. m. Prahy	13
1.2.4 Organizace příslušníků národnostních menšin	14
1.3 Právní rámec menšinových spolků	15
1.3.1 Občanská sdružení dle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů	15
1.3.2 Spolky dle občanského zákoníku platného od 1. 1. 2014	16
2. Historický vývoj	18
2.1 Ukrajinská menšina v číslech	18
2.2 Ukrajinská menšina v českých zemích do roku 1989	21
2.3 Ukrajinská menšina v českých zemích po roce 1989	24
2.3.1 Občanské fórum Ukrajinců	24
2.3.2 Sdružení Ukrajinců v České republice	25
2.3.3 Organizační problémy ukrajinské menšiny v 90. letech	26
2.3.4 Rozkol v SUČR – vznik Ukrajinské iniciativy v České republice	27
2.3.5 Proměna charakteru ukrajinské menšiny	29
2.3.6 Role Domu národnostních menšin	32
3. Ukrajinské spolky v Praze v letech 2001–2013	36
3.1 Charakter činnosti ukrajinských spolků v letech 2001–2013	36
3.2 Ukrajinská iniciativa v České republice	37
3.2.1 Představení organizace	37
3.2.2 Činnost organizace v letech 2001–2013	40
3.2.4 Časopis Porohy	51
3.2.5 Financování činnosti UIČR	52
3.3 Sdružení Ukrajinců a příznivců Ukrajiny v České republice	56
3.3.1 Představení organizace	56
3.3.2 Činnost organizace v letech 2001–2013	58
3.3.3 Sbor sv. Vladimíra	60
3.3.4 Financování činnosti SUPU	61
3.4 Sdružení Ukrajinek v České republice	63
3.4.1 Představení organizace	63
3.4.2 Činnost organizace v letech 2001–2013	65
3.4.3 Financování činnosti SUČR	68
3.5 Fórum Ukrajinců v České republice	70
3.5.1 Představení organizace	70
3.5.2 Činnost organizace v letech 2001–2013	71
3.5.3 Financování činnosti FUČR	75

3.6 Sdružení Ruta	77
3.6.1 Představení organizace	77
3.6.2 Ukrajinský žurnál	78
3.6.3 Činnost sdružení Ruta v letech 2004–2013	79
3.6.4 Financování sdružení Ruta	80
3.7 Ostatní ukrajinská sdružení v Praze	83
3.7.1 Džerelo	84
3.7.2 Rodyna	86
3.7.3 Berehyňa	87
3.8 Faktory ovlivňující činnost ukrajinských spolků v Praze	88
3.8.1 Sociální potřeba	88
3.8.2 Informační zdroj	89
3.8.3 Religiozita	89
3.8.4 Tradice a folklor	90
3.8.5 Generační zastoupení	90
3.8.6 Finanční zdroje	91
3.8.7 Obřadnost	91
Závěr	92
Summary	95
Použitá literatura	96

ÚVOD

Ukrajinská menšina i její organizace mají na území České republiky dlouhou tradici. Výraznější migrační vlny na naše území proudily už na počátku 20. století. Tehdy byly spojeny především se snahami příslušníků ukrajinské inteligence o emancipaci ukrajinského národa, pro které bylo prvorepublikové Československo bezpečným azylem a tvůrčí půdou. Dvacátá léta, úzce spjatá s demokratickými principy, vedla k institucionalizaci řady spolků různého zaměření, a to samozřejmě nejen ukrajinských. „Zlatá éra“ svobodného spolčování a ukrajinského kulturně-společenského života na našem území ovšem upadla nejen zřízením Protektorátu a tragédií druhé světové války, ale kvůli následné sovětizaci byla možnost aktivizace na národnostních principech znemožněna i na dlouhá desetiletí po ní. Až rok 1989 národnostním menšinám utvořil prostor k výkonu vlastních práv a nastartoval zakládání spolků nových, jejichž charakter je však v mnohém odlišný od těch prvorepublikových. Podíl na tom mají i různé migrační vlny v těchto historických etapách, které strukturu zdejší ukrajinské menšiny postupně přetvářely a nadále přetvářejí.

Rozpad Sovětského svazu nastartoval vlnu různě motivovaných migrací, přičemž počet obyvatel České republiky hlásících se k ukrajinské národnosti od roku 1991 rapidně stoupal a dle posledního sčítání v roce 2011 jich na našem území žilo 53 253. Ukrajinci drží na podílu obyvatel ČR prvenství v počtu osob jiného než českého občanství, v jiné než české národnosti hned druhou pozici za Slováky. Stále častěji se Ukrajinci v ČR usídlují natrvalo, oproti některým národnostem se lépe integrují, případně ochotněji asimilují do české společnosti (například sňatky nebo kvůli práci).

Na rozdíl od některých menšin (jako jsou Slováci), není ukrajinská menšina v České republice výrazněji sociálně strukturovaná. A právě převažující sociální status pak ovlivňuje obraz a postavení menšiny v majoritní společnosti. I to je důvodem, proč jsou Ukrajinci v České republice při současné sociální, ekonomické i politické situaci nejčastěji skloňováni ve vztahu s levnou pracovní silou, nelegálním pobytem nebo kriminalitou. To je pravděpodobně umocněno jejich početností.

Přestože je fenomén masivní pracovní migrace v souvislosti s ukrajinskou menšinou populárním, nejčastěji zkoumaným tématem, je to jen jedna strana mince. O tom, co mimo zaměstnání dělají a jak čeští Ukrajinci žijí, o tom se v české majoritní

společnosti můžeme dovědět jen málokdy a málokde. Není to totiž jen levná ukrajinská práce, která „obohacuje“ českou společnost, ale také ukrajinská kultura a osvětová činnost, kterou udržují právě v rámci vlastních menšinových spolků.

Tyto organizace poskytují ukrajinským emigrantům příležitosti k setkávání s lidmi ze stejného kulturně-společenského prostředí, kde mohou používat svůj rodný jazyk, udržovat svou kulturu, tradice a jiné hodnoty. Kromě společenských setkání, pořádání kulturních a osvětových akcí, dále poskytují poradenskou pomoci či vydávají vlastní periodika.

K výběru tématu tedy vedla v první řadě mezera ve studiu ukrajinské menšiny v České republice a malá informovanost veřejnosti o jejích aktivitách. Ačkoliv je ukrajinský národ tomu českému v mnohém blízký, stále je znatelná propast mezi Čechy a Ukrajinci, která je často způsobena právě nevědomostí. Proto považuji za důležité zaměřit se na život ukrajinské menšiny a lépe ji poznat.

Přestože mne k výběru tématu původně vedla i snaha o rozbití některých předpokladů a stereotypů, které se v české společnosti vůči Ukrajincům objevují, tato představa se brzy ukázala být naivní. Ráda bych však touto prací poskytla alespoň jiný pohled na tak složitou problematiku, jakou v dnešní české společnosti soužití majority a minority nepochybně je.

Navíc se jedná o téma aktuální, zejména přihlédneme-li k eskalující krizi na Ukrajině, kdy zájem o ukrajinské záležitosti výrazně roste i mezi laickou veřejností. Práce zaměřená na činnost zdejší ukrajinské diaspory může posloužit i jako užitečný zdroj nových informací.

Téma ukrajinských spolků v tomto období totiž doposud nebylo zpracováno. Existuje řada akademických prací či vědeckých projektů, které se ukrajinskou menšinou zabývají, ale většinou jsou zaměřeny právě na pracovní migranty, jejich sociální situaci a motivace k příchodu do ČR. Spolková činnost je zpracována jen velmi okrajově. Ucelený přehled spolků a jejich detailnější studium ve vymezeném čase a místě chybí.

Do jisté míry bych tímto ráda volně navázala na práci PhDr. Bohdana Zilynského, jenž dějiny přítomnosti ukrajinské menšiny v českých zemích zpracoval od počátku 20. století až do roku 2002.

Téma je ohraničeno roky 2001 a 2013. Ačkoliv je složité pro zkoumané subjekty určit společný počáteční mezník, pro klíčovou část práce jsem jako ohraničující zvolila

rok 2001, kdy byl vytvořen tzv. menšinový zákon, zřízena Rada vlády pro národnostní menšiny a menšinová politika státu i podmínky pro spolkovou činnost dostaly poněkud jasnější pravidla. Od roku 2001 jsou taktéž vydávány výroční zprávy k činnosti Rady a o situaci národnostních menšin v České republice, které pro tento účel obsahují cenné informace.

Jako mezník uzavírající byl určen konec roku 2013. Prvotním důvodem je to, že od 1. ledna 2014 vešel v účinnost nový občanský zákoník, který přinesl pro spolky právní a strukturální změny. Dalším důvodem pro ohraničení práce přelomem let 2013/2014 je bezesporu i eskalace politické situace na Ukrajině na konci roku 2013, která se vyvinula ve vážný konflikt s Ruskou federací. Tento faktor pak do velké míry činnost a styl prezentace ukrajinských spolků ovlivnil a změnil.

Vzhledem k tomuto okleštění zkoumaného období považuji za nezbytné historický kontext prohloubit do počátku minulého století a předložit tak tradici a vývoj ukrajinské menšiny na českém území. Po zpracování klíčového období posledních let pak tedy bude možné zhodnotit rozdíly v migračních vlnách i v charakteru ukrajinských spolků původních a těch, které vznikly v pozdějších letech. V kontinuálně fungujících spolicích bude možno sledovat vnitřní transformační procesy, a to jak v činnosti, tak například v otázce personálního složení. Každá změna přitom bude mít pravděpodobně svůj důvod, který bude třeba vysvětlit.

Teritoriálně jsem téma omezila na spolkovou činnost v Praze. Doposud publikované práce a výzkumy, věnující se ukrajinské menšině, totiž zahrnují diasporu v rámci celé České republiky. Praha je přitom v tomto ohledu specifická. Především tu Ukrajinců pobývá nejvíce, což má vliv na intenzitu činnosti, počet i rozmanitost organizací. Hlavní město je centrem ukrajinského menšinového života v České republice, i jakožto sídlo spolků zastupujících ukrajinskou menšinu v poradních orgánech státní správy.

V současné době existuje v ČR okolo dvou desítek ukrajinských organizací různého zaměření. Ne všechny jsou však podle české legislativy chápány jako menšinové, nýbrž jako organizace cizích státních příslušníků, jak je vysvětleno v první kapitole. Předmětem zájmu práce jsou tedy ukrajinské společensko-kulturní menšinové organizace v Praze, které byly ve zkoumaném období aktivní. Mezi ně patří Ukrajinská iniciativa, která již delší dobu platí za nejvýznamnější ukrajinskou organizaci v Čechách vůbec a v současné době má zástupce Ukrajinců v Radě vlády pro národnostní menšiny; dále Sdružení Ukrajinců a příznivců Ukrajiny, Sdružení Ukrajinek v ČR, nyní již

zaniklé Fórum Ukrajinců v ČR a sdružení Ruta.

Ve skutečnosti se činnosti menšinových spolků výrazně účastní i ostatní Ukrajinci, kteří do definice menšiny nespádají. V tomto kontextu je proto třeba vyjadřovat se v širším smyslu diaspory. Pro srovnání s výše zmíněnými spolky, a vzhledem k úzké spolupráci mezi menšinovými a cizineckými, jsem na závěr připojila exkurz do tří ukrajinských organizací cizích státních příslušníků – Džerelo, Berehyňa a Rodyna.

Cílem práce je tedy podat ucelenou zprávu o struktuře, charakteru a činnosti pražských ukrajinských menšinových spolků v letech 2001–2013 o a tendencích v jejich vývoji. Tímto zároveň dokázat různorodost života Ukrajinců v Praze, a zejména pak poukázat na bohatý spolkový život, který zde udržují. Práce představí konkrétní aktivity, jak ukrajinská spolková činnost vlastně vypadá a co obsahuje. Otázkou k zodpovězení je i to, zda je ukrajinská spolková činnost něčím charakteristická a odlišná od aktivit ostatních menšinových organizací.

Aby práce obsahovala co nejvíce relevantních informací, sběr dat byl uskutečněn několika různými metodami, a sice dle charakteru jednotlivých částí práce. První část se opírá především o analýzy statistických údajů, vládních dokumentů a odbornou literaturu. Vlastní kvalitativní výzkum jednotlivých spolků je pak zpracováván do případových studií. Jejich studium je založeno na primárních i sekundárních zdrojích, na relevantní odborné literatuře i na obsahové analýze menšinového tisku. Kromě toho jsem využívala kulturně-antropologické metody participačního pozorování a dotazování, přičemž interview byla vedena individuálně s příslušníky jednotlivých sdružení, nejčastěji přímo s jejich předsedy, a to jak osobně, tak skrze elektronickou poštu. V závěrečné části práce jsou komparativní metodou představeny analogické prvky, které z jednotlivých případových studií vplynuly.

Práce je zpracována s použitím široké škály primární i sekundární literatury různého typu. Primárními zdroji pro teoretický úvod a právní rámec byly zejména české právní předpisy a vládní dokumenty. Data Českého statistického úřadu a statistiky Ministerstva vnitra umožnila vytvořit vlastní přehledové tabulky na míru potřebám této práce.

Pro zpracování historické části byly zásadní zmiňované práce Bohdana

Zilynského *Ukrajinci v Čechách a na Moravě (1894) 1917 – 1945 (1994)* a v roce 2002 publikovaný text *Ukrajinci v českých zemích po roce 1989 (Náčrt hlavních vývojových aspektů)*, reflektující mimo jiné i jeho osobní angažovanost v aktivitách ukrajinské menšiny v 90. letech.¹ Zejména první práce je zpracována natolik podrobně, že i další autoři používají jako zdroj informací o Ukrajincích ve 20. století téměř výhradně Zilynského text. Ve spolupráci s dalšími autory pak vznikly příspěvky na stejné téma do několika sborníků.²

Jak bylo řečeno, ukrajinská spolková činnost v období 2001–2013 doposud nebyla komplexně zpracována, žádná práce se nevěnuje ani konkrétním aktivitám, tedy jak vlastně vypadá a co obsahuje. Lze ovšem dohledat několik bakalářských a diplomových prací, které se tématu dotýkají. Za zmínku stojí práce Petra Tesaře, který na základě teorie sociální konstrukce identity výborně vystihuje účel spolkové činnosti, právě na příkladu ukrajinské menšiny a jejich prezentace „ukrajinství“.³ Komplexní přehled pražských organizací, jejich klasifikace a bližší představení i zde chybí. Ukrajinskou menšinou a jejím životem v České republice se zabývala diplomová práce Lucie Trlifajové z FF UK vedená prof. Leošem Šatavou, odborníkem v oblasti menšinových jazyků a národnostních identit.⁴ Tato práce ale zkoumá především proměny ukrajinské migrace a změny v ukrajinské identitě.

Částečně jako zdroj informací posloužily práce týmu Dany Bittnerové a Mirjam Moravcové z Fakulty humanitních studií UK, který vydal několik sborníků soustředěných na etnické komunity. Přínosné se zdály být studie kolektivu doc. Dušana Drbohlava z Katedry sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty UK. Ten se však zaměřuje spíše na pracovní migraci a respektuje anonymitu respondentů, a tudíž měly pro tuto práci omezenou výpovědní hodnotu.

Z vládních dokumentů nutno vyzdvihnout na informace bohaté Zprávy o situaci

¹ Zilynskij, Bohdan. *Ukrajinci v Čechách a na Moravě (1894) 1917 – 1945 (1994)*. Nakladatelství X-egem. s.r.o., Praha 1995

Zilynskij, Bohdan. *Ukrajinci v českých zemích po roce 1989. Náčrt hlavních vývojových aspektů*. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2002

² Zilynskij, Bohdan; Kočík, René. *Ukrajinci v České republice*. In: Šišková, Tatjana (ed.). *Menšiny a migranti v České republice*. Portál, Praha 2001.

Rajčincová, Lydia; Knapová, Lenka; Zilynskij, Bohdan. *Národnost se představuje*. In: Balvín, Jaroslav. *Praha a národnosti: sborník referátů a diskusních příspěvků ze semináře o národnostních menšinách na území hl. m. Prahy*, 19. 3. 1998. Magistrát hl. m. Prahy, Praha 1998.

³ Tesař, Petr. *Ukrajinská diaspora v ČR: „ukrajinství“ a reprezentace identity*. Brno 2011. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra sociologie.

⁴ Trlifajová, Lucie. *Proměny současné ukrajinské imigrace. Role a formy identity v kontextu vývoje ukrajinské migrace do Česka*. Praha 2009. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav etnologie

národnostních menšin v České republice, pro které každoročně od roku 2001 dodávají podklady především sami zástupci všech státem uznávaných národnostních menšin. Především v otázce státních dotací jsem čerpala z výročních zpráv příslušných ministerstev.

Důležitým zdrojem byly stanovy spolků, ať už volně dostupné na internetu, či vyžádané. Jelikož jde o relativně nové téma, velké množství informací lze najít na internetu – především na oficiálních stránkách zkoumaných subjektů, ale i na jejich profilech na sociálních sítích. Mnohé o aktivitách spolků uvádějí mediální zprávy a články. Online jsou částečně dostupné i archivy ukrajinských periodik Porohy a Ukrajinský žurnál.

V první kapitole této práce uvádím objasnění základních pojmů a bližší legislativní opatření, tedy právní rámec, dle kterého by se s menšinami a jejich organizacemi mělo zacházet, který by určoval jejich práva a povinnosti.

Druhá kapitola je rozdělena na tři části. První je zpracována zejména na základě statistických údajů ČSÚ a Ministerstva vnitra, které přibližují změny ve struktuře ukrajinské diaspory v ČR, odlišují Ukrajince dle občanství, národnosti nebo typu pobytu. Zbýlé dvě části vnášejí spolkovou činnost ukrajinské menšiny do historického kontextu – jedna se zabývá obdobím do roku 1989, druhá po roce 1989.

Třetí kapitola tvoří hlavní část práce. Po obecné charakteristice ukrajinské spolkové činnosti v letech 2001–2013 následuje pět podkapitol, které obsahují zpracování jednotlivých organizací, a to z hlediska historie, charakteristiky, konkrétní činnosti a financování. Sedmá podkapitola je věnována třem spolkům cizích státních příslušníků, které s výše zmíněnými úzce spolupracují. Díky možnosti porovnání všech zkoumaných spolků lze vysledovat faktory, které jejich aktivity ovlivňují a které jsou pro ukrajinskou spolkovou činnost charakteristické. Tímto práci poslední podkapitola uzavírá.

1. LEGISLATIVNÍ ÚPRAVA POSTAVENÍ NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN V ČR A VYMEZENÍ POUŽÍVANÝCH POJMŮ

Před tím, než dojdou k samotnému studiu ukrajinské národnostní menšiny v Praze a jejích spolků, je nutné přiblížit legislativní rámec definující používané pojmy, práva národnostních menšin a právní rámec jejich sdružování.

Jak píše antropoložka a etnoložka Mirjam Moravcová, obecně lze národnostní menšiny definovat ze dvou hledisek. Z hlediska kulturních souvislostí má pojem národnostní menšina širší pojetí. Označuje každou skupinu lidí, která se odlišuje od většinové společnosti jazykem, mentalitou nebo kulturními tradicemi, nepřijímá její národní identitu, má své národní vědomí a projevuje kolektivní vůli svou odlišnou identitu deklarovat. Bez ohledu na to, zda se jedná o historicky ovlivněný proces nabytí odlišné identity, nebo o menšinu vzniklou řízenou či spontánní imigrací.⁵

Pro pojem národnostní menšina lze najít i vícero definic v souvislosti legislativy různých států či společenství (například v rámci OSN). Ve své práci ho však používám ve smyslu, který je definovaný českou legislativou. Zejména pak proto, že dle platného legislativního vymezení je stanoven právní rámec spolkové činnosti národnostních menšin v České republice v dané době.

Na druhou stranu bych ráda zdůraznila, že české zákony dělají rozdíl mezi příslušníkem národnostní menšiny a cizincem. Z právního hlediska tedy ve své práci věnuji pozornost ukrajinské národnostní menšině v Praze, čili Ukrajincům, kteří již získali české státní občanství, ale ze své vlastní vůle se stále hlásí k ukrajinské národnosti. Na rozdíl od nich nejsou cizinci občany České republiky, ale pobývají zde na základě krátkodobého nebo dlouhodobého pobytu.⁶ Pokud by tématem práce byla pracovní migrace, tehdy by označení Ukrajinci-cizinci bylo mnohem přesnější.

Realita je ovšem taková, že tyto dvě skupiny nelze jasně oddělit. Organizace,

⁵ Moravcová, M.: Postavení národnostních menšin, http://ksos.fhs.cuni.cz/KOS-42-version1-moravcova_o_postaveni_narodnos.doc. Poslední přístup 11. 12. 2014.

⁶ Dle §1, odstavce 2 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, je cizincem fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, včetně občana Evropské unie.

kteří jsou registrované jako národnostně menšinové, nemají důvod ze svých aktivit vylučovat Ukrajince, kteří nemají české občanství, třebaže zde žijí i desítky let. Jde především o vymezení správních záležitostí, například o to, že národnostně menšinové organizace mohou čerpat dotace z rozpočtu Ministerstva kultury, kam národnostní menšiny spadají, kdežto cizinecké spolky a organizace, věnující se problematice integrace cizinců, směřují své žádosti o podporu na Ministerstvo vnitra.

Proto se jádro práce věnuje národnostně menšinové činnosti v právním smyslu, ve skutečnosti však zahrnuje i cizince, kteří se těchto aktivit účastní.

Základem české legislativy v souvislosti s národnostními menšinami je Ústava České republiky, tj. zákon č. 1/1993 Sb., a Listina základních práv a svobod, tj. zákon č. 2/1993 Sb. Pro odbornou i laickou veřejnost včetně zástupců národnostních menšin pak dosavadní stav legislativy nové, samostatné České republiky ve vztahu k jejím národnostním menšinám uceleně předložila publikace Průvodce právy příslušníků národnostních menšin od autorů Andreje Sulitky a Hany Frišenské z roku 1994.⁷ Od té doby byla řada zákonů novelizována a vzhledem k proměně intenzity a charakteru imigrace doplňována.

1.1 Menšinový zákon

Komplexní legislativní opatření práv národnostních menšin v České republice a vůbec definice základních pojmů byly vymezeny relativně pozdě. V tomto ohledu zásadním zákonem se stal až zákon č. 273/2001 Sb. o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů. Tento tzv. menšinový zákon, vznikl až v roce 2001 a kromě práv příslušníků národnostních menšin upravuje i působnost ministerstev, jiných správních úřadů a orgánů územních samosprávních celků ve vztahu k nim.⁸ Zároveň definuje národnostní menšinu jako společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a

⁷ Frišenská, H.; Sulitka A.: Průvodce právy příslušníků národnostních menšin v ČR. Demokratická aliancia Slovákov v ČR, Praha 1995.

⁸ Viz §1, odstavec 1, zákon č. 273/2001 Sb., www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-273. Poslední přístup 11. 12. 2014.

kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.⁹ Příslušníkem národnostní menšiny je pak občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.¹⁰

Hlava II menšinového zákona pak upravuje v jednotlivých paragrafech jednotlivá práva menšin a jejich výkon. Zaručuje svobodnou volbu příslušnosti k národnostní menšině, která je získávána jen pro účely sčítání lidu na základě dobrovolného poskytnutí informace a není státem jinak evidována. Z hlediska účelu této práce je zásadní právo národnostních menšin na sdružování, které je opravňuje ke sdružování v národnostních sdruženích i v politických stranách a v politických hnutích za podmínek a způsobem stanoveným zvláštními právními předpisy.¹¹ Těmito zvláštními předpisy jsou pak myšleny jednotlivé zákony o sdružování závazné pro všechny české občany. Kromě toho menšinový zákon dává menšinám právo na užívání jména a příjmení v jazyce menšiny, právo na vícejazyčné názvy a označení, na užívání jazyka menšiny v úředním styku nebo ve věcech volebních, ale i na vzdělávání v jazyce menšiny a na rozvoj kultury příslušníků národnostních menšin a na rozšiřování a přijímání informací v jazyce národnostní menšiny.¹² Dalším důležitým právem je právo účasti na řešení záležitostí týkající se národnostní menšiny, které je zajišťováno institucionálně v několika rovinách.

1.2 Orgány zajišťující práva pražských národnostních menšin

1.2.1 Parlament České republiky

Menšinami se česká vláda zabývá jak v Poslanecké sněmovně, tak v Senátu. V Senátu řeší národnostní otázky Výbor petiční, pro lidská práva, vědu, vzdělávání a kulturu. V Poslanecké sněmovně má tyto otázky na starosti podvýbor pro národnostní menšiny výboru petičního, přičemž jednání se jako hosté účastní i zástupci

⁹ Viz §2, odstavec 1, zákon č. 273/2001 Sb.

¹⁰ Viz §2, odstavec 2, zákon č. 273/2001 Sb.

¹¹ Viz §5, zákon č. 273/2001 Sb. Těmito zvláštními předpisy jsou: Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů, Zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů, Zákon č. 220/1999 Sb., o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze, Zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění zákona č. 155/2000 Sb.

¹² Menšinový zákon stanovuje tato práva v souladu s dalšími zvláštními předpisy týkajícími se daného práva.

národnostních menšin.¹³ Výbor byl zřízen v roce 1992 jakožto výbor petiční, pro lidská práva a národnosti, a po vzniku samostatné České republiky se stal orgánem Poslanecké sněmovny. Zabýval se zejména projednáváním zákonů v oblasti lidských a procesních práv, svobodného přístupu k informacím nebo právě zákonů vzhledem k příslušníkům národnostních menšin. Tento orgán zároveň projednává petice občanů ve smyslu zákona č. 85/1990 Sb., o právu petičním.¹⁴ Výbor vládí politiku v oblasti práv národnostních menšin kontroluje, soustřeďuje se mimo jiné na činnost Rady vlády pro národnostní menšiny a projednává každoroční Zprávu o stavu lidských práv v ČR.¹⁵

1.2.2 Rada vlády pro národnostní menšiny

Dále je právo účasti na řešení záležitostí týkající se národnostní menšiny vykonáváno skrze v roce 2001 nově vytvořený poradní a iniciativní orgán ve smyslu menšinového zákona, Radu vlády pro národnostní menšiny (dále jen Rada), obdobu dřívější Rady pro národnosti ČR.¹⁶

Rada je složena ze zástupců národnostních menšin, kteří musí tvořit nejméně polovinu členů, a zástupců orgánů veřejné moci, přičemž v čele Rady je člen vlády. Počet členů se však může měnit, jak tomu bylo například po uzákonění dvou nových národnostních menšin, běloruské a vietnamské. V současné době má Rada 32 členů, a to včetně jednoho zástupce ukrajinské národnostní menšiny, Mgr. Bohdana Rajčince, který v dubnu 2014 nahradil dlouholetý mandát Mgr. Olgy Mandové, reprezentující ukrajinskou menšinu v Radě od roku 2007.¹⁷ Konkrétní složení Rady, její působnost a kompetence členů jsou dány platným statutem Rady.¹⁸ Tento vládní orgán sleduje zejména vnitrostátní plnění mezinárodních závazků České republiky z hlediska práv příslušníků národnostních menšin, zajišťuje přípravu opatření vlády, která se týkají práv příslušníků národnostních menšin, vyjadřuje se k návrhům zákonů, nařízení vlády a k

¹³ Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny Úřadu vlády ČR. Národnostně menšinová politika České republiky, Praha 2003.

¹⁴ Viz zákon č. 85/1990 Sb., www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-85. Poslední přístup 11. 12. 2014.

¹⁵ Petiční výbor, www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=93&ido=758. Poslední přístup 11. 12. 2014.

¹⁶ Více k historii Rady pro národnosti, viz online na oficiálních webových stránkách Vlády ČR: www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/historie-a-soucasnost-rady-15074. Poslední přístup 11. 12. 2014.

¹⁷ Oba po sobě jdoucí zástupci Ukrajinské menšiny v Radě jsou zároveň vedoucími osobnostmi dvou Ukrajinských spolků, kterým je v práci věnována zvýšená pozornost – Ukrajinské iniciativy a Sdružení Ukrajinců a přátel Ukrajiny.

¹⁸ Statut Rady byl schválen usnesením vlády z 10. října 2001 č. 1034 v pozdějších zněních. Poslední aktualizací Statutu je znění z 12. listopadu 2014 č. 932. V tomto znění je Statut Rady zveřejněn i online: www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/141120_iii_statut_rada_nm_zmena_listopad.pdf. Poslední přístup 11. 12. 2014.

opatřením, týkajícím se práv příslušníků národnostních menšin, připravuje pro vládu, ministerstva či jiné správní úřady doporučení k zajištění potřeb příslušníků národnostních menšin, spolupracuje s orgány územních samosprávných celků při praktickém zabezpečování národnostní politiky nebo navrhuje rozdělování finančních prostředků vynakládaných ze státního rozpočtu na podporu aktivit příslušníků národnostních menšin.¹⁹ K řešení konkrétních otázek si dle potřeby zřizuje stálé výbory i dočasné pracovní skupiny z řad svých členů i externích odborníků. Důležitým i praktickým úkolem je pak příprava souhrnné zprávy o situaci národnostních menšin na území České republiky, kterou pak každoročně předkládá vládě. Všechny tyto zprávy od roku 2001 jsou dostupné online.²⁰ První dokument, Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2001, se však zabývá obdobím širším, a to od roku 1998, kdy pro Českou republiku vešla v platnost Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin (ratifikovaná již v roce 1997). V roce 2000 pak Česká republika podepsala Evropskou chartu regionálních či menšinových jazyků (ratifikována byla ale až v roce 2006 a v platnost vešla v roce 2007) a konečně v roce 2001 byl schválen zmíněný menšinový zákon.

1.2.3 Komise Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin na území hl. m. Prahy

Zákony stanovují i zřizování výborů pro národnostní menšiny v jednotlivých obcích, krajích a statutárních městech. Tento výbor se ze zákona zřizuje v obcích, v jejichž územním obvodu žije dle posledního sčítání lidu alespoň 10 % občanů hlásících se k národnosti jiné než české, a v krajích, v jejichž územním obvodu žije podle posledního sčítání lidu alespoň 5 % občanů hlásících se k jiné národnosti než české.²¹ Pro tuto práci, která se zabývá ukrajinskou národnostní menšinou na území hlavního města Prahy, je relevantní pětiprocentní kvóta. Nicméně dle sčítání lidu v roce 2001 nebyla tato hranice dosažena, a tudíž výbor zřízen nebyl. Pro všechny obce ale platí, že bez ohledu na početnost menšinového obyvatelstva mohou být zřizovány Komise pro

¹⁹ Více Viz Statut Rady.

²⁰ Zprávy o situaci národnostních menšin na území ČR a jiné dokumenty Rady jsou dostupné online na www.vlada.cz/scripts/detail.php?pgid=125. Poslední přístup 11. 12. 2014.

²¹ Podmínky pro zřizování výborů pro národnostní menšiny stanovují § 17 odst. 3 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, § 78 odst. 2 zákona č. 129/2000 Sb., o krajích, a pro Prahu platí konkrétně § 78 odst. 2 zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze.

národnostní menšiny.²²

V Praze byla tedy místo výboru již v roce 2000 sestavena Komise Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin a integrace cizinců na území hl. m. Prahy a pro udělování grantů v této oblasti. Na rozdíl od Rady v této Komisi nejsou zástupci národnostních menšin. Orgán má osm členů, jejichž mandáty se mění v průběhu volebního období na základě požadavků národnostních menšin nebo z důvodu jiných životních událostí, které v průběhu volebního období nastanou.²³ Jak název napovídá, kromě agendy zabývající se národnostními menšinami je dále Komise poradním orgánem i pro cizince a pro romské komunity na území hl. m. Prahy. Kompetence práce s jednotlivými skupinami jsou obdobné, nicméně agendou Komise ve vztahu k národnostním menšinám je udržování komunikace s nimi, s občanskými sdruženími národnostních menšin, jednání o jednotlivých akcích národnostních menšin významnějšího charakteru v činnosti minorit a v činnosti hl. m. Prahy, ale z hlediska dotační politiky důležité projednávání podmínek a realizace Celoměstských programů na podporu aktivit národnostních menšin na území hl. m. Prahy.

1.2.4 Organizace příslušníků národnostních menšin

Kromě orgánů na státní či regionální samosprávné úrovni jsou menšinová práva vykonávána i samotnými příslušníky národnostních menšin, a sice sdruženými v národnostních spolcích a organizacích, které jsou v tomto ohledu prostředníky spolupráce se státní administrativou a s výše uvedenými orgány. Zakládány jsou různé typy organizací deklarující různý národnostní program. Příslušníci národnostních menšin mají právo zakládat obecně prospěšné společnosti, nadace, nadační fondy, politické strany či politická hnutí. Ve zkoumaném období byla však nejčastější registrace občanských sdružení příslušníků národnostních menšin na základě zákona 83/1990 Sb., o sdružování občanů, a to jakožto nestátních neziskových organizací spadajících do gesce ministerstva vnitra. Vzhledem k volbě tématu práce založeného na kulturně-sociálním aspektu sdružování ukrajinské národnostní menšiny v Praze v letech 2001–2013 bude tedy pojednáváno o spolcích ve formě občanských sdružení.

Právní postavení těchto subjektů je vysvětleno v následující kapitole. Co se týká

²² Moravcová, M.: Postavení národnostních menšin, http://ksos.fhs.cuni.cz/KOS-42-version1-moravcova_o_postaveni_narodnos.doc. Poslední přístup 11. 12. 2014.

²³ Výbory v krajích, www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/yybory-samospravy/vybory-v-krajich/hlavni-mesto-praha-16656. Poslední přístup 11. 12. 2014.

pravidel sdružování a zakládání menšinových spolků, je ale nutné upozornit, že od 1. ledna 2014 vešel v platnost nový občanský zákoník, který zmíněný zákon o sdružování a s ním i formu doposud existujících občanských sdružení ruší. Jelikož se tato změna týká všech v práci obsažených ukrajinských spolků, do následující kapitoly jsem zařadila i podkapitulu věnující se, alespoň okrajově, těmto změnám.

1.3 Právní rámec menšinových spolků

V souladu s právy danými menšinovým zákonem, tedy v návaznosti na Ústavu ČR, článek 20 Listiny základních práv a svobod na mezinárodní úmluvy, má každý právo sdružovat se, a to bez registrace a bez právní subjektivity, nebo spolu s jinými ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích, která právní subjektivitu mají a která vyžadují registraci. Právní úprava sdružovacího práva menšin se ve zkoumaném období řídila dle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů.²⁴ Zmíněný zákon a žádný jiný se však nezabýval ani nezabývá speciálně právní úpravou spolků národnostních. To znamená, že menšinové spolky byly zařazeny do obecného režimu spolků, a tudíž pro ně platí stejná pravidla jako pro spolky zakládané ostatními občany ČR.

1.3.1 Občanská sdružení dle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů

V souvislosti s menšinovými spolky můžeme narazit na pojmy spolek, organizace, sdružení, svaz atd. Co se týká rozdílu v názvosloví, zákon užívané pojmy nerozlišoval, ale souhrnně je zastřešoval pojmem občanské sdružení.²⁵ Občanským sdružením se podle §2 zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, rozumí spolek, společnost, svaz, hnutí, klub či jiný podobný útvar, ve kterém se občané svobodně sdružili. Vylučuje však občanská sdružení vzniklá za účelem vytvoření politické strany, církevní společnosti nebo za účelem podnikání, pro která platí odlišné předpisy. Z tohoto důvodu výše uvedené pojmy považuji za synonyma, která takto používám i ve své práci.

Občanské sdružení je zde definováno jako právnická osoba, má tedy právní

²⁴ Zákon č. 83/1990 Sb. je dostupný online např. zde: www.podnikatel.cz/zakony/zakon-c-83-1990-sb-o-sdruzovani-obcanu/zneni-20120101/uplne. Poslední přístup 11. 12. 2014.

²⁵ „Občané mohou zakládat spolky, společnosti, svazy, hnutí, kluby a jiná občanská sdružení, jakož i odborové organizace (dále jen "sdružení") a sdružovat se v nich. „Viz § 2 odst. 1 zákona č. 83/1990 Sb.

subjektivitu. Členství v něm je dobrovolné, stejně jako vystoupení z něho. Sdružení nesmí popírat nebo omezovat osobní, politická nebo jiná práva občanů pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání a sociální postavení, rozněcovat nenávist a nesnášenlivost z těchto důvodů, podporovat násilí, anebo jinak porušovat ústavu a zákony. Sdružení, které je právnickou osobou, může být členěno na další organizační jednotky, přičemž tyto jednotky nejsou samostatnými právnickými osobami, ale součástí sdružení jako celku.²⁶

Sdružení vznikala registrací na ministerstvu vnitra České republiky, přičemž návrh na registraci spolu se stanovami mohly podávat nejméně tři osoby. Práva a povinnosti člena sdružení pak upravují stanovy daného sdružení.²⁷

Zmíněný zákon sice stanovil pravidla pro vznik, organizaci i zánik občanských sdružení, ovšem řešil jejich právní postavení spíše povrchně. Postrádal zejména pomocná ustanovení pro vnitřní organizaci občanských sdružení, chybělo dokonce základní vymezení členských práv, zásady jejich správy, ale i základní zajištění transparentnosti, čímž se občanská sdružení pohybovala na hranici právního vakua.²⁸ Co se týká informací vedených o sdruženích v evidenci ministerstva vnitra, byly velice kusé, neúplné a veřejnosti těžko dostupné.

Tento zákon byl ostatně chápán jako provizorní právní úprava, která dlouhá léta čekala na komplexní propracování. Tou měl být právě nový občanský zákoník.

1.3.2 Spolky dle občanského zákoníku platného od 1. 1. 2014

Zákon č. 83/1990 Sb. byl s účinností od 1. ledna 2014 zrušen a nahrazen novým občanským zákoníkem č. 89/2012 Sb., který pravidla pro spolkovou činnost relativně výrazně pozměňuje a upřesňuje s odkazy na obecná ustanovení o právnických osobách a korporacích.²⁹

Na první pohled nejvýraznější změny byly ustanoveny v právní formě sdružení. Občanská sdružení do roku 2013 registrovaná dle zákona č. 83/1990 Sb. se zrušila a nově jsou považována za spolky, přičemž tato změna musí být reflektována i v jejich

²⁶ Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů. Dostupný online např. Zde: www.podnikatel.cz/zakony/zakon-c-83-1990-sb-o-sdruzovani-obcanu/zneni-20120101/uplne. Poslední přístup 11. 12. 2014.

²⁷ Více k právnímu opatření občanských sdružení viz zákon č. 83/1990 Sb.

²⁸ Občanské sdružení podle zákona o sdružování občanů, www.epravo.cz/top/clanky/obcanske-sdruzeni-podle-zakona-o-sdruzovani-obcanu-8904.html. Poslední přístup 11. 12. 2014.

²⁹ Nový občanský zákoník je dostupný online např. na: www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89. Poslední přístup 12. 12. 2014.

stanovách a názvu. A to tak, že do dvou let musí název spolku obsahovat slovo „spolek“, „zapsaný spolek“, nebo alespoň zkratku „z. s.“. Organizační jednotky občanských sdružení se navíc po změně považují za pobočné spolky, pro které jsou nově stanoveny základní náležitosti vzniku a fungování. Právní kontinuita sdružení však není nijak dotčena, stejně tak je zachována jejich historie i identifikační číslo.³⁰

Důležité je pak přesunutí celé agendy sdružování z Ministerstva vnitra na rejstříkové soudy, tedy spolkům příslušné krajské soudy. Spolkový rejstřík má fungovat na podobném principu jako například rejstřík obchodní, včetně veřejné webové aplikace. Informace o spolcích by tak měly být konkrétnější. Změna evidence 1. 1. 2014 byla přitom provedena bez nutnosti administrativních kroků ze strany samotných sdružení, jejichž jediným úkolem je do dvou let upravit název a do tří let upravit stanovy v souladu s novým občanským zákoníkem, registrovat pobočné spolky a doplnit do rejstříku spolků údaje, které tam nebudou překlopeny automaticky.

Odborníci se domnívají, že tato změna právní úpravy spolků znamená výrazný kvalitativní posun hlavně v oblasti stanovení zásad fungování a vnitřní organizace.³¹

³⁰ Informace o změně právní úpravy sdružovacího práva, www.mvcr.cz/clanek/informace-o-zmene-pravni-upravy-sdruzovaciho-prava-od-1-ledna-2014.aspx. Poslední přístup 12. 12. 2014.

³¹ Forst, Adam. „Transformace“ občanských sdružení na spolky dle nového občanského zákoníku, www.epravo.cz/top/clanky/transformace-obcanskych-sdruzeni-na-spolky-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku-91443. Poslední přístup 11. 12. 2014.

2. HISTORICKÝ VÝVOJ

2.1 Ukrajinská menšina v číslech

Dle posledního sčítání v roce 2011 žilo na území České republiky 53 253 obyvatel hlásících se k ukrajinské národnosti. Dle níže uvedené tabulky je patrné, že jejich počet od roku 1991 rapidně stoupal.³² Přesto v roce 2011 pouze v obci Žernov (okres Semily) překročili hranici 10 % (14,98 % obyvatel). Tradičně sídlí ve velkých městech, přičemž nejpočetnější ukrajinská komunita žije právě v Praze. Je tu sice koncentrováno 40 % z celkového počtu osob hlásících se k ukrajinské národnosti, ale podíl na celkovém počtu obyvatel je zde marginální. Novým poznatkem sčítání je však jejich rozšíření okolo velkých průmyslových aglomerací, jako jsou Zápý (okres Praha-východ, 5,28 % obyvatel) či Mochov (okres Praha-východ, 5,36 % obyvatel).³³

Ačkoliv předchozí sčítání v roce 2001 vykázalo 22 112 osob ukrajinské národnosti, zástupci ukrajinské menšiny odhadovali, že na území České republiky v té době pobývalo cca 30 000 příslušníků historické a novodobé imigrace a dalších 50 000 Ukrajinců – cizinců, kteří sem přijeli za prací.³⁴ Přitom je zajímavé upozornit i na to, že příslušníků jiných národností (např. slovenské, maďarské, polské a hlavně moravské a slezské) v roce 2001 oproti roku 1991 výrazně ubylo, ale obyvatel ukrajinské národnosti naopak výrazně přibylo.³⁵

Tento vývoj potvrdilo i zmíněné sčítání v roce 2011, kdy se za Ukrajince označil takřka dvojnásobný počet lidí. Percentuálně jde o největší nárůst ze všech národností

³² Do tabulky byly kromě celorepublikového úhrnu lidí Ukrajinské národnosti zahrnuty nejen jejich počty v hlavním městě Praze, ale i v okolí, tedy v okresech Praha-Západ a Praha-Východ. Pro zajímavost alespoň tam, kde byla data dostupná. Autorka předpokládá, že i tito lidé z těsného sousedství Prahy se mohou aktivit pražských spolků aktivně účastnit. Celkové výsledky jednotlivých sčítání jsou veřejně přístupné na webových stránkách Českého statistického úřadu.

³³ Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2012, Úřad vlády České republiky, Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny, Praha 2013, s. 13, www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/dokumenty-rady/zprava_2012_tiskarna.pdf. Poslední přístup 31. 11. 2014.

³⁴ Národnostně menšinová politika České republiky - Základní dokumenty. Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny v Úřadu vlády ČR, Praha 2003, s. 6.

³⁵ Národnostně menšinová politika České republiky - Základní dokumenty. Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny v Úřadu vlády ČR, Praha 2003, s. 5.
Otázkou zůstává, do jaké míry za klesající tendenci obyvatel identifikovat se s jinou národností menšinou může homogenizace české společnosti, asimilace, integrace, rozdíly v parametrech sčítání, zmatení pojmů nebo neochota či obavy přihlásit se k jiné národnosti.

oproti předchozímu sčítání.³⁶ Napomohla tomu zřejmě i výrazná kampaň menšinových spolků, které prostřednictvím svých periodik a informačních kanálů vyzývaly své soukmenovce, aby se ke své národnosti při sčítání hrdě přihlásili. Nejde totiž jen o vyplnění kolonky, ale o zajištění vlastních menšinových práv. Jak bylo řečeno v předchozí kapitole, zákonem daná procentuální část občanů jiné národnosti totiž podmiňuje zřízení místních výborů pro národnostní menšiny. Proto je v zájmu každé menšiny, aby její příslušníci vyjádřili své národnostní vědomí alespoň při sčítání lidu.

Pětiprocentní hranice podílu menšin na celkovém počtu obyvatelstva nutná k vytvoření pražského výboru sice nebyla překonána v roce 2011, ale díky navýšení počtu o příslušníky vietnamské a běloruské menšiny jakožto státem uznávané nově od roku 2013 byla splněna zákonem daná podmínka později. Jeho ustanovení se tedy v Praze plánuje.³⁷

Osoby ukrajinské národnosti dle sčítání lidu³⁸

Sčítání – rok	1991	2001	2011
Obyvatel celkem	10 302 215	10 292 933	10 436 560
Občané ČR ukrajinské národnosti (celá ČR)*	5821	5385	2954
Ukrajinská národnost celkem**	8 220	22 112	53 253
Ukrajinská národnost (hl. m. Praha)**	nezjištěno	4 699	21 316
Ukrajinská národnost (Praha-Západ)**	nezjištěno	355	1 039
Ukrajinská národnost (Praha-Východ)**	nezjištěno	344	1 550

*deklarace jedné národnosti, bez dvojího občanství

** deklarace jedné národnosti

Přesto došlo k obrovskému nárůstu počtu těch, kteří příslušnost k národnosti nevyplnili vůbec. Zatímco počet takových osob činil v roce 1991 pouze 22 017 (0,21 %) a v roce 2001 téměř 173 000 (1,7 %), v roce 2011 to bylo více než 2,6 mil. osob, což je cca čtvrtina obyvatel ČR. K tomuto se kriticky vyjádřili někteří zástupci národnostních menšin, s tím, že požadovali, aby vyplnění kolonky „národnost“ při sčítání lidu v roce

³⁶ Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2012, Úřad vlády České republiky, Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny, Praha 2013, s. 13, www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/dokumenty-rady/zprava_2012_tiskarna.pdf. Poslední přístup 31. 11. 2014.

³⁷ Výbor (k 31. 12. 2014) stále neexistuje, což je dáno složitou administrativní i personální přípravou. „Ten (kraj hl. m. Praha) V roce 2013 zahájil potřebné kroky pro možnost zřízení Výboru pro národnostní menšiny hl. m. Praha, jehož zřízení musí být schváleno Zastupitelstvem hl. m. Prahy, které současně jmenuje členy uvedeného výboru.“ Zdroj: Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2013, s. 16.

³⁸ Zpracovány byly oficiální údaje týkající se registrovaných obyvatel Ukrajinské národnosti. Nebyl brán zřetel na nelegální migranty. Podle neformálních odborných odhadů byl počet ilegálních migrantů na území ČR minimálně stejný jako počet legálně zaregistrovaných. Zdroj: Leontiyeva, Yana. Menšinová problematika v ČR: komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů (Slováci, Ukrajinci, Vietnamci a Romové). Sociologický ústav AV ČR, Praha 2006.

2011 bylo povinné.³⁹ V porovnání s hodnotou za všechny cizince (40,4 %) svou národnost neuvvedlo výrazně nadprůměrných 50,1 % občanů Ukrajiny.⁴⁰

Co se týká státního občanství, z tabulky lze vyčíst, že v roce 2001 měla občanství ČR jen necelá čtvrtina osob ukrajinské národnosti. V roce 2011 dokonce jen osmnáctina. Budeme-li se tedy řídit striktně statistickými údaji získanými z posledních zveřejněných výstupů sčítání, je počet obyvatel České republiky spadajících do oficiální definice příslušníka ukrajinské národnostní menšiny roven 2954. Nutno však zdůraznit, že jde o minimální počet, jelikož vyplnění kolonky „národnost“ nebylo v roce 2011 povinné, a navíc nebyly započítány osoby dvojího občanství či hlásící se k více národnostem.

Vezmeme-li však v úvahu poměr Ukrajinců a ostatních cizinců, kteří ročně přijmou české občanství, je podíl naturalizace občanů Ukrajiny velmi vysoký.

Státní občanství ČR nově nabytá osobami ukrajinského státního občanství v letech 2001–2011⁴¹

(v porovnání s celkovým počtem nově nabytých občanství naturalizací)

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Všichni	1121	1150	1267	1495	1177	1355	1027	772	697	711	1275
UA	173	251	419	446	239	425	424	398	520	396	501

Navzdory oficiálním výsledkům sčítání lidu lze tedy počty příslušníků ukrajinské národnostní menšiny jen těžko zjistit přesně. Mnoho lidí má ke zjišťování osobních informací, byť anonymnímu, jakýsi despekt, přistupuje k němu s opatrností a nepovinné údaje nemusí ani poskytnout. Obzvláště pak starší generace, která byla před rokem 1989 za svůj původ pod ostřejším dohledem státních orgánů. Na druhou stranu příslušníci mladší generace, kteří se narodili již na českém území, strávili tu celý život a ke svým kořenům nebyli vedeni, se mohou sami cítit nejisti, ke které národnosti se přihlásit. Z výše uvedených důvodů se musí počítat s určitým zkreslením výpovědní hodnoty sčítání, a hlavně pak při srovnávání výsledků z jednotlivých let.

Záměrem práce sice není hlubší analýza ani sledování činnosti poslední vlny migrace (nejčastěji označované jako pracovní či cirkulační), nicméně ve vztahu s vývojem početnosti ukrajinské komunity jako takové je vhodné dát výše uvedené počty

³⁹ Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2012, s. 10.

⁴⁰ Cizinci v České republice podle dat sčítání lidu. Analýza publikovaná ČSÚ dne 31. 3. 2014, [www.czso.cz/csu/2014edici/niplan.nsf/t/A00036D946/\\$File/170222-14.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014edici/niplan.nsf/t/A00036D946/$File/170222-14.pdf). Poslední přístup 30. 12. 2014.

⁴¹ Tabulka byla zpracována autorkou dle tabulky Českého statistického úřadu, na základě podkladů Ministerstva vnitra ČR, www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/datove_udaje/ciz_nabyvani_obcanstvi#cr. Poslední přístup 30. 12. 2014.

do kontextu s celkovým počtem Ukrajinců pobývajících v ČR.

Další přehledová tabulka tedy ukazuje, jak se během posledních let měnil počet Ukrajinců, kteří se na území České republiky legálně zdržovali na základě trvalého a dočasného pobytu. Zlom nastal mezi lety 2009 a 2010, odkdy se Ukrajinci v České republice uchylovali spíše k trvalému pobytu. Jelikož je práce zaměřena na diasporu v Praze, zařadila jsem do tabulky i dva Praze přilehlé okresy. Jednak přihlížím k trendu osidlovat periferii města, především se ale dá předpokládat vysoká mobilita obyvatel těchto příměstských částí mezi Prahou a okolím, ať už za prací, nebo právě za účelem setkávání se s krajany a díky možnosti kulturního a společenského vyžití.

Osoby ukrajinské národnosti s trvalým a přechodným pobytem dle dostupných údajů cizinecké policie (Ministerstvo vnitra ČR)⁴²

Ukrajinců za rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
S trvalým pobytem (v ČR)	32 619	40 674	43 727	46 840	50 216	57 770	68 648
S přechodným pobytem (v ČR)	93 907	91 291	88 250	77 499	68 809	54 877	36 591
Celkem	126 526	131 965	131 977	124 339	119 025	112 647	105 239
Hl. m. Praha trvale ⁴³	nezjištěno					19 666	25 675
Hl. m. Praha přechodně						29 560	19 360
Praha-Východ trvale						1 846	2 247
Praha-Východ přechodně						1 618	1 162
Praha-Západ trvale						1 341	1 624
Praha-Západ přechodně						905	587

Můžeme tedy alespoň předpokládat, že početní nárůst obyvatel ČR ukrajinské národnosti je dán současnou zvýšenou mírou imigrace ve formě přechodných či trvalých pobytů, zatímco klesající tendence občanů ČR identifikovat se jako Ukrajinec snižuje početnost „tradiční“ ukrajinské menšiny.

2.2 Ukrajinská menšina v českých zemích do roku 1989

Přítomnost ukrajinských obyvatel v českých zemích, a v Praze obzvláště, má dlouholetou tradici, která sahá až do 16. a 17. století, kdy sem přicházeli jednotlivci hlavně jako žoldáci nebo za vzděláním.⁴⁴ Připojením území Haliče a Bukoviny k

⁴² Tabulka byla zpracována autorkou na základě statistik Ministerstva vnitra ČR. Byly vybrány údaje k 31. 12. příslušného roku. Údaje pro období před rokem 2007 nebyly autorce dostupné. Jednotlivé statistiky jsou dostupné online na www.mvcr.cz/clanek/cizinci-s-povolenym-pobytem.aspx. Poslední přístup 30. 12. 2014.

⁴³ Po porovnání ostatních údajů v okresech z let 2012 a 2013 má autorka podezření, že údaje o počtu Ukrajinců s trvalým a přechodným pobytem v Praze V roce 2012 byly v podkladech MVČR nedopatřením prohozeny.

⁴⁴ Leontiyeva, Yana. Ukrajinci v ČR, www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=200&lst=103.

habsburské monarchii migrace z těchto oblastí zesílila, ale až do konce 19. století se jednalo spíše o jednotlivce s různými cíli. Za zmínku stojí řada ukrajinských vědců, odborníků a profesorů, z nichž například chemik Ivan Horbačevskij byl v roce 1902/1903 i rektorem Karlovy univerzity.⁴⁵ Nicméně množily se skupiny podporující ukrajinskou národní emancipaci. V souvislosti s popoštění univerzity ve Lvově přišla do Prahy i tamní skupina ukrajinských studentů. Právě oni tu totiž založili první ukrajinský spolek – Ukrajinsko-rusínskou hromadu – zaniknuvší už roku 1908, který mimo jiné upozorňoval i na ukrajinské národní problémy. K možnosti vytvořit samostatný, stálejší a fungující ukrajinský národní spolek však ještě nebyly vhodné podmínky.

Výraznější vlna migrantů, která je v souvislosti se zakládáním ukrajinských spolků klíčová, přišla až během první světové války. Tehdy našli ukrajinští utečenci útočiště například v dnešních Nuslích nebo Kunraticích.⁴⁶ Další civilisté a poprvé ve výraznější míře i vojáci přišli s porážkou polsko-ukrajinské války nebo po zmaření ukrajinských snah o nezávislost, kdy do Prahy přicházela z Ukrajiny hlavně politická emigrace, která nesouhlasila s násilným podřízením Ukrajiny sovětskému Rusku. V neposlední řadě je třeba zmínit velkou skupinu, byť sociálně i národnostně různorodou, která na naše území přišla vzhledem k připojení Podkarpatské Rusi v roce 1919.

Většinou šlo o lidi vzdělané a kulturně založené, čemuž odpovídal i charakter ukrajinských spolků a institucí kvetoucích na našem území od dvacátých let 20. století do druhé světové války. Tehdy takto působily divadelní a pěvecké soubory, vycházely různé ukrajinské noviny, časopisy i knihy, založeno bylo Muzeum osvobozenického boje Ukrajiny i řada vzdělávacích ústavů jako bylo Ukrajinské gymnázium, Ukrajinské studio výtvarného umění nebo Ukrajinský pedagogický institut M. Drahoňova.⁴⁷ Z Vídně byla do Prahy přestěhována i Ukrajinská svobodná univerzita a v Praze žili a tvořili například malíř Vasyl Kasijan nebo básníci Jevhen Malaňuk, Oleh Olžyč či Oleksandr Oles.⁴⁸ Poslední zmíněný napsal k příležitosti 70. narozenin T. G. Masaryka

Poslední přístup 30. 12. 2014.

⁴⁵ Balvín, Jaroslav (eds.). Praha a osobnosti národnostních menšin. Komise Rady hlavního města Prahy pro oblast národnostních menšin na území hl. m. Prahy, Praha 2000, s. 183.

⁴⁶ Zilynskyj, Bohdan. Ukrajinci v Čechách a na Moravě (1894) 1917 – 1945 (1994). Nakladatelství X-egem. s.r.o., Praha 1995, s. 14.

⁴⁷ Rajčincová, Lydía; Knapová, Lenka; Zilynskyj, Bohdan. Národnost se představuje. In: Balvín, Jaroslav. Praha a národnosti: sborník referátů a diskusních příspěvků ze semináře o národnostních menšinách na území hl. m. Prahy, 19. 3. 1998. Magistrát hl. m. Prahy, Praha 1998, s. 107.

⁴⁸ Ukrajinci v České republice, www.ukrkonzulat.cz/cz/ukraine/Ukrajinci.html. Poslední přístup 20. 12. 2014.

dokonce oslavnou báseň, která vystihovala vděk ukrajinské inteligence za poskytnutý azyl a možnost svobodné vědecké a publikační činnosti.⁴⁹ V tomto období je tedy nutné vyzdvihnout i roli prezidenta Masaryka a tehdejšího Československa, které ukrajinské instituce podporovalo i finančně.⁵⁰

V rámci protektorátu Čechy a Morava však byla většina ukrajinských aktivit pozastavena a „národnostně podřadní“ Ukrajinci byli často zneužíváni jako pracovníci pro Třetí říši. Zlatou éru ukrajinského kulturně-spoločenského života v Československu definitivně ukončil příchod Rudé armády, což donutilo část politické emigrace ke stěhování dále na západ, za hranici sovětského vlivu. Na druhou stranu přibylí zakarpatští Ukrajinci přichozí z východní fronty s 1. československým armádním sborem, tzv. svobodovci, ačkoliv šlo o směs Ukrajinců, Rusínů či volyňských Čechů.⁵¹ V roce 1945 začalo zatýkání, deportace zdejší ukrajinské menšiny a perzekuce pod záminkou boje proti „buržoaznímu ukrajinskému nacionalismu“. Výše zmíněné instituce byly zrušeny, a to včetně muzea, jehož majetek byl zkonfiskován.

Socialistické Československo paradoxně nepodporovalo ani prorežimní levicový ukrajinský spolek Osvita, který aktivně působil na Ostravsku.⁵² Spolky meziválečných ukrajinských imigrantů neměly šanci ani v rámci Kulturního svazu ukrajinských pracujících ČSSR zaměřeného na Ukrajince z východního Slovenska.⁵³ Poslední možností, jak se s krajany setkávat, byla pravidelná setkání v kostele skrze řeckokatolické farnosti, ovšem jen do roku 1950, kdy byla řeckokatolická církev násilně podmaněna pravoslavím. Zbylí Ukrajinci tak byli bez činnosti krajanských spolků, zejména pak bez menšinového školství, přinuceni k postupné asimilaci. Udržování národních tradic a setkávání se s krajany probíhalo vesměs na neformální bázi.

Na oficiální rovině se dílčí úspěchy dostavily pouze v 50. a 60. letech, kdy se dokonce podařilo uspořádat několik ukrajinských plesů ve Slovanském domě, na Praze 2 byl založen Ukrajinský kroužek a umělecký soubor nebo kdy proběhly (byť neúspěšné) snahy o výuku ukrajinštiny pro děti. Významné pak bylo založení

⁴⁹ Balvín, Jaroslav (eds.). Praha a osobnosti národnostních menšin. Komise Rady hlavního města Prahy pro oblast národnostních menšin na území hl. m. Prahy, 2000, s. 184.

⁵⁰ Bittnerová, Dana. Ukrajinci v ČR, www.asimilovani.estranky.cz/clanky/narodnosti-v-cr/reci.html. Poslední přístup 20. 12. 2014.

⁵¹ Více viz Zilynskyj, Bohdan. Ukrajinci v Čechách a na Moravě (1894) 1917 – 1945 (1994). Nakladatelství X-egem. s.r.o., Praha 1995, s. 58. Srov. www.ukrkonzulat.cz/cz/index.html. Poslední přístup 20. 12. 2014.

⁵² Zilynskyj Bohdan. Ukrajinci českých zemí po roce 1989 (Náčrt hlavních vývojových aspektů), Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2002, s. 8.

⁵³ Bittnerová, Dana. Ukrajinci v ČR, www.asimilovani.estranky.cz/clanky/narodnosti-v-cr/reci.html. Poslední přístup 20. 12. 2014.

pěveckého sboru s občasným tanečním doprovodem, který pod záštitou Obvodního kulturního domu v Praze 1 a pod dlouholetým vedením sbormistra Stepana Šutka fungoval až do konce 80. let.⁵⁴ Sbor sv. Vladimira pokračoval ve své činnosti při řeckokatolické farnosti i po roce 1989 a v práci o něm bude ještě pojednáno. Doba normalizace však znamenala pro ukrajinské kulturně-osvětové a spolkové snahy temné období, v dějinách ukrajinské migrace v Praze snad nejtěžší, ve kterém lze zmínit asi jen existenci vokálně-instrumentální skupiny Ignis, mimochodem fungující po personální obměně i v dnešní době. I tak však měla kapela během normalizace omezenou činnost, která byla sledována orgány StB.⁵⁵

2.3 Ukrajinská menšina v českých zemích po roce 1989

Dalším důležitým mezníkem byl až rok 1989, kdy „polistopadové“ Československo poskytlo další příležitost k vytváření ukrajinských národnostních organizací.

2.3.1 Občanské fórum Ukrajinců

Už 3. prosince 1989 vznikla národnostní sekce Občanského fóra, ze které se postupně začaly vyčleňovat jednotlivé národnostní iniciativy. Vedení tzv. ukrajinské sekce se ujali Ukrajinci, kteří již byli československými občany a v českých zemích prožili podstatnou část svého života. Jejím předsedou se stal konkrétně pan Milan Regula, a to za silné podpory dr. Pavla Muraška, československého disidenta a signatáře Charty 77 ukrajinského původu, který se podílel na rané činnosti Občanského fóra. Poté, co byla odhalena jeho spolupráce s StB, o něm Petr Pithart ve svých vzpomínkách řekl, že se „*velmi iniciativně přihlásil o vedení sekce národnostní menšiny a dělal potíže. Domáhal se místností, které jsme ve Špalíčku neměli. Vyhržoval, že když neuděláme to či ono, přivede nám pod okna tisíce protestujících ‚menšinarů‘.*“⁵⁶ Problémy s prostory však hrály ve vývoji ukrajinského sdružování i později důležitou roli, stejně jako vedení nově vzniklého Občanského fóra Ukrajinců (OFU).

⁵⁴ Zilynskyj, Bohdan. Ukrajinci v Čechách a na Moravě (1894) 1917 – 1945 (1994). Nakladatelství X-egem. s.r.o., Praha 1995, s. 70-72.

⁵⁵ Historické údaje o pražské Ukrajinské skupině Ignis, www.Ukrajinci.cz/cs/kapela-ignis/detail/historicke-udaje-o-prazske-Ukrajinske-skupine-ignis. Poslední přístup 20. 12. 2014.

⁵⁶ Wanatowiczová, Krystyna. Povolání agent. Cs-magazin.com, leden 2007, www.cs-magazin.com/index.php?a=a2007012138. Poslední přístup 20. 12. 2014.

První organizační schůze konané 6. prosince 1989 se zúčastnilo 53 osob a předsedal jí zmíněný Milan Regula. Byl zde zvolen rozmanitý jedenáctičlenný výbor, který tvořily osoby z různých generací, narozené na Ukrajině i v Čechách, muži i ženy odlišných profesí.⁵⁷ Jedním z přítomných byl právě i vedoucí mé práce, Bohdan Zilynskyj, který i přes přímou angažovanost v těchto událostech o nich podal podrobné a z většího časového odstupu i profesionálně objektivní, místy až sebekritické svědectví. Právě složení nově vzniklého výboru, který měl ukrajinskou menšinu v polistopadovém Československu zastupovat, vidí jako poněkud nešťastné, jelikož v něm chyběli lidé, kteří by v něm ze strategických důvodů být měli, jako například sbormistr Šutko. Zároveň lidé opomenutí zaujali vůči novému ukrajinskému uskupení macešský, až kritický postoj. I toto přispělo k rostoucím sporům mezi pražskými Ukrajinci, které dále narůstaly.

Na schůzích byly diskutovány priority a cíle, z nichž mnohé byly nereálné, například obnovení ukrajinské skautské organizace, která fungovala ve zmíněném „zlatém období“ od dvacátých do počátku čtyřicátých let.⁵⁸ Činnost OFU měla zpočátku spíše politický charakter. Účastnila se manifestací proti Ceaucescovu režimu v Rumunsku nebo na podporu osamostatnění pobaltských republik. V průběhu první poloviny roku 1990 však uspořádala řadu setkání, besed a promítání, v březnu se konal tradiční koncert na počest Tarase Ševčenka a v květnu dokonce první porevoluční ukrajinský ples, který navazoval na tradici z 50. let.

Už od konce ledna 1990 se však objevovala potřeba založit samostatnou ukrajinskou organizaci, což bylo dalším bodem jednání na schůzích výboru OFU.

2.3.2 Sdružení Ukrajinců v České republice

V dubnu 1990 byl přijat název Sdružení Ukrajinců v České republice (dále SUČR), pod kterým byla organizace 2. května 1990 registrována na ministerstvu vnitra, a o měsíc později se konal ustavující sjezd.⁵⁹ Výbor zůstal téměř ve stejném složení a jeho předsedou se stal právě Bohdan Zilynskyj. V té době mělo SUČR 82 členů.⁶⁰

⁵⁷ Zilynskyj, Bohdan. Ukrajinci v českých zemích po roce 1989. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2002, s. 9.

⁵⁸ Zilynskyj, Bohdan. Ukrajinci v českých zemích po roce 1989. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2002, s. 9.

⁵⁹ Tamtéž, s. 11.

⁶⁰ Bezoušková, Markéta. Ukrajinské spolky na území ČR. In: Bittnerová, Dana; Moravcová, Mirjam (eds.). Etnické komunity v kulturním kontextu. Ermat Praha, s.r.o., Praha 2008, s. 149.

Později byly navázány kontakty s novou domácí státní správou, s představiteli Ukrajiny v ČSFR, se zahraniční ukrajinskou diasporou i s pražským magistrátem. SUČR zastupitelstvu nabídlo i pomoc při přílivu uprchlíků z rozpadajícího se Sovětského svazu, ale věc nebyla se SUČR nikdy oficiálně řešena.⁶¹

Kromě utváření kontaktů doma i v zahraničí se sdružení orientovalo na organizování společenského života pražských Ukrajinců, udržování krajanské kultury v podobě pěveckého sboru pod vedením Stepana Šutka nebo komorního dětského souboru vedeného manželou Dvořákovými a pořádalo konference za účelem šíření informací mezi českou veřejností. Záměrem SUČR bylo i rozšíření do jiných větších měst, což se částečně podařilo skrze jmenování koordinátora činnosti v Ústí nad Labem a v Brně a založení menší pobočky v Ostravě.⁶² Co se týká mediální prezentace spolku, v dubnu vydalo první a jediné číslo Ukrajinského informačního bulletinu o 44 stranách. V druhé polovině roku 1992 pak začala příprava rozhlasových relací v ukrajinštině ve spolupráci s rádiem Regina. V tomto období se však začaly hromadit organizační problémy a houstla nálada kvůli nejasnému směřování spolku, který se v jistých ohledech ocitl ve slepé uličce.

2.3.3 Organizační problémy ukrajinské menšiny v 90. letech

Již brzy zpočátku 90. let se ukázalo, že počáteční euforie opadá a že představy o obnově ukrajinského menšinového života v Praze nebudou tak snadno realizovatelné. Představitelé nového ukrajinského hnutí překvapilo, že zájem o menšinovou činnost nebyl takový, jak se předpokládalo a že k ukrajinské menšině se kvůli asimilaci přihlásilo zanedbatelné procento občanů. Kromě let bez možnosti sdružování za to nyní mohla i nejasná identifikace Ukrajinců-Rusínů a nevyřešená koncepce vztahu s Ukrajinci ze Zakarpatí a z východního Slovenska.⁶³ Zájmu o ukrajinskou spolkovou činnost nepomohl ani přístup české společnosti, která se k ukrajinské menšině pod vlivem propagandy dřívějšího režimu a nedostatku informací chovala s odstupem.

⁶¹ Zilynskyj, Bohdan. Ukrajinci v českých zemích po roce 1989. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2002, s. 13.

⁶² Bezoušková, Markéta. Ukrajinské spolky na území ČR. In: Bittnerová, Dana, Moravcová, Mirjam (eds.). Etnické komunity v kulturním kontextu. Ermat Praha, s.r.o., Praha 2008, s. 149.

⁶³ Rajčincová, Lydía; Knapová, Lenka; Zilynskyj, Bohdan. Specifika Ukrajinské národnostní menšiny na území hlavního města Prahy. In: Balvín, Jaroslav. Praha a národnosti: sborník referátů a diskusních příspěvků ze semináře o národnostních menšinách na území hl. m. Prahy, 19. 3. 1998. Magistrát hl. m. Prahy, Praha 1998, s. 111.

Co ukrajinskému menšině k efektivnímu sdružování scházelo nejvíc, byly finanční prostředky a prostory k užívání. Pouze z vybraných členských příspěvků a darů nebyli schopni dosáhnout výraznějších výsledků, natož pak pronajmout si kancelář. První dotaci od ministerstva kultury dostalo sdružení až v květnu 1991,⁶⁴ ve větší míře muselo však svoji činnost financovat z vlastních zdrojů.

Absence stálého prostoru byla jedním z nejzávažnějších organizačních problémů, jelikož vlastní budovu původně nemělo ani ukrajinské velvyslanectví. Z tohoto důvodu nemohlo být realizováno ani plánované zřízení spolkové knihovny. Ve své pozdější práci Bohdan Zilynskyj lituje, že sdružení více nebojovalo o pozemek na Pankráci, na němž dříve stálo zestátněné Ukrajinské muzeum.⁶⁵ Uznává chyby lidského faktoru, které měly příčinu zejména v nedostatku zkušeností s vedením a se spolkovou činností obecně. Toto viděla jako pochopitelný důvod s kořeny v minulém režimu i Lydia Rajčincová, která nastartovala další etapu ukrajinského spolkového života v Praze.⁶⁶

Podnětem k tomu byly narůstající neshody a rozdílné názory ve vedení, kde byla z jedné strany ražena modernější metodika a rozšíření spektra činnosti, kdežto část spolku upřednostňovala konzervativnější a pasivnější přístup.⁶⁷

2.3.4 Rozkol v SUČR – vznik Ukrajinské iniciativy v České republice

Právě neschopnost získat prostory k aktivnímu plnění programu Sdružení byla součástí silící organizační krize uvnitř spolku, která vedla k definitivní rezignaci předsedy Zilynského v únoru 1993. Dalšími důvody byly narůstající problémy mezi členy výboru a v neposlední řadě i neustálé snahy dvou protichůdných ukrajinských nacionalistických skupin o politickou infiltraci SUČR.⁶⁸ Rozdílné představy o dalším směřování spolku i o kandidátovi na předsednickou funkci a neschopnost nadále spolupracovat vedly k rozdělení SUČR na dvě samostatné skupiny. Po krátkém

⁶⁴ Zilynskyj Bohdan. Ukrajinci českých zemí po roce 1989 (Náčrt hlavních vývojových aspektů), Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2002, s. 15.

⁶⁵ Tamtéž, s. 15.

⁶⁶ Rajčincová, Lydia; Knapová, Lenka; Zilynskyj, Bohdan. Specifika Ukrajinské národnostní menšiny na území hlavního města Prahy. In: Balvín, Jaroslav. Praha a národnosti: sborník referátů a diskusních příspěvků ze semináře o národnostních menšinách na území hl. m. Prahy, 19. 3. 1998. Magistrát hl. m. Prahy, Praha 1998, s. 111.

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ Zilynskyj Bohdan. Ukrajinci českých zemí po roce 1989 (Náčrt hlavních vývojových aspektů), Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2002, s. 18.

působení předsedkyně Lydie Rajčincové, dříve tajemnice spolku, tato SUČR na jaře 1994 opustila a s částí členů založila spolek nový – Ukrajinskou iniciativu v České republice. Vedení SUČR obsadili zástupci starší generace – dr. Fedir Jančík a od konce roku 1994 pak doc. Jaroslav Babjuk, kteří se v ukrajinských záležitostech v Čechách angažovali již od 40. let a viděli ve spolku jiné poslání.

SUČR již krátce po oddělení UIČR jednalo o změně názvu na Sdružení Ukrajinců a příznivců Ukrajiny (s nadějí v rozšíření okruhu zájemců o činnost spolku a rozšíření členské základny). Dosavadní vedení však bylo k záměru skeptické a ke změně názvu došlo až v roce 1997. Musely se pozměnit stanovy, ale registrace spolku byla kontinuální.

Přínosem pro Sdružení Ukrajinců a příznivců Ukrajiny (SUPU) bylo do jisté míry působení předsedy Borise Zajíce, který se dokonce marně snažil i o normalizaci vztahů s UIČR. V roce 2001 jej ve vedení organizace nahradila Olga Mandová, která byla od roku 2007 zároveň zástupkyní ukrajinské národní menšiny v Radě vlády ČR pro národnostní menšiny a organizace vede dodnes.

Činnost spolku však nikdy nebyla tak aktivní jako činnost UIČR. Omezuje se na vedení sboru sv. Vladimíra, jehož vedení převzala paní Mandová po sbormistru Šutkovi. Sbor působí pod záštitou Magistrátu hlavního města Prahy a Ministerstva kultury ČR v řeckokatolickém chrámu sv. Klimenta v Praze. Kromě toho spolek občas pořádá přednášky nebo výstavy a jiné kulturně osvětové akce.⁶⁹ Za zmínku stojí i to, že SUPU v rámci adopce hrobů na pražských Olšanských hřbitovech zajišťuje spolu se Sdružením Ukrajinek v ČR údržbu hrobů významných ukrajinských osobností pohřbených v České republice nebo že se věnuje archivaci materiálů vztahující se k ukrajinské kultuře.⁷⁰

Ukrajinská iniciativa (UIČR) záhy po svém založení získala větší podporu členů i převahu v míře a šíři aktivit. Aktivně kontaktovala i mimopražskou diasporu a potenciální partnery, k čemuž jí nakonec pomohlo i vyřešení zásadního problému s prostory. Jako určité dědictví SUČR převzala i ukrajinský časopis *Porohy*, vydávaný od roku 1992 dodnes,⁷¹ a přípravu rozhlasového vysílání. Ukrajinskou iniciativu vedla osm let její první předsedkyně Lydia Rajčincová, po jejíž smrti funkci převzal manžel Viktor

⁶⁹ Leontiyeva, Yana (ed.). Menšinová problematika v ČR: komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů (Slováci, Ukrajinci, Vietnamci a Romové). Sociologický ústav Akademie věd České republiky, Praha 2006, s. 39.

⁷⁰ Více o současné činnosti SUPU v samostatné kapitole.

⁷¹ Archiv časopisu *Porohy* lze najít na www.Ukrajinci.cz/cs/casopis-porohy. O časopise *Porohy* pojednává autorka dále v kapitole o činnosti UIČR.

Rajčinec. V současnosti vede spolek jejich syn Bohdan Rajčinec, který se s Olgou Mandovou střídá v roli zástupce Ukrajinců v Radě vlády pro národnostní menšiny.

V posledních letech se poněkud pozměnilo složení i cílová skupina spolku. Zatímco zpočátku byla UIČR zaměřena převážně na starší vlny ukrajinských migrantů, zhruba od roku 2002 byla základna rozšířena nejen o mladší, v Čechách narozené Ukrajince, ale i o etnické Čechy, kteří se o ukrajinské záležitosti a kulturu zajímají.⁷²

2.3.5 Proměna charakteru ukrajinské menšiny

Jak je patrné z výše předloženého historického vývoje ukrajinské imigrace do českých zemí, migrační vlny Ukrajinců byly poplatné době a mezinárodním souvislostem. To platilo i po roce 1989 a potažmo 1991, kdy Ukrajinci sice dosáhli národního státu, ale k migraci je přiměly spíše ekonomické problémy, možnosti globalizovaného světa a vidina lepšího výdělků na západ od vlasti. To plyne i z obecné tendence pracovně cirkulační migrace směrem z chudého Východu (Jihu) na bohatý Západ (Sever). V této práci nebudu do obecné problematiky migrace zasahovat hlouběji,⁷³ důležité je ale zdůraznit změny v podobě struktury ukrajinské komunity, které díky těmto migračním proudům nastaly.

Vlny ukrajinských migrantů od 90. let se tedy vyznačují jinými motivační prvky k příchodu, než které měli jejich krajané například ve dvacátých letech minulého století. Jejich příslušníci tudíž vykazují odlišnosti, které vedly k poněkud stereotypnímu rozdělení ukrajinské komunity na tzv. starou generaci (nebo „tradiční Ukrajince“, „původní menšinu“, „tradiční menšinu“...) a tzv. novou generaci (nebo „nové Ukrajince“, „novou menšinu“, nepřesně chápanou pouze jako vlnu dělníků a sezónních pracovníků, kterou беру jako samostatnou, třetí skupinu).

Obecně jsou za příslušníky „tradiční“ ukrajinské menšiny považováni lidé v českém prostředí ukotvení, přirozeně používající český jazyk, ale pro uchování ukrajinské identity vyhledávající společnost krajanů a podílející se na aktivitách krajanových spolků. Tyto „tradiční“ menšinové spolky přitom ve svém zájmu

⁷² Trlifajová, Lucie. Proměny současné Ukrajinské imigrace. Role a formy identity v kontextu vývoje Ukrajinské migrace do Česka. Praha 2009. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav etnologie, s. 75.

⁷³ Migračními trendy posledních desetiletí, typy migrace, jejími důvody a proměnami v souvislosti s transnacionalizací a globalizací se podrobněji zabývá např. Drbohlav, Dušan. Imigranti v České republice (s důrazem na Ukrajinské pracovníky a „západní firmy“ operující v Praze). Research Support Scheme Project, Praha 1999, <http://rss.archives.ceu.hu/archive/00001009/01/9.pdf>. Poslední přístup 31. 12. 2014.

spolupracují s místní administrativou i jinými organizacemi a v rámci práva účasti na řešení věcí národnostní menšiny se týkajících je zprostředkovatelem zájmu celé ukrajinské menšiny. Je tomu hlavně proto, že jejich vedení už díky svému dlouhodobějšímu pobytu v České republice zpravidla nemá problémy s českým jazykem, jsou integrovanou součástí české společnosti, znají místní poměry, orientují se v prostoru, mají přehled ve státo-správních a sociálně-právních záležitostech. To je důležité například i pro navazování kontaktů se státní správou, podávání žádostí o granty a státní dotace i pro účinnou komunikaci se členstvem a českou veřejností.

Hlavním cílem těchto spolků v 90. letech byla zpočátku téměř výhradně obroda ukrajinské kultury mezi asimilovanými Ukrajinci, udržování jazyka, společenských styků v ukrajinské komunitě a snahy o osvětu mezi českou veřejností. S narůstajícím počtem nově přichozích Ukrajinců začaly zčásti plnit i funkci informační, poradní a z hlediska politického dění na Ukrajině a dle potřeby funkci humanitární.

Jak bylo řečeno, kromě přítomnosti tzv. tradičních Ukrajinců v Praze žije a rozrůstá se tzv. nová ukrajinská diaspora. Tvoří ji imigranti, kteří sem přišli po roce 1989, ať už čistě za účelem výdělků, nebo za známými, kteří už v ČR žili. Usadili se tu relativně čerstvě, většinou nemají české státní občanství a pobývají na našem území na základě trvalého nebo krátkodobého pobytu. V tom může mnohdy hrát roli i to, že mají velkou část rodiny doposud na Ukrajině, případně rodině posílají remittance. To však nevyklučuje to, že část z nich se u nás už (třeba i s rodinou) usadila natrvalo nebo to do budoucna plánuje.⁷⁴

Od této tzv. nové vlny imigrace cítím potřebu významově odlišovat ještě pojem tzv. pracovní migrace, kterou tvoří právě sezónní pracovníci a která je nejčastěji spojována s problematikou ilegality. Pracovní migranti jsou nepochybně podrobováni největšímu zájmu sociologických a ekonomických průzkumů i diskuzí v české společnosti, která do roku 1989 neměla s takovým typem a intenzitou imigrace zkušenosti. Z hlediska spolkového života ukrajinské menšiny v Praze jsou ale spíše oddělenou skupinou. Vzhledem k cíli vydělat peníze pro rodinu na Ukrajině nemají čas, a po náročné práci snad ani pomyšlení, vyhledávat společenské vyžití. V polovině 90. let navíc mnozí ukrajinští pracovní migranti o existenci pražských organizací, které by

⁷⁴ „Nezávisle na tom, jak dočasný se migrační tok může zdát, usazení některých migrantů v cílové společnosti je nevyhnutelné. Migranti mohou začínat jako sezónní „pendleři“, ale během doby získají sociální a ekonomické vazby, které významně napomohou k trvalému pobytu v zahraničí.“ Zdroj: Drbohlav, Dušan. Imigranti v České republice (s důrazem na Ukrajinské pracovníky a “západní firmy” operující v Praze). Research Support Scheme Project, Praha 1999, <http://rss.archives.ceu.hu/archive/00001009/01/9.pdf>. Poslední přístup 31. 12. 2014.

jim mohly pomoci v prvních krocích po příchodu, vůbec nevěděli.⁷⁵ Nově příchozí Ukrajince v Česku tedy vystihovala vysoká míra neorganizovanosti a limitovaný kulturní život. Nicméně z porovnání dotazníkových výzkumů sociologického týmu Dušana Drbohlava z let 1995 a 1999 vyplývá, že čím dál více ukrajinských pracovníků se při svém pobytu v ČR stýká se zdejšími krajany a čím dál větší část uvažuje o trvalejším uchycení v Česku.⁷⁶ Tématem ukrajinské pracovní migrace se však v této práci nebudu konkrétněji zabývat.

Co je důležitým poznatkem, že míru společenské aktivity a spolkové činnosti Ukrajinců nelze určovat dle občanství. Ačkoliv zákon definuje příslušníka národnostní menšiny jako občana ČR hlásícího se k jiné národnosti než české, z rozhovorů s vůdčími osobnostmi ukrajinských menšinových spolků má většina účastníků spolkových aktivit občanství ukrajinské. Přestože takový člověk mohl strávit v České republice už desítky let, naučil se českému jazyku, žije tu, vychovává děti, má důstojné zaměstnání a žije spořádaným životem. Vztahy se zbytkem rodiny na Ukrajině, vztah k vlasti samotné, potřeba stýkat se s krajany a podporovat národní tradice mohou v různé intenzitě přetrvávat u Ukrajinců jak s českým, tak s ukrajinským občanstvím, nehledě na to, zda člověk spadá do tzv. nové nebo tzv. původní generace ukrajinské menšiny v Praze.

Tuto kategorizaci považuje do určité míry za klišé i vůdčí osobnost Ukrajinské iniciativy Bohdan Rajčinec. Podle něj nelze spatřovat zásadní rozdíly mezi Ukrajincem-cizincem, který žije v Praze už řadu let, má tu ale jen trvalý pobyt a pravidelně navštěvuje rodinu na Ukrajině, kde také pobývá (případně rodinu finančně podporuje), a Ukrajincem-občanem ČR, který zde žije třeba i podobně dlouhou dobu, ale má již občanství ČR, i když také navštěvuje (případně podporuje) rodinu na Ukrajině. Pokud tyto osoby spojuje zájem o spolkový život a zájem o ukrajinské dění v ČR i na Ukrajině, není jejich rozdělování na základě obecných kritérií důležité. Oba mohou žít podobně a kvalitní životy, ačkoliv se na ně zákon i společnost budou dívat jinak. Navíc dle Rajčince zdejší Ukrajince (nehledě na dobu příchodu, věk či sociální situaci) nyní spojuje současná situace na Ukrajině.⁷⁷

⁷⁵ Drbohlav, Dušan. Imigranti v České republice (s důrazem na Ukrajinské pracovníky a “západní firmy” operující v Praze). Research Support Scheme Project, Praha 1999, <http://rss.archives.ceu.hu/archive/00001009/01/9.pdf>. Poslední přístup 31. 12. 2014.

⁷⁶ Drbohlav, Dušan; Janská, Eva; Šelepová, Pavla. Ukrajinská komunita v České republice (Výsledky dotazníkového šetření), www.mezikulturnidialog.cz/res/data/011/001325.pdf. Poslední přístup 31. 12. 2014.

⁷⁷ E-mailová komunikace s panem Bohdanem Rajčincem prosinec 2014 až únor 2015. Osobní archiv

Faktem i přesto zůstává, že v 90. letech 20. století byli hlavními aktéry ukrajinského spolkového života v České republice především příslušníci původní migrace a jejich potomci. S postupným upevňováním vazeb příslušníků nových migračních proudů na českou společnost se pak i oni začali více zajímat o zdejší spolkový život ukrajinské menšiny. Kromě účasti na aktivitách již existujících spolků začali zakládat i spolky vlastní, což dokazuje počet a zejména charakter spolků založených na přelomu nového tisíciletí. Nová vlna migrace však neznamovala jen koexistenci nových organizačních jednotek s původními, ale i nový bod zaměření dosavadních spolků, kdy je vyšší pozornost věnována praktickým otázkám souvisejícím s pracovní migrací a integrací cizinců.

Kromě administrativní pomoci a poradních služeb vyvstala potřeba čelit nástrahám clientského systému a vykořisťování nově příchozích pracovníků. Dle Marie Prokopjukové, vedoucí Sdružení Ukrajinek v ČR, se mnozí Ukrajinci příchozí v 90. letech stali vykořisťovateli nynější pracovní migrace z řad vlastních krajanů (jde o fenomén, který lze sledovat nejen u Ukrajinců). Ve svých kancelářích v centru města nabízejí za vysoké poplatky obejít administrativních formalit a zprostředkování práce. Dle paní Prokopjukové je česká vláda k tzv. klientům a tomuto způsobu praní špinavých peněz slepá a zodpovědnost za situaci dává menšině samotné.⁷⁸ Tento problém se tedy dotkl i aktivit zdejší ukrajinské menšiny, ale jeho podrobnější rozbor je už jiným, též obsáhlým tématem.

2.3.6 Role Domu národnostních menšin

V souvislosti se životem národnostních menšin v Praze bylo důležitým krokem zřízení Domu národnostních menšin (DNM). A pro ukrajinskou menšinu obzvláště, protože nyní patří k menšinám v DNM nejaktivnějším.

Myšlenka společné multikulturní platformy pro setkávání a udržování menšinových kultur se objevila již na počátku devadesátých let, ale reálně fungovat začala s velkým zpožděním až v roce 2007. Nejprve se projekt odložil kvůli privatizaci budovy v Celetné ulici, která byla pro tento účel původně určena.⁷⁹ Kvůli nedostatku prostředků na další realizaci došlo k jistému posunu až na přelomu tisíciletí, kdy se

autorky.

⁷⁸ Rozhovor autorky s paní Marií Prokopjukovou z 18. 1. 2015.

⁷⁹ DNM Praha: Historie Domu, www.dnm-praha.eu/O-NAS. Poslední přístup 14. 1. 2015.

naskytla možnost získání budovy ve Vocelově ulici od Fondu dětí a mládeže. Následoval ale dlouhý byrokratický proces, během kterého byl dům převeden do vlastnictví města, byla vytvořena koncepce politiky hl. m. Prahy ve vztahu k národnostním menšinám a koncepce činnosti DNM, byla udělena výjimka pro účely využívání domu, započata příprava nákladné rekonstrukce a nutné bylo vyřešit i nejasnosti ohledně právního nároku na budovu.⁸⁰ V červnu 2007 byl konečně slavnostně otevřen jako Dům národnostních menšin, o.p.s.

Za svůj cíl si DNM klade napomáhat porozumění mezi národnostmi a překonávat možné předsudky občanů vůči některým etnikům a národnostem, být platformou pro činnost národnostních menšin na území hl. m. Prahy, a to zaměřenou zejména na děti a mládež, ale i pro vzájemnou komunikaci a spolupráci mezi jednotlivými menšinami. Součástí filozofie DNM je i podpora komunikace menšin s majoritní společností, ať už jde o osvětovou činnost, spolupráci s pražskými školami nebo kulturními a volnočasovými zařízeními.⁸¹

Ze strany města se na chodu DNM podílí aktuálně zvolený radní pro oblast zahrnující problematiku národnostních menšin, dále specialistka pro národnostní menšiny, Mgr. Jana Hajná, a romská koordinátorka, paní Božena Fílová.⁸² Obě dámy působí na svých místech nezávisle na povolebních personálních změnách už od počátku projektu. Všechny otázky týkající se DNM jsou dále projednávány s Komisí Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin na území hl. m. Prahy, přičemž rozhodujícím a schvalujícím orgánem je Rada hl. m. Prahy. Jednání probíhají samozřejmě i za účasti a přispění představitelů národnostních menšin, a to skrze zástupce jednotlivých menšin v Komisi Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin na území hl. m. Prahy, ale i ze strany jednotlivých občanských sdružení v DNM zastoupených.⁸³

V současné době v Domě národnostních menšin sídlí organizace bulharské, chorvatské, maďarské, německé, polské, romské, rusínské, ruské, řecké, slovenské, srbské a ukrajinské menšiny. Každá ze zúčastněných národnostních menšin zde disponuje dvěma místnostmi a k dispozici mají i společný velký sál s kavárnou v suterénu, konferenční místnost nebo malou galerii v přízemí. Menšinové organizace tu

⁸⁰ Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2003. Úřad vlády České republiky, Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny, Praha 2004, s. 6.

Historie Domu, www.dnm-praha.eu/O-NAS. Poslední přístup 14. 1. 2015.

⁸¹ DNM Praha: Koncepce, www.dnm-praha.eu/SLUZBY/Koncepce. Poslední přístup 14. 1. 2015.

⁸² Zdroj: www.praha.eu/jnp/cz/o_meste/magistrat/odbory/index.html?departmentId=1123. Poslední přístup 14. 1. 2015.

⁸³ DNM Praha: Historie Domu, www.dnm-praha.eu/O-NAS. Poslední přístup 14. 1. 2015.

pořádají kulturní a společenské večery, výstavy, přednášky, promítání, akce u příležitosti národních svátků nebo tu zkoušejí menšinové umělecké soubory. Jako zastřešující celek pořádá DNM semináře pro školy a mládež nebo veřejné přednášky s významnými hosty nebo například každoroční konferenci Setkání národnostních menšin. Navíc se účastní různých festivalů a kulturních událostí jako je například Muzejní noc, Svět knihy nebo pražských etnofestivalů.⁸⁴

Jde opravdu o víceúčelový objekt, jehož uživatele spojuje život v cizí zemi a zájem o pěstování vlastní kultury. Jak při rozhovoru řekl ředitel DNM, Jakub Štědroň, právě to pak nejspíš vysvětluje i to, že mezi místními menšinami zde fungují přátelské vztahy, ačkoliv by se konkrétně ve vztahu ukrajinské a ruské menšiny dal vzhledem k vyhocené situaci na Ukrajině očekávat opak.⁸⁵

Co se týká financování, podstatnou část provozu hradí město formou každoročního grantu, další část nákladů hradí spolky z grantových řízení na podporu kulturní činnosti národnostních menšin, zbytek nájmu si pak musí jednotlivé organizace hradit samy. Ačkoliv menšinové spolky mají zvýhodněné ceny nájmu, které činí stabilně 7500 Kč měsíčně za kanceláře a nárazově 200–800 Kč za pronájem sálu, kavárny či galerie,⁸⁶ vyskytuje se zde problém zastoupení spolků v DNM a možnosti využívání jeho kapacity. Menší spolky, které nedostanou finanční dotaci a nemají na zaplacení pronájmu, jsou de facto z DNM vyloučeny. Jedinou možností je pak dohoda s jiným spolkem, který se o kapacitu solidarně podělí. Nicméně symbolické poplatky za užívání prostor DNM jsou dle jeho ředitele na místě, jelikož kapacita DNM je pochopitelně místem i časem omezena a spolky si pak možnosti využití prostor více váží.⁸⁷

Pro ukrajinskou menšinu je v DNM zastřešující organizací Ukrajinská iniciativa, kterou aktivně vede Bohdan Rajčinec. Kancelář určenou ukrajinské menšině dále aktivně využívá Sdružení Ukrajinců a příznivců Ukrajiny, Sdružení Ukrajinek v České republice a nárazově po svolení zastoupenými spolky i taneční soubor Džerelo, který se po sporech s paní Mandovou ze SUPU obrátil pro svolení na UIČR.⁸⁸

⁸⁴ Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2007. Úřad vlády České republiky, Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny, Praha 2008, s. 7-8, www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/aktuality/zprava_definitivni_1.pdf. Poslední přístup 14. 1. 2015.

⁸⁵ Rozhovor autorky s ředitelem DNM Jakubem Štědroňem z 26. 1. 2015.

⁸⁶ Rozhovory autorky s ředitelem DNM Jakubem Štědroňem z 26. 1. 2015 a s paní Marií Prokopjukovou z 18. 2. 2015. Ceny se liší délkou pronájmu, typem prostor, případně zahrnutím zapůjčení technického vybavení a jeho obsluhy. Srov. ceny pronájmu prostor DNM pro externí zájemce, kteří zde nesídlí. Dostupné zde: www.dnm-praha.eu/SLUZBY/Nabidka-mistnosti-k-pronajmu. Poslední přístup 4. 2. 2015.

⁸⁷ Rozhovor autorky s ředitelem DNM Jakubem Štědroňem z 26. 1. 2015.

⁸⁸ Rozhovor autorky s paní Olgou Mandovou z 19. 12. 2014.

Silné pouto Domu národnostních menšin s Magistrátem hl. m. Prahy však přece jen do jisté míry určuje i to, jaké menšinové organizace s městem spolupracují a jaké mají v evidenci. Specialistka pro národnostní menšiny, Mgr. Jana Hajná, měla ke dni 4. 11. 2014 ve více či méně aktuální kontaktní evidenci pouze šest sdružení: Džerelo, Sdružení Ukrajinců a příznivců Ukrajiny, Sdružení Ukrajinek v České republice, Ukrajinskou iniciativu, Fórum Ukrajinců a sdružení RUTA. V seznamu pražského magistrátu jsou však jen ty, které s Magistrátem na institucionální úrovni někdy spolupracovaly. Byť Fórum Ukrajinců a RUTA nevyužívají prostor Domu národnostních menšin, jsou v databázi například díky tomu, že žádaly o finanční podporu z pražského rozpočtu. Ukrajinských spolků přitom v Praze působí mnohem více a odbor pro národnostní menšiny o nich nemá bližší informace.

V následující kapitole se tedy budu zabývat konkrétnější charakteristikou všech zjištěných ukrajinských spolků, které v období let 2001 až 2013 v Praze vyvíjely společenskou a kulturní činnost, ať už v rámci Domu národnostních menšin, nebo mimo něj.

3. UKRAJINSKÉ SPOLKY V PRAZE V LETECH 2001–2013

3.1 Charakter činnosti ukrajinských spolků v letech 2001–2013

Od doby, kdy bylo na počátku devadesátých let v České republice opět umožněno utvářet oficiální národnostně menšinová uskupení, prošel spolkový život ukrajinské menšiny, přesněji řečeno ukrajinských migrantů vůbec, proměnami, které byly ovlivněny různými faktory. Na základě sílící migrace bylo třeba věnovat pozornost postupnému utváření a konkretizaci menšinové politiky a vztahu ke zdejším menšinám. Na aktivity menšinových spolků a jejich intenzitu pak měl samozřejmě vliv systém finanční podpory na státní i krajské úrovni. Měnil se však i obsah činnosti ukrajinských spolků a charakter těch zcela nově zakládaných. Tyto změny přirozeně vyplynuly z nárůstu počtu příchozích Ukrajinců, z generační obměny, z osobních potřeb migrantů, nebo i z politické situace na Ukrajině. Určující byly i vztahy mezi ukrajinskými organizacemi jako takovými a jejich vnitřní transformace. Aby se proměny daly vypořádat, je tedy přece jen třeba pohlédnout na činnost spolků v delším časovém úseku a na způsob práce v kontextu doby.

Obecně menšinové organizace a spolky zajišťují potřebu národní soudržnosti, udržování kulturních tradic, zachování jazykové identity i praktikování vlastní víry. Není tedy divu, že jejich aktivita v Praze je často spojena s řeckokatolickou farností u sv. Klimenta. Kromě církevních svátků, z nichž jsou nejvýznamnější ukrajinské Vánoce (Rizdvo) a Velikonoce (Pascha), Mikuláše, novoročních oslav, jsou pro menšinu významné březnové oslavy narození i úmrtí ikony ukrajinské kultury, básníka Tarase Ševčenka, již tradiční podzimní Dny ukrajinské kultury, každoroční oslavy Dne nezávislosti Ukrajiny nebo připomínka hladomoru na Ukrajině. V případě potřeby vyvíjejí charitativní činnost či jinou pomoc krajanům.

S příchodem tzv. čtvrté vlny ukrajinských migrantů navíc vzrostla potřeba podpory jejich integrace a zlepšování informovanosti o pravidlech života v České republice. S tím na druhou stranu souvisí potlačování xenofobních nálad ve společnosti. Nedílnou součástí aktivit ukrajinských organizací je tedy také osvěta ve formě komunikace s českou majoritou. Ať už samostatně, nebo ve spolupráci s jinými organizacemi, pořádají tato sdružení přednášky a diskuze týkající se ukrajinské tematiky. Spolupracují například se Slovanskou knihovnou, s Městskou knihovnou v

Praze, s pražskými školami, univerzitami a jinými institucemi. Osvětově-kulturní charakter mají i multietnické festivaly ve spolupráci s ostatními národnostními menšinami hl. m. Prahy jako jsou Praha – srdce národů nebo Setkání kultur.⁸⁹

V rámci vnitřního společenského života ukrajinské menšiny zaujímá důležité místo tradiční novoroční lednový ples Malanka, na který se zpravidla sjíždějí i mimopražští Ukrajinci. Třebaže se tato práce zaměřuje na ukrajinská sdružení sídlící v Praze, díky některým pobočkám má jejich činnost mnohdy celorepublikový i zahraniční rozsah. Úzká spolupráce je navázána i s městy s početnou ukrajinskou menšinou, konkrétně lze vyzdvihnout Chomutov, Ostravu, Poděbrady, Brno nebo Liberec.⁹⁰ V kontaktu s mimopražskými Ukrajinci zůstávají nejen díky kulturním akcím, možnosti sdružování nebo skrze internetové stránky spolků a osobní kontakty, ale zejména díky vydávání menšinového tisku, kterému bude též věnována pozornost.

V minulých kapitolách jsem se stručně věnovala historii ukrajinského spolkového života v období do přelomu tisíciletí. Rovněž byl představen legislativní základ jeho fungování a nastíněny byly okolnosti, které vedly ke změnám jeho povahy. Kromě původních organizací, UIČR a SUPU, dnešní různorodou ukrajinskou menšinu reprezentuje řada novějších. Následující kapitola se věnuje chronologickému vývoji pražských ukrajinských sdružení fungujících v letech 2001 – 2013, pojednává o jejich konkrétní činnosti a reflektuje případné proměny v kontextu jejich existence.

3.2 Ukrajinská iniciativa v České republice

3.2.1 Představení organizace

Jak bylo řečeno, Ukrajinská iniciativa v České republice (UIČR) je jedním ze dvou z pozůstatků původního Sdružení Ukrajinců v České republice, činného počátkem 90. let. Vznikla v roce 1994 s cílem oživit činnost ukrajinské menšiny v Praze pokrokovějším způsobem. To se jí podařilo a díky své aktivní a pružné práci je nyní UIČR největší ukrajinskou diasporní nevládní organizací u nás vůbec.

⁸⁹ Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2003. Úřad vlády České republiky, Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny. Praha 2004, s. 134, www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/dokumenty/dokumenty-rady/-zprava-o-situaci-narodnostnich-mensin-v-ceske-republice-za-rok-2003-6162. Poslední přístup 21. 2. 2015.

⁹⁰ Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2005. Úřad vlády České republiky, Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny. Praha 2006, s. 130, www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/dokumenty/dokumenty-rady/zprava-o-situaci-narodnostnich-mensin-v-ceske-republice-za-rok-2005-17725. Poslední přístup 21. 2. 2015.

UIČR byla zaregistrována na Ministerstvu vnitra 13. června 1994 a od počátku ji vede rodina Rajčincova. Již zmíněná Lydia Rajčincová se ukrajinským záležitostem aktivně věnovala až do své předčasné smrti v roce 2001. Její manžel, Viktor Rajčinec, je sice dodnes oficiálním předsedou, ale fakticky tuto funkci vykonává jejich syn, Bohdan Rajčinec. Stejně jako jeho maminka se narodil v Praze a strávil tu prakticky celý život. Patří už ke třetí generaci politických emigrantů, kteří přišli do Čech v roce 1949 (matčina rodina) a 1968 (otcova rodina).⁹¹ Po studiu na Filozofické fakultě UK pracuje na Ministerstvu financí a Ukrajinské iniciativě věnuje svůj volný čas. Mluví bezchybnou češtinou, ale doma a ve styku s členy UIČR komunikuje mateřskou ukrajinštinou. Ostatně stejně jako velká část mladší generace Ukrajinců, kteří v České republice našli nový domov nebo se tu narodili.

Členská základna sdružení čítala v prvních letech okolo 400 osob. Rychle se však rozrůstala a po roce 2001 měla UIČR cca 800 členů. V posledních letech je tendence opět klesající, zejména z důvodu úmrtí starších členů, ztráty kontaktu, ale i vzhledem k velkému podílu neregistrovaných Ukrajinců je nyní v evidenci asi 600 členů.⁹² Co se týká struktury členstva, dle odhadu Bohdana Rajčince jde vesměs o české občany, kteří se však narodili ještě na Ukrajině, jejichž rodným jazykem zůstává ukrajinština a kteří patří do průměrné příjmové kategorie. Čechů jiné než ukrajinské národnosti je přitom v řadách organizace menšina, asi 10%.⁹³

Spolek pokračovatelů tzv. tradiční ukrajinské diaspory je tedy postupně omlazován o novou vlnu migrací od 90. let. Doba od prvního přílivu této vlny je navíc už tak dlouhá, že je diskutabilní, zda je označení „nová“ ještě na místě. Navzdory zavádějícím tendencím české odborné i laické veřejnosti zdejší Ukrajince rozdělovat, jsou zájmy těchto generací ukrajinských migrantů v ČR téměř totožné – spojuje je kulturní blízkost a společný zájem na udržování kulturně-společenského života. Ukazatelem odlišnosti je spíše než doba příchodu státní občanství. Ukrajinci bez českého občanství se musejí pravidelně zabývat otázkou úředně-imigračních procedur, a přestože zde žijí i 20 let, jsou „zakořenění“ a platí daně jako kdokoliv jiný, právně jsou stále cizinci.⁹⁴ Tento faktor ovlivňuje činnost a zaměření všech ukrajinských

⁹¹ Naučím své děti Ukrajinsky. Projekt Varianty, Člověk v tísni 2002, www.varianty.cz/cdrom/podkapitoly/b05cizinci/05/02.pdf. Poslední přístup 2. 2. 2015.

⁹² E-mailová komunikace s panem Bohdanem Rajčincem, 27. února 2015. Osobní archiv autorky.

⁹³ E-mailová komunikace s panem Bohdanem Rajčincem, 29. prosince 2014. Osobní archiv autorky.

⁹⁴ Příspěvek zástupce UIČR, Bohdana Rajčince, na téma Současná situace Ukrajinské národnostní menšiny s ohledem na novou migrační vlnu z Ukrajiny. Přednesený na Mezinárodní konferenci „Praha a menšiny“. K příležitosti 14. Setkání národnostních menšin konaného v Praze 4. prosince 2014. Celý

menšinových spolků, nikoliv výhradně Ukrajinské iniciativy.

Jak název napovídá, organizace zaštiťuje Ukrajince po celé České republice. Sídlí v Praze v Domě národnostních menšin a v Praze i působí, ale kontakt s okolím je zajištěn prostřednictvím regionálních organizací. Už 15 let působí dceřiná organizace „Zvony naděje“ v Chomutově, kde úspěšně funguje Výbor pro národnostní menšiny, v Teplicích pak Ukrajince zastupuje spolek Ukrajinská svitlycja. Spolupracovníky má UIČR i v integračních centrech v Plzni, Poděbradech, ve Zlíně nebo v Ostravě. Přestože jsou aktivity těchto pobočných spolků koordinované a vedení je v kontaktu, jsou do značné míry samostatné.

Kontakt mezi vedením, členstvem a širší veřejností se zájmem o ukrajinské dění je veden prostřednictvím webových stránek www.ukrajinci.cz, kde UIČR zpravuje nejen o vlastní činnosti a životě ukrajinské diaspory, ale sdílí i úřední záležitosti pro migranty, důležité kontakty nebo novinky z domova i ze světa. Stránky slouží také jako archiv ukrajinského časopisu *Porohy*, kde jsou ke stažení elektronické verze čísel od roku 2005. Kromě ukrajinské verze webu funguje i jeho česká mutace, byť v některých oblastech o něco omezenější.⁹⁵ Se svými členy dále UIČR komunikuje skrze elektronickou poštu, a to téměř denně, nebo prostřednictvím profilu na Facebooku, který je také veden v dvojjazyčné verzi.⁹⁶ Osobní setkávání pak umožňují kanceláře ukrajinské menšiny a jiné prostory zmíněného Domu národnostních menšin ve Vocelově ulici. Zde se jednou týdně konají kroužky či nácviky souborů a zhruba jednou za měsíc se zde koná větší kulturní akce.⁹⁷

Jako své cíle si UIČR ve stanovách vytyčila „...udržení a rozvíjení vědomí národního sebeurčení příslušníků ukrajinské (ukrajinsko-rusínské) národnosti na území České republiky. Organizace rozvíjí mezi Ukrajinci žijícími na území České republiky kulturní a osvětovou činnost, napomáhá ke sblížení ukrajinského obyvatelstva s příslušníky českého národa i všech národností žijících v České republice.“⁹⁸ Hned v dalším článku je dáno, že „organizace poskytuje platformu pro kulturně společenský život ukrajinských občanů, kteří dlouhodobě pracují (působí) v ČR.“⁹⁹ To znamená, že spolek oficiálně cílí nejen na ukrajinskou menšinu v právním smyslu, tj. na občany ČR

příspěvek je dostupný v osobním archivu autorky.

⁹⁵ Viz internetové stránky UIČR, www.Ukrajinci.cz. Poslední přístup 26. 2. 2015.

⁹⁶ Viz profil UIČR na Facebooku, www.facebook.com/pages/Українська-ініціатива-в-ЧР-Укrajinská-iniciativa-v-ČR/138882832833747. Poslední přístup 26. 2. 2015.

⁹⁷ E-mailová komunikace s panem Bohdanem Rajčincem, 29. prosince 2014. Osobní archiv autorky.

⁹⁸ Stanovy Ukrajinské iniciativy v České republice, část II, článek 5.

⁹⁹ Stanovy Ukrajinské iniciativy v České republice, část II, článek 6.

ukrajinské národnosti, ale i na občany Ukrajiny žijící v ČR, legislativně cizince.¹⁰⁰ Kromě toho deklaruje spolupráci „...s jinými právníckými subjekty v ČR, které se věnují ukrajinsko-českým a česko-ukrajinským vztahům v oblasti kultury, vědy, politiky, humanitární pomoci apod.“,¹⁰¹ „zprostředkovává setkání, besedy, tiskové konference apod. s ukrajinskými a českými odborníky, umělci, politiky s cílem sbližování a větší informovanosti obou národů.“¹⁰² Ve stanovách je zanesen i samostatný článek o vydávání časopisu *Porohy*. Za cíl si dále klade dokumentaci historie Ukrajinců na území ČR a ochranu dědictví s ní spojeného. Dodává i spolupráci s ukrajinskými organizacemi v ČR i ve světě.

3.2.2 Činnost organizace v letech 2001–2013

Stejně jako naznačují stanovy, i v praxi má činnost spolku hned několik oblastí. Jakožto největší ukrajinská organizace v České republice plní UIČR funkci zástupce a reprezentanta ukrajinské menšiny u orgánů státní a veřejné správy. Zde se jedná zejména o jedno místo v Radě vlády pro národnostní menšiny, kde své mandáty střídají Bohdan Rajčinec z UIČR a Olga Mandová ze SUPU, jakožto Ukrajinci s českým občanstvím, se znalostí místních poměrů a v komunikaci se státní správou již na poloprofesionální úrovni.¹⁰³ O efektivitě Rady se však předseda UIČR Viktor Rajčinec nevyjadřoval zrovna pozitivně. Vadí mu neustálé papírování a delegace řady úkolů Rady na zástupce menšin, jako je například časově i organizačně náročné zpracování podkladů pro každoroční Zprávy o situaci národnostních menšin v ČR.¹⁰⁴ Dále UIČR spolupracuje s Podvýborem pro národnosti Parlamentu ČR, s Magistrátem hlavního města Prahy nebo s poradními orgány ministerstev. Reprezentuje ukrajinskou menšinu u světových ukrajinských organizací, jako jsou Světový kongres Ukrajinců v Torontu, Evropský kongres Ukrajinců v Londýně nebo Světová ukrajinská koordinační rada v Kyjevě. V oblasti lidských práv spolupracuje s Radou humanitární pomoci i s

¹⁰⁰ Zaměření na příslušníky menšiny i na cizince se projevilo u všech zkoumaných sdružení. Ukázalo se, že pro členství a účast na spolkové činnosti není důležité občanství, ale hlavně národnostní cítění, zájem o sdružování, Ukrajinskou kulturu nebo o zdroj informací.

¹⁰¹ Stanovy Ukrajinské iniciativy v České republice, část II, článek 7.

¹⁰² Stanovy Ukrajinské iniciativy v České republice, část II, článek 8.

¹⁰³ Rozhovor s Olgou Mandovou z 19. prosince 2014. Osobní archiv autorky.

¹⁰⁴ Švejdarová, Sylva. Práva na zachování menšinového jazyka a kultury v mezinárodním právu (tradiční menšiny versus imigranti). Praha 2008. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Katedra mezinárodního práva veřejného, s. 50-51.

Helsinským výborem.¹⁰⁵ Při své činnosti samozřejmě udržuje styky i s Velvyslanectvím Ukrajiny v ČR, které řadu výročních a kulturních akcí zaštiťuje.

Kulturní aktivity jsou z hlediska činnosti Ukrajinské iniciativy oblastí nejobsáhlejší. Obecně do ní každoročně spadá pořádání společenských akcí, oslavy ukrajinských církevních i jiných svátků, připomínky momentů ukrajinské historie, organizace přednášek a podobně. Jak je vidět z přehledu poskytnutých dotací, během let se měnil jen název projektu, který tyto aktivity zahrnoval. Zatímco v letech 2001 – 2002 bylo oficiálně účelem činnosti „Uchování identity a rozvoj ukrajinské (ukrajinsko-rusínské) národnostní menšiny v ČR“, v roce 2003 byly akce stejného typu provozovány v rámci dvou dotovaných programů „Ukrajinský kulturní kaleidoskop pro rok 2013“, zaměřený na kulturní aktivity, a „Ukrajinci v Čechách včera, dnes a zítra“, což byl cyklus historických, politologických a kulturologických přednášek.

Od roku 2004 až do roku 2008 byl dotován projekt Ukrajinský klub. Ten poskytoval klubovnu pro volnočasové aktivity v pronajatém prostoru v pražských Nuslích.¹⁰⁶ Bylo to místo pro setkávání všech generací, své schůzky tu měly i jiné ukrajinské spolky, které neměly vlastní prostor. V klubu nacvičoval například divadelní a taneční soubor Džerelo, sbor Rodyna, nebo ukrajinská kapela Ignis, která má již dlouholetou tradici a mezi Ukrajinci se těší veliké oblibě dodnes. Prostory byly využívány k výstavkám, vernisážím, přednáškám a diskusím, na kterých se mnohdy podíleli čeští ukrajinisté, studenti i veřejní činitelé. Klubovna měla stejně tak funkci knihovny, která disponovala několika stovkami knih v ukrajinštině a shromažďovala ukrajinský tisk z Německa, Velké Británie, Polska, Slovenska a Ukrajiny. Díky podpoře sponzorů zde byla i možnost sledovat satelitní vysílání ukrajinských televizních programů.¹⁰⁷ Součástí byla pravidelná promítání z filmotéky hraných filmů i dokumentárních pořadů. Postupně se však od provozu Ukrajinského klubu upustilo, jelikož jeho funkci v roce 2007 nahradil nově otevřený Dům národnostních menšin.¹⁰⁸

Dodnes fungujícím projektem je ukrajinský dětský klub Smoloskyp, který na

¹⁰⁵ Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2001. Úřad vlády České republiky, Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny. Praha 2002. s. 90, www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/dokumenty/dokumenty-rady/zprava-o-situaci-narodnostnich-mensin-v-ceske-republice-za-rok-2001-1848. Poslední přístup 25. 2. 2015.

¹⁰⁶ Bezoušková, Markéta. Ukrajinské spolky na území ČR. In: Bittnerová, Dana, Moravcová, Mirjam (eds.). Etnické komunity v kulturním kontextu. Ermat Praha, s.r.o., Praha 2008, s. 154.

¹⁰⁷ Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2007. Úřad vlády České republiky, Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny, Praha 2008, s. 125, www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/dokumenty/dokumenty-rady/zprava-o-situaci-narodnostnich-mensin-v-ceske-republice-za-rok-2007-43300. Poslední přístup 25. 2. 2015.

¹⁰⁸ E-mailová komunikace s panem Bohdanem Rajčincem, 27. února 2014. Osobní archiv autorky.

Ukrajinský klub navazuje. Kromě pokračování zájmových kroužků zahrnuje vzdělávací program, v němž se děti učí zábavnou formou historií, geografii a ukrajinské realie. Mimoto byly pořádány odborné poznávací zájezdy dětí a jejich rodičů.¹⁰⁹ A přestože je Smoloskyp určen především ukrajinským dětem, jeho součástí byl i cyklus pro žáky českých základních škol nazvaný Děti dětem. V tomto programu se české děti zábavnou formou seznamovaly s historií, geografii a realii Ukrajiny, s tamní kulturou a se zvyky, které jsou i mimo Ukrajinu nadále udržovány.¹¹⁰

Zvláštní místo a zajímavou historii v životě ukrajinské diaspory v Praze, a posléze konkrétně v rámci UIČR, má výše stručně zmíněná hudební skupina Ignis (latinsky oheň). Jde o vokálně-instrumentální folkovou kapelu, která vznikla na přelomu let 1969 a 1970 pod vedením Vladimíra Šuťaka. Vzhledem k přímému vztahu Ignisu s Ukrajinskou iniciativou nelze přehlédnout ani další jména prvních členů skupiny, mezi prvními byl (a doposud je) nynější předseda UIČR Viktor Rajčinec a zpěvem doprovázela Lydia Zatovkaniuková, později Rajčincová, zakladatelka UIČR. Repertoár skupiny byl sestaven převážně z ukrajinských lidových písní (později přidali i slovenské, moravské a české), a skupina se tak díky velké přízni krajanů v Čechách i na Slovensku dostala na vrchol své kariéry, i přesto, že doba národnostním projevům nepřála. Nicméně v roce 1983 svoji činnost pozastavili a k její obnově došlo až v roce 1999, kdy se mezi muzikanty objevil už i syn Rajčincových, Bohdan Rajčinec, nynější tajemník UIČR. V současné době hraje sice kapela v omezené sestavě, ale její popularita neopadla. Dodnes zajišťuje kulturní zázemí řady ukrajinských společenských akcí a reprezentuje svoji menšinu nejen v Čechách. Smysl Ignisu tkví totiž hlavně v připomínání ukrajinské hudební tradice zdejší diaspory, její popularizaci a předávání dalším generacím. Dá se tedy říci, že se naplnila slova PhDr. Oresta Zilynského, literárního historika a etnografa, jenž v roce 1970 vepsal kapele do kroniky slova „Ignis = oheň zceluje, léčí“. S přáním „aby oheň v srdcích hudebníků po dlouhá desetiletí uzdravoval a zceloval duše posluchačů a napomáhal tímto pozvednutí národního povědomí a zároveň propagaci ukrajinské lidové kultury“, se stal jakýmsi patronem

¹⁰⁹ Tisková zpráva - Program MŠMT na podporu vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy 2009, MŠMT 2009, s. 5, www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/tiskove-zpravy-projektu-podporenych-v-roce-2009. Poslední přístup 25. 2. 2015.

¹¹⁰ Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2007. Úřad vlády České republiky, Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny. Praha 2008, s. 125, www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/dokumenty/dokumenty-rady/zprava-o-situaci-narodnostnich-mensin-v-ceske-republice-za-rok-2007-43300. Poslední přístup 25. 2. 2015.

skupiny.¹¹¹

Významnou společenskou událostí, organizovanou UIČR a doprovázenou vystoupením Ignisu, Džerela a dalších souborů, je tradiční novoroční ples Malanka. Historické pozadí tzv. malanek je spojeno se svátkem sv. Melánie a dodnes je slaví Ukrajinci po celém světě. UIČR ji pro českou diasporu pořádá většinou během února. Na programu je tradičně úvodní slovo, po kterém následují kulturní program. Ten zajišťují nejen zdejší ukrajinské soubory jako Ignis nebo Džerelo, ale i hosté z okolních zemí. Častým interpretem byla ukrajinská folková skupina Ruch z Polska, dále kapela Stryjský Park z Polska, folklorní sdružení Sudaruška z Brna, pražský muzikant Svjatoslav Tacjuk, v roce 2010 zazpíval český sbor Gospel Limited a v témže roce předvedlo úspěšný akrobaticko-taneční výstup například i duo Jessica a Roxy. Součástí plesu bývá i tombola a v neposlední řadě i distribuce starších čísel časopisu *Porohy*.¹¹²

Pro pořádání pražské Malanky, které se každoročně zúčastní 200 – 300 lidí, nemá UIČR žádný stálý prostor, takže shání sály dle aktuálních možností. Např. v roce 2005 a 2006 se Malanka pořádala v sále Autoklubu ČR v Opletalově ulici, v roce 2008 byly pronajaty prostory Retro music hall, v roce 2010 skromnější Kulturní dům barikádníků, následujícího roku hostil zábavu sál žižkovského hotelu Ariston, a v roce 2012 dokonce krásný Raisův sál Národního domu na Vinohradech. Roku 2013 se v sále hotelu Belvedere na Praze 7 konal zatím poslední ročník plesu, jelikož v roce 2014 UIČR pořádání zábavy zrušila z důvodu napjaté situace na Ukrajině.¹¹³

Další významnou kulturní událostí a příležitostí k prezentaci ukrajinských spolkových aktivit jsou již od roku 1996 Dny ukrajinské kultury v ČR, připadající na jeden z říjnových, případně listopadových týdnů.¹¹⁴ Od otevření Domu národnostních menšin v roce 2007 se velká část programu Dnů ukrajinské kultury konala zde. Kromě toho byly využívány větší sály (Autoklub ČR, Národní dům na Vinohradech, Švandovo divadlo, Palác Metro a další), pražské komorní kavárny (Montmartre, Café Kafičko nebo Týnská literární kavárna), galerie (Kalousek, Zuzuk), Městská knihovna v Praze,

¹¹¹ Historické údaje o pražské Ukrajinské skupině IGNIS, www.Ukrajinci.cz/cs/kapela-ignis/detail/historicke-udaje-oaprazske-Ukrajinske-skupine-ignis. Poslední přístup 25. 2. 2015.

¹¹² Ohlédnutí za každou pořádanou Malankou je publikováno v následujícím čísle časopisu *Porohy* v příslušném roce. Odtud byly čerpány i konkrétní informace k programu a místům konání. Archiv *Porohů* online na: www.Ukrajinci.cz/cs/casopis-porohy. Poslední přístup 25. 2. 2015.

¹¹³ Malanka 2014 zrušena..., www.Ukrajinci.cz/cs/s-nami/detail/malanka-2014-zrusena_1. Poslední přístup 25. 2. 2015.

¹¹⁴ Dny Ukrajinské kultury. Babylon. Česká televize 2006, <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1131721572-babylon/406235100152021>. Poslední přístup 23. 2. 2015.

Slovanská knihovna a další. Díky spolupráci s regionálními pobočkami ukrajinských organizací se program přenesl i do jiných měst – pravidelně do Chomutova, Plzně a Brna, v roce 2013 byl jeden den věnován ukrajinské kultuře i v Hradci Králové.

Přestože deklarovaným účelem akce je prezentace ukrajinské národní kultury a činnosti zdejší menšiny cílená na zlepšení povědomí české majority o ukrajinské kultuře a Ukrajincích jako takových a je určena široké veřejnosti,¹¹⁵ účastníky festivalu jsou především Ukrajinci a ukrajinisté, pro které tato prezentace ukrajinství znamená hlavně společenskou událost a možnost nahlédnout pod pokličku dění ve zdejší diaspoře. Část programu je navíc vedena v ukrajinštině.

Od roku 1996 se na programu vystřídala celá řada umělců, spisovatelů, odborníků, folklorních souborů a hudebních skupin z České republiky, Ukrajiny, Slovenska, Německa a Polska. Program má přitom každý rok podobnou strukturu. Slavnostním zahájením bývá vernisáž obrazů ukrajinských umělců nebo studentských prací.¹¹⁶ Intelektuálněji zaměřené bývají literární večery, kde probíhá čtení z ukrajinských knih a básnických sbírek nebo prezentace nových překladů.¹¹⁷ Na programu má dále své místo promítání ukrajinských filmů a dokumentů o Ukrajině.¹¹⁸

¹¹⁵ Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2007. Úřad vlády České republiky, Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny. Praha 2008, s. 125, www.vlada.cz/assets/ppov/rmm/aktuality/zprava_definitivni_1.pdf. Poslední přístup 26. 12. 2014.

¹¹⁶ V roce 2005 ji hostila hradčanská Galerie Kalousek, v následujících letech opakovaně galerie Ukrajinského umělce Zuzuka na Malé Straně (V roce 2008 zde pod názvem „Hrou a životem“ vystavoval Ukrajinský symbolista Taras Plisheh, V roce 2009 hostila vernisáž impresionistických děl Viktora Solovara, rok nato projekt mladých umělců z Ukrajiny „Abstrakce. Symbol. Mýtus.“). Prostory pro výstavy při příležitosti Dnů Ukrajinské kultury poskytly i komorní pražské kavárny, konkrétně Café Kafičko, kde byly V roce 2011 umístěny obrazy Ukrajinských studentů a prezentován česko- Ukrajinský projekt „Plenér venkov“. V roce 2012 se v Kavárně Pražírna konala vernisáž fotografií dětí z ústavu sociální péče v zakarpatských Vilšanech s názvem „Očima vilšanských dětí“. Výstava „Pocity duše“ Iryny Maževské se V roce 2007 uskutečnila v nově otevřeném Domě národnostních menšin.

¹¹⁷ V roce 2004 proběhla prezentace dvojjazyčné sbírky básní Užhorodské kavárny v Týnské literární kavárně. Rok nato nechybělo ani předčítání nového českého překladu Ševčenkova „Kacife“ nebo představení knihy prešovského profesora Mykoly Mušinky v rámci mezinárodní konference o Muzeu osvobozenického boje ve Slovanské knihovně. Ve znamení širšího zaměření na literaturu byly Dny Ukrajinské kultury V roce 2010, kdy byla v DNM představena kniha Natalie Narižné a představen výběr děl Ukrajinských básníků působících v zahraničí. Čtenářskému klubu patřila pravidelně kavárna Montmartre v Řetězové ulici. V roce 2010 zde proběhla prezentace básnické sbírky Anatolije Krata, mimo jiné šéfredaktora Ukrajinské gazety. Studenti Ukrajinistiky z FF UK zároveň uspořádali čtení v ukrajinštině i češtině, věnované současným Ukrajinským spisovatelům Tarasu Prochaskovi, Juriju Izdrykovi a Serhiju Žadanovi. V následujícím roce předčítali díla „Moskoviada“ Jurije Andruchovyče a „Neprostiti“ Tarase Prochaska. Roku 2011 zde byla prezentována kniha o Ukrajinské migraci autorky Petry Hůlové „Čechy, země zaslíbená“. Disidentské literatuře a jejimu předávání na Slovensku byla věnována přednáška Slovenského institutu Paměti národa Jerguš Sivoše a publicisty Tarase Muraška, konaná v DNM roku 2013. Tentýž ročník festivalu hostila Knihovna Václava Havla ve spolupráci s Českou asociací Ukrajinistů posezení se spisovatelkou Taňou Maljarčuk.

¹¹⁸ Cyklus promítaných filmů zastoupil v roce 2008 nový Ukrajinský film „Bohdan Chmelnický“, V roce 2009 dokument o Krymu a Karpatech „Exotické Horhany a Manhup-Kale“, roku 2011 byl s

Dny ukrajinské kultury dále slouží jako den otevřených dveří do klubovny UIČR (v pozdějších letech do svých prostor v DNM) a do redakce *Porohů*. Organizace se snaží zapojit i české děti, součástí programu byl například i výše zmíněný projekt Děti dětem v Městské knihovně (2005) nebo zapojení gymnázia Na Vítězné pláni, kde učí předsedkyně SUPU, Olga Mandová. V rámci projektu Ukrajina očima studentů zde vystavovali své fotografie a malby ze Zakarpatské Ukrajiny.¹¹⁹ Sportovním nadšencům se představil ukrajinský fotbalový tým Fórum, který hrál až do roku 2009, a to celkem úspěšně, pražskou ligu.

V rámci seznamování s činností menšiny na Dnech ukrajinské kultury je však přece věnována největší pozornost právě kultuře, a to v podobě prezentace zdejších i zahraničních uměleckých souborů.¹²⁰ K vidění byly zároveň ukrajinské tradice, kroje s typickými výšivkami a k ochutnání ukrajinské speciality.

Jakýmsi slavnostním zakončením je zpravidla galakonzert sboru sv. Vladimíra v prostorách Městské knihovny v Praze na Mariánském náměstí, jejich církevní písně či bohoslužba v nedalekém řeckokatolickém chrámu sv. Klimenta.

Kromě těchto snad nejvýznamnějších událostí v roce UIČR organizuje nebo s ostatními ukrajinskými spolky spolupřepřádá akce k oslavám Starého a Nového Roku, Velikonoc (Paschy), červnové svátky Jana Křtitele – Jana (Ivana) Kupala – nebo předvánoční Mikulášskou. Každoročně se podílejí i na multikulturních festivalech ve spolupřáci s ostatními národnostními menšinami na území hl. m. Prahy. Mezi ně patří festival „Praha – srdce národů“, „Setkání kultur“ nebo Etnofest 9, multikulturní festival Prahy 9.

Stejně jako ostatní ukrajinské organizace, i UIČR pořádá program k příležitosti oslav narození a úmrtí ukrajinského obrozence, básníka a zakladatele moderní

odborným komentářem Davida Svobody představen dokument „Banderovci“. Následující ročník v DNM nabídl krátký film „Láska darovaná hvězdami“, věnovaný vztahu Ference Liszta a Ukrajinské kněžny Ivanovské. V roce 2013 byla projekce spojena se 150. výročím Ukrajinské spisovatelky Olhy Kobylyjanské, o jejímž životě pojednával dokument „Valse Brillante“.

¹¹⁹ Dny Ukrajinské kultury 2006, www.Ukrajinci.cz/cs/fotoarchiv/detail/dny-Ukrajinske-kultury-vacr-2006. Poslední přístup 26. 2. 2015.

¹²⁰ V roce 2004 v rámci cyklu „Hlasy východu“ zazpívali Marjana Sadowská (Ukrajina-Německo), trio Derevjanikových a ženský soubor Pol'ana (Slovensko). Rok poté vystoupila kapela Karpaty z Polska. Ve spolupřáci s Divadlem Archa zde V roce 2009 koncertovala Ukrajinská skupina Haydamaky. Velký úspěch měl například sbor Iovských banduristů Dzvinočok v letech 2005 a 2009. Nechyběla ani divadelní představení. Na ta byl bohatý rok 2004, kdy vystoupil Ukrajinský soubor Teatru ZAR z Polska, divadelní formace Farma v jeskyni (ČR, SR, Polsko), ale zejména divadelní společnost Beňuk a Chostikojev, která ve Švandově divadle předvedla volné zpracování Haškova Švejka, na Ukrajině oceněné jako nejlepší komedie roku 1996. I Z českých Ukrajinských souborů nechyběla pravidelná hudební a taneční vystoupení Džerela, kapely Ignis, souborů Rodyna, Berehyňa a dalších. Zdroj: www.Ukrajinci.cz.

ukrajinské literatury Tarase Ševčenka (9. 3. 1814 – 10. 3. 1861), který se svým dílem stal symbolem ukrajinské svobody a v tomto ohledu patronem Ukrajinců. Doprovodný program březnových Dnů Tarase Ševčenka většinou bývá ve znamení literárního večera s jeho díly, ukrajinistických přednášek, vernisáží, a samozřejmě uměleckých výstupů ukrajinských souborů a sborů.¹²¹ Každoročně se pořádá pietní akce u Ševčenkovy pamětní desky v Opletalově ulici,¹²² nebo u jeho sochy na Náměstí Kinských. Ševčenkova socha byla slavnostně odhalena za účasti několika set lidí v březnu 2009 k příležitosti 195. výročí jeho narození a za účasti prezidenta Viktora Juščenka.¹²³ Okolnosti umístění sochy však byly doprovázeny spekulacemi o její legitimitě a praktikách, které sochu pomohly realizovat bez kompletního povolení.¹²⁴

Památníky, pamětní desky a sochy připomínající ukrajinskou minulost jsou důležitým prvkem charakteristické ukrajinské obřadnosti. Nejen u Ševčenka nebo Hruševského si Ukrajinci připomínají národní historické momenty. Sdružení se podílelo i na zřízení tzv. ukrajinského háje nedaleko Ukrajinské ulice v pražských Vršovicích.¹²⁵ Typickými akcemi jsou dále tzv. panychidy, což jsou pravoslavné tryzny a pietní akce u památníků spojených s ukrajinskými osobnostmi i historií. Takovým místem pro piety je například velký pomník Matky Ukrajiny na Olšanských hřbitovech, kde si Ukrajinci připomínají i lednový Den sjednocení a svobody nebo srpnový Den nezávislosti.¹²⁶

Den nezávislosti Ukrajiny, připadající na 24. srpen, je dalším svátkem s programem v režii menšinových spolků. Doprovázejí ho vystoupení kapely Ignis, tance

¹²¹ Například v roce 2010 proběhla ve výstavní síni Domu národnostních menšin vernisáž obrazů Natalie Prachové. V roce 2012 došlo po modlitbě za Ukrajinu a pietní akci u Ševčenkovy sochy k setkání pražských Ukrajinců a Ukrajinců s Dmytrem Pavlyčkem, významným ukrajinským básníkem a politickým aktivistou. V DNM se ve spolupráci se SUPU konal tematický večer s výstavou obrazů, během kterého vystoupil sbor sv. Vladimíra či soubor dětských tanečnicků a banduristů z Ukrajiny. Zdroj: www.Ukrajinci.cz.

¹²² Pamětní desku s textem „památce velikého básníka Ukrajiny a revolucionáře Tarase Ševčenka, 1814–1861, jeho kniha básní Kobzar vyšla poprvé bez cenzury v úplném znění z Grégrovy tiskárny v tomto domě v Praze r. 1876“ zasadil r. 1964 Svaz československo-sovětského přátelství na paměť 150. výročí básníkovy narození. Viz www.pametni-desky-v-praze.cz/products/sevchenko-taras-na-dome-cp-929-v-opletalove-ulici-20-bocni-stena-v-tride-politicky-veznu-praha-1-nove-mesto. Poslední přístup 26. 2. 2015.

¹²³ Exner, Oskar. Ukrajinský prezident odhalil pomník básníka Ševčenka, www.praha.eu/jnp/cz/co_delat_v_praze/volny_cas/Ukrajinsky_prezident_odhalil_pomnik.html. Poslední přístup 26. 2. 2015. Videozáznam k akci lze zhlédnout na: www.youtube.com/watch?v=N6pGi41s8I8. Poslední přístup 26. 2. 2015.

¹²⁴ Náměstí Kinských ozdobil Ukrajinský pomník. Kdo z toho má prospěch?, www.kauza5.cz/Radnice/Namesti-Kinskych-ozdobil-Ukrajinsky-pomnik-Kdo-z-toho-ma-prospech.html. Poslední přístup 26. 2. 2015.

¹²⁵ E-mailová komunikace s panem Bohdanem Rajčincem, 29. prosince 2014. Osobní archiv autorky.

¹²⁶ Oslava Dne Sjednocení a Svobody Ukrajiny. Tiskové středisko Velvyslanectví Ukrajiny v ČR, 23. ledna 2013, <http://czechia.mfa.gov.ua/cs/press-center/news/9807-vidznachennya-dnya-sobornosti-i-svobodi-Ukrajini>. Poslední přístup 26. 2. 2015.

Džerela, koncerty sboru sv. Vladimíra, mimopražská ukrajinská sdružení, i ta zahraniční. Zvláštní váhu pak mělo 20. výročí nezávislosti v roce 2011. Kromě zábavného programu ve Žlutých lázních a prezentace klubové činnosti v DNM byla připravena výstava fotografií a společenský večer s rautem. Koncertoval zdejší soubor Rodyna, Pereveslo ze Lvova nebo kyjevské Budjmo.¹²⁷

Každoročně je pietní akcí připomínán i hladomor na Ukrajině v letech 1932 – 1933, který zanechal několik milionů obětí a nejen Ukrajinci je považován za řízenou genocidu ze strany stalinského režimu.

Vedle kulturní roviny má činnost UIČR i charakter humanitární. V této práci sice z důvodu časového vymezení pomíjím signifikantní přínos Ukrajinské iniciativy ve věci finanční, materiální a hlavně morální podpory Ukrajině od konce roku 2013 dodnes, nicméně solidarita místní ukrajinské diaspory měla ve spolkové činnosti své místo i předtím.

UIČR dlouhodobě spolupracuje například s českým sdružením Bodaj, zaměřeným na zkvalitňování života postižených dětí v ústavech sociální péče na Ukrajině.¹²⁸ Několikrát ročně vyhláší výjezdy českých dobrovolníků do dětských domovů ve Vilšanech v Zakarpatsku nebo v Zálučí ve východní Haliči, pořádají benefiční akce a koncerty. Už několikrát proběhla i návštěva tamních dětí v Praze, přičemž UIČR byla jedním z organizátorů pobytu doprovodného programu. Například v roce 2004 si pěvecký sbor vilšanských dětí Huculyk zazpíval vedle The Tap Tap a dětí z Jedličkova ústavu v rámci festivalu Vysoko, Výše, Vyšehrad.¹²⁹ V roce 2009 jim byl věnován dobročinný koncert kapely Traband v pražském Futuru, v roce 2012 vilšanské děti podpořily koncerty Lenky Dusilové a dalších. O aktivitách sdružení Bodaj zpravuje UIČR ve svém časopise *Porohy* i přes web ukrajinci.cz.¹³⁰

Jiné humanitární akce pořádá UIČR dle aktuální potřeby s ohledem na dění na Ukrajině nebo přírodní katastrofy. V této souvislosti pomohla UIČR například

¹²⁷ 20 let nezávislosti Ukrajiny, www.Ukrajinci.cz/cs/aktuality/detail/20-let-nezavislosti-Ukrajiny. Poslední přístup 26. 2. 2015.

¹²⁸ Viz www.bodaj.com. Poslední přístup 26. 2. 2015.

¹²⁹ Děti z ústavu sociální péče ve Vilšanech na Ukrajině poprvé za hranicemi své země, <http://Ukrajinci.cz/cs/aktuality/detail/deti-z-ustavu-socialni-pecce-ve-vilsanech-na-Ukrajine-poprve-za-hranicemi-sve-zeme>. Poslední přístup 26. 2. 2015.

¹³⁰ Benefiční koncert na podporu dětí v ústavní péči na Zakarpatské Ukrajině...21.12.2009, <http://Ukrajinci.cz/cs/aktuality/detail/beneficni-koncert-na-podporu-deti-vaustavni-peci-na-zakarpatske-Ukrajine21122009>. Dále Benefiční festival Zastávka v Dalečíně... 28.5.2011 na Vysočíně, <http://Ukrajinci.cz/cs/Ukrajina/detail/beneficni-festival-zastavka-v-dalecine-2852011-na-vysocine>. Dále: Bodaj v Crossu, <http://Ukrajinci.cz/cs/aktuality/detail/bodaj-v-crossu>. Nebo časopis *Porohy*, čísla 6/2009 a 17/2011.

ukrajinským vesničanům po povodních v srpnu 2008. Do postižených oblastí odjel za UIČR tříčlenný tým (Bohdan Rajčinec, René Kočík, Oleksa Livinský), který dle stupně poškození rozdál finanční pomoc několika rodinám na vesnicích v Ivanofrankivské a Zakarpatské oblasti.¹³¹

I přestože je UIČR spolkem menšinovým, není cílena pouze na ukrajinské občany České republiky, ale vzhledem k vývoji imigrace se rovněž účastní řady integračních projektů zaměřených na cizince. Spolupracuje v této věci s úřady státní správy, tedy s příslušnými odbory ministerstev, s Magistrátem, ale i s lidskoprávními organizacemi.¹³² Za zmínku stojí úspěšný projekt v partnerství s IOM (Mezinárodní organizací pro migraci) v roce 2011, který byl realizován s finanční podporou Open Society Fund. Toho roku poskytla UIČR s IOM vyžádané informace osmi stům lidí nejen v Praze, ale i v Chomutově, Plzni nebo v Klatovech.¹³³ Poradenství probíhalo online skrze internetové stránky domaver.cz, a to v ukrajinštině, angličtině, ruštině a jiných jazycích.¹³⁴

V této oblasti zároveň vyvíjí aktivity vlastní, jako je například pravidelná rubrika Čtvrtá vlna v časopise *Porohy*, která se věnuje konzulárním záležitostem, sociálně právním tématům nebo pracovním příležitostem. Příležitostně vydává informační brožury a bulletiny v ukrajinštině a poskytuje poradenské služby pro ty, kteří o ně požádají. Dle Bohdana Rajčince má tento směr UIČR význam i z hlediska morální podpory.¹³⁵ Mnozí migranti mají omezenou znalost češtiny, proto je třeba jim důležité informace podávat v ukrajinštině, přehledně a s kontakty, kam se mohou v případě potřeby obrátit.

Pro děti ukrajinských imigrantů v Praze funguje sobotní škola Erudyt, na kterou UIČR jako jeden ze sponzorů přispívá. Nutno však podotknout, že ještě v roce 2009, kdy byla škola v existenční krizi, si ředitelka školy stěžovala, že ani zdejší ukrajinské

¹³¹ Humanitární pomoc Ukrajině 16.–18. srpna 2008, www.ukrajinci.cz/cs/fotoarchiv/detail/humanitarni-pomoc-Ukrajině-16-18-srpna-2008. Poslední přístup 27. 2. 2015.

¹³² Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2011. Úřad vlády České republiky, Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny, Praha 2012, s. 22, www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/aktuality/zprava-o-situaci-narodnostnich-mensin-v-ceske-republice-za-rok-2011-98079. Poslední přístup 27. 2. 2015.

¹³³ Říhová, Marie. Možnosti zapojení asociací migrantů do procesu integrace v Evropě a v České republice. In: Slovo, bulletin pro cizince a o cizincích. Slovo 21, Praha, 2012 (2), s. 8-9, http://slovo21.cz/nove/images/dokumenty_integrace/bulletin_slovo_02_12.pdf. Poslední přístup 24. 2. 2015.

¹³⁴ Zápis z veřejné debaty a informace o komunitních neziskových organizacích účastnících se veřejné debaty k zapojení organizací cizinců do politiky a praxe integrace cizinců a prevence sociální exkluze a neregulární migrace dne 25. dubna 2012 v Domě národnostních menšin, s. 2, www.iom.cz/files/INFORMACE_O_NNO_VEREJNA_DEBATA.doc. Poslední přístup 22. 2. 2015.

¹³⁵ E-mailová komunikace s panem Bohdanem Rajčincem, 29. prosince 2014. Osobní archiv autorky.

organizace nejsou ochotné školu finančně podpořit a státní peníze si nechávají pro sebe.¹³⁶ Právě náklady na provoz jsou pro zdejší ukrajinské školství největším problémem. Škola Erudyt začala fungovat v roce 2007 jako denní škola pod křídly řeckokatolického exarchátu v Praze. Ten však školu necelé dva roky nato přestal kvůli ideovým i finančním sporům podporovat. Škola tedy pokračovala jen dálkově a poté, co její řízení a financování převzalo od ledna 2009 sdružení Ukrajinská Svoboda, jako sobotní škola s příznačným názvem Svoboda, využívající prostory na Uhelném trhu.¹³⁷ Od září 2010 se kvůli dalším finančním potížím musela přestěhovat do prostor základní školy ve Svatoslavově ulici v Nuslích a název změnila zpět na Erudyt. Nicméně jakožto jediná ukrajinská škola v Praze vůbec je nyní pod patronací sdružení Ukrajinská Svoboda i Ukrajinské iniciativy a chodí do ní 20 – 30 žáků.¹³⁸ Na počátku zkoumaného období přitom ještě fungovala s podporou UIČR a MŠMT tzv. Ridna škola. Další škola vyučující v ukrajinštině v nedávné době ukončila činnost.¹³⁹ Menšinové školství je přitom u dětí imigrantů jedním z nejdůležitějších aktérů při uchovávání menšinového jazyka.

Z tohoto hlediska a s odvoláním na právo menšin na přijímání informací ve svém jazyce se Ukrajinská iniciativa snaží i o získání prostoru v českém rozhlasovém a televizním vysílání. Ačkoliv byla natočena řada dokumentů o životě zdejší ukrajinské menšiny, vlastních pár minut vysílání menšina doposud nedostala, což její zástupci ve výročních zprávách pravidelně považují za velký nedostatek. Za úspěch lze považovat alespoň období ukrajinského vysílání na Českém rozhlase – Regina. To se začalo plánovat ještě v druhé polovině roku 1992 a v roce 1994 bylo převzato nově vzniklou UIČR.¹⁴⁰ V rámci pořadu Klub dorozumění, věnovaného národnostním menšinám, vysílali Ukrajinci každý sudý čtvrtek od 18:35 do 19:00 hodin politické, kulturní a sportovní události na Ukrajině.¹⁴¹ Po deseti letech, tedy roku 2002, byl pořad zrušen.¹⁴²

¹³⁶ Trlifajová, Lucie. Proměny současné Ukrajinské imigrace. Role a formy identity v kontextu vývoje Ukrajinské migrace do Česka. Praha 2009. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav etnologie, s. 88.

¹³⁷ Ačkoliv Ukrajinská Svoboda držela školu samostatně, mimo vliv ostatních Ukrajinských spolků, škola se snaží distancovat od ideologie Ukrajinské politické strany Svoboda, od které na chod výuky peníze přišly. Zdroj: Trlifajová, Lucie. Na Uhelném trhu (Další tvář Ukrajinské migrace do Česka). Multikulturní centrum Praha 2009. Dokument ke stažení na: www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/na-uhelnem-trhu-dalsi-tvar-Ukrajinske-migrace-do-ceska#_ftnl. Poslední přístup 28. 2. 2015.

¹³⁸ Viz webové stránky sobotní školy Erudyt www.erudyt.eu. Poslední přístup 27. 2. 2015.

¹³⁹ V Ukrajinské škole v Praze začal školní rok. ČTK, www.ceskenoviny.cz/zpravy/v-Ukrajinske-skole-v-praze-zacal-skolni-rok/1120045. Poslední přístup 27. 2. 2015.

¹⁴⁰ Zilynskyj, Bohdan. Ukrajinci v českých zemích po roce 1989. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002, s. 17 a 19.

¹⁴¹ Přehled pořadů Českého rozhlasu pro národnostní menšiny. Digitální depozitář PSPČR,

Na několik let bylo ukrajinské vysílání obnoveno v roce 2004, a to díky událostem spojeným s Oranžovou revolucí.¹⁴³

Značnou část aktivit UIČR zaujímá také publikační činností. Podpořila vydání několika knih s ukrajinskou tematikou, z nichž významnějšími jsou například básnické sbírky Pražská ukrajinská poetika z roku 2001, v roce 2004 vyšly dva dvojjazyčné výběry z děl ukrajinských básníků, Jevhena Malanjuka s názvem Pod cizím nebem a Petra Mid'anka s titulem Užhorodské kavárny. Jiné zaměření pak měla povídka na základě vzpomínek zdejší ukrajinské rodačky, která zažila hladomor v letech 1932 – 1933, vydané příznačně v roce 2003. V roce 2005 byla vydána výše zmiňovaná publikace profesora Mykoly Mušinky Muzeum osvobozenického boje Ukrajiny v Praze a osudy jeho fondů. Vedle toho sdružení podporuje překládání ukrajinských knih do češtiny, nejen mezi Ukrajinci a ukrajinisty oblíbené básně, ale i romány a pohádky pro děti.

Ještě důležitější jsou pro život zdejší diaspory ukrajinské noviny a bulletiny, které jim v rodném jazyce přinášejí informace z Ukrajiny i z českého prostředí. Než se dostanu k *Porohám*, nejrozšířenějšímu a nejpopulárnějšímu časopisu českých Ukrajinců, za zmínku stojí i občasník v ukrajinštině *Ukrajinskij visnyk*, který začala vydávat a distribuovat ho stovkám lidí na nedělní bohoslužbě v kostele skupinka studentů.¹⁴⁴ V souvislosti se sdružením Ruta, které se oddělilo od UIČR v roce 2004, bude pojednáno i o intelektuálně zaměřeném časopisu *Ukrajinský žurnál*. Periodika psaná v ukrajinštině pak od roku zastupuje od roku 2008 i reklamně-informační věstník pro cizince *Ukrgazeta*, která je však spojena výhradně s novou vlnou ukrajinské migrace a neusiluje o spolupráci s českou společností, ani s menšinovými organizacemi.¹⁴⁵

www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t1850_05.htm. Poslední přístup 27. 2. 2015.

¹⁴² Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2002. Úřad vlády České republiky, Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny. Praha 2003, s. 103, www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/dokumenty/dokumenty-rady/zprava-o-situaci-narodnostnich-mensin-v-ceske-republice-za-rok-2002-4657. Poslední přístup 27. 2. 2015.

¹⁴³ Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2004. Úřad vlády České republiky, Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny. Praha 2005, s. 164, www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/dokumenty/dokumenty-rady/zprava-o-situaci-narodnostnich-mensin-v-ceske-republice-za-rok-2004-16939. Poslední přístup 27. 2. 2015.

¹⁴⁴ Часопису «Пороги» - 20 років. Дякуємо!, www.Ukrajinci.cz/ua/casopys-porohy/detail/nnn-ana-20-nn-nnn. Poslední přístup 27. 2. 2015.

¹⁴⁵ Trlifajová, Lucie. Ukrajinská média v České republice. Multikulturní centrum Praha 2009, <http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/Ukrajinska-media-v-ceske-republice>. Poslední přístup 28. 2. 2015.

3.2.4 Časopis *Porohy*

Vydávání časopisu *Porohy* je z hlediska letité tradice i čtenářského dosahu nesporně důležitou oblastí činnosti UIČR. Od roku 1992 dodnes se jeho forma a periodicita několikrát změnila, s růstem čtvrté vlny migrace se mírně přizpůsobilo i obsahové zaměření, ale přesto si hlavní charakteristiky zachoval.

Jedná se o informační kulturně-politický ukrajinský časopis, který se věnuje životu zdejší ukrajinské diaspory, zpravuje ji o dění v Čechách na Ukrajině, informuje o aktivitách menšiny a podává důležité informace spojené s životem v ČR. Název je jednak odvozen od ukrajinského slova „porih“, čili práh, jakožto symbol návratu k rodnému prahu domova, ale i od Prahy, kde byl založen.¹⁴⁶ *Porohy* mají své pravidelné rubriky, které zahrnují kulturně-historická, politicko-analytická i sociálně-migrační témata. Kronika společnosti zahrnuje přehled akcí ukrajinských spolků a kulturních událostí, informuje o zajímavých hostech a dění v diaspoře. Občasná sekce Pražské zrcadlo přináší příběh osobnosti nebo události spojené s pražským či českým prostředím, část Ukrajinské panorama se zase věnuje historickým i současným politickým tématům. V rubrice Nezávislost je věnována pozornost ukrajinským záležitostem, většinou právě ve vztahu s Ruskem, a aktuální situaci. Příležitostně jsou publikovány rubriky o životě menšiny v ČR (Naše věc) nebo v zahraničí (Naše květy po celém světě). Na významu a obsahu postupně nabývala rubrika Čtvrtá vlna, která se věnuje konzulární problematice, informuje o životě Ukrajinců – cizinců. Odlehčující charakter má pak kulturní Kaleidoskop, kde je dán prostor novým knihám, filmům, koncertům, ale i českému jazyku, nechybí ani ukrajinská křížovka a vtipy. Závěrečnou stránku pravidelně zaplňuje reklama na autobusového dopravce na Ukrajinu nebo jiná inzerce. Jednou až dvakrát ročně vychází speciální literární číslo.

Obecně lze z průřezu obsahu odvodit profil čtenáře i cíle periodika. Ačkoliv není primárně zaměřen na žádnou politickou stranu, očividně se přiklání k oranžovému táboru a větší pozornost věnuje západoukrajinské tematice. Zároveň se snaží zasáhnout všechny vlny migrace, čemuž odpovídá i rozdělení jednotlivých rubrik. Dále nejenže pomáhá Ukrajincům v Čechách lépe se zde orientovat, ale posiluje jejich kulturní identitu, více či méně podvědomě v nich vyvolává národní hrdost a posiluje vztah k Ukrajině a Ukrajincům. Někdy zdůrazňuje ono smutné ukrajinské historické utrpení až přehnaně agitačním tónem, který rozhodně cílenou nacionalizaci nevyvracuje. Na

¹⁴⁶ Часопису «Пороги» - 20 років. Дякуємо!, www.Ukrajinci.cz/ua/casopys-porohy/detail/nnn-ana-20-nn-nnn. Poslední přístup 27. 2. 2015.

druhou stranu ovšem časopis posiluje sebevědomí Ukrajinců v procesu začleňování do české společnosti a je jedním z mála ostrůvků ukrajinského tištěného slova v Čechách.

Redakci vede dlouhodobě novinář Oleksa Livinský za podpory Bohdana Rajčince. Dále články tvoří zhruba deset přispěvovatelů – externistů, ačkoliv jeden čas *Porohy* zaměstnávaly jednoho stálého zaměstnance na poloviční, následně na plný úvazek.¹⁴⁷ Kromě autorských článků však *Porohy* nabízejí i články převzaté z ukrajinských novin, především o ukrajinské politice nebo kultuře.¹⁴⁸

Ačkoliv se původně jednalo o čtvrtletník, od počátku zkoumaného období až do roku 2010 *Porohy* vycházely jako dvouměsíčník s rozsahem 28–48 stran, s výjimkou let 2002 a 2006, kdy z finančních důvodů vyšly jen čtyři čísla.¹⁴⁹ Od roku 2011 vycházel sice jako čtrnáctideník, ale v odlišném formátu a v rozsahu redukovaném většinou na 7 stran.¹⁵⁰ Dvoutýdenní periodicita se ale ukázala být neúnosnou, a tak se přistoupilo na vydávání zdvojených čísel o 13 stranách, občas i více, čímž se *Porohy* staly měsíčníkem. Zhruba posledních osm let je náklad 1000 kusů, které jsou distribuovány skrze prodejní místa i společností, které s UIČR spolupracují. Starší čísla jsou rozdávána na společenských akcích nebo přednáškách, takže mezi lid se dostanou prakticky všechny výtisky.¹⁵¹

Cena jednoho výtisku po změnách v roce 2011 klesla z 20 na 10 korun, což přirozeně není adekvátní částka, která by redakci a tisk uživila. Zlomek financí dostane UIČR z předplatného, z reklamy nebo darem, z 70% jsou *Porohy* dotovány z programu na podporu menšinového tisku v rámci Ministerstva kultury ČR. Právě 30% kofinance však dělá redakci problémy.

3.2.5 Financování činnosti UIČR

Aby organizace mohla efektivně fungovat, musí mít vyrovnaný poměr nákladů a příjmů, což samozřejmě ovlivňuje i její činnost. Bohdan Rajčinec uvedl, že se UIČR věnuje denně ve svém volném čase a za tuto aktivitu nepobírá žádnou finanční

¹⁴⁷ E-mailová komunikace s panem Bohdanem Rajčincem, 27. února 2014. Osobní archiv autorky.

¹⁴⁸ Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2009. Úřad vlády České republiky, Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny, Praha 2010, Příloha 4, s. 80, www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/dokumenty/dokumenty-rady/zprava-o-situaci-narodnostnich-mensin-v-ceske-republice-za-rok-2009-73099. Poslední přístup 28. 2. 2015.

¹⁴⁹ Informace z jednotlivých Zpráv o situaci národnostních menšin v České republice za roky 2001–2013.

¹⁵⁰ Čísla *Porohů* od roku 2010 jsou ke stažení ve formátu PDF na stránkách Ukrajinské iniciativy www.Ukrajinci.cz.

¹⁵¹ E-mailová komunikace s panem Bohdanem Rajčincem, 27. února 2015. Osobní archiv autorky.

odměnu.¹⁵² Na druhou stranu je ze Zpráv Rady patrné, že například redakce *Porohů* alespoň částečně placena byla.

Zhruba 60–70% příjmů přichází ve formě grantů a dotací, které jsou však poskytnuty až v souladu s předem udaným záměrem projektu. Většina projektů je realizována v rámci programů ministerstva kultury (MKČR) a ministerstva školství (MŠMT). Kulturní aktivity v širším pojetí z velké části pokrývá Program na podporu kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin (MKČR, např. Dny ukrajinské kultury, klubová činnost) a Program podpory vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy (MŠMT, dětský klub Smoloskyp). Na vydávání *Porohů* pak dostává UIČR dotaci z programu Podpory rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostních menšin. Problémem, na který si menšiny často stěžují, je právě podmínka 30% kofinance zadaných projektů, což předseda UIČR Viktor Rajčinec bere jako ponižující nutnost žebrání.¹⁵³ O granty z rozpočtu hlavního města prakticky nežadají, jelikož Magistrát přiděluje menšinám podporu automaticky v rámci zajištění nákladů na pronájem DNM. Podařilo se však získat peníze i z několika mezinárodních projektů financovaných fondy EU. Od ukrajinské vlády, ani jiných subjektů na Ukrajině se podpory nedostalo, snad pouze symbolicky za prezidenta Juščenka.

Příjmy z vlastních a jiných zdrojů tvoří asi 30–40% všech příjmů spolku. Sem patří například členské příspěvky, které jsou beze změny 50, 100, nebo 200 Kč – dle možností člena. Ze zákona spolek může podnikáním získat prostředky k účelu zajištění vlastních aktivit, což zahrnuje například inzerce v časopisu, jeho předplatné a prodej, nebo vybírání vstupného na vybrané akce.

Jakožto největší ukrajinská organizace (a snad i díky mnoholetým zkušenostem českým grantovým systémem) dostává UIČR v rámci své menšiny největší příspěvky, a de facto rozhoduje o jejich využití v rámci ukrajinských menšinových aktivit. Podporuje zejména činnost pro děti a mládež, jako je spolek Džerelo, kroužky a akce v DNM i na festivalech, přispívá i na chod sobotní školy.

¹⁵² E-mailová komunikace s panem Bohdanem Rajčincem, 29. prosince 2014. Osobní archiv autorky.

¹⁵³ Švejdarová, Sylva. Práva na zachování menšinového jazyka a kultury v mezinárodním právu (tradiční menšiny versus imigranti). Praha 2008. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Katedra mezinárodního práva veřejného, s. 47.

Přehled podpory pro UIČR od Ministerstva kultury ČR:

Program na podporu kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin¹⁵⁴

rok	Účel	částka
2001	Uchování identity a rozvoj ukrajinské (ukrajinsko-rusínské) národnostní menšiny v ČR	350 000 Kč
2002	Uchování identity a rozvoj ukrajinské (ukrajinsko-rusínské) národnostní menšiny v ČR	345 000 Kč
2003	Ukrajinský kulturní kaleidoskop pro rok 2013	245 000 Kč
2003	Ukrajinci v Čechách včera, dnes a zítra	180 000 Kč
2003	www.ukrajinci.cz	30 000 Kč
2004	Celoroční cyklus přednášek o dějinách Ukrajiny	150 000 Kč
2004	Ukrajinský klub	250 000 Kč
2004	Ukrajinský podzim 2004	80 000 Kč
2005	Dny ukrajinské kultury 2005	130 000 Kč
2005	Malanka – tradiční společenské setkání s kulturním programem	80 000 Kč
2005	Ukrajinský klub	250 000 Kč
2006	Dny ukrajinské kultury 2006	150 000 Kč
2006	Malanka – tradiční společenské setkání s kulturním programem	10 000 Kč
2006	Ukrajinský klub	250 000 Kč
2007	Dny ukrajinské kultury 2007	160 000 Kč
2007	Ukrajinský klub	250 000 Kč
2008	Dny ukrajinské kultury 2008	200 000 Kč
2008	Ukrajinský klub	150 000 Kč
2009	Dny ukrajinské kultury 2009	150 000 Kč
2009	Klubová činnost UIČR	160 000 Kč
2010	Dny ukrajinské kultury 2010	238 000 Kč
2010	Klubová činnost UIČR	150 000 Kč
2011	Dny ukrajinské kultury 2011	234 000 Kč
2011	Klubová činnost UIČR	150 000 Kč
2013	Dny ukrajinské kultury 2013	130 000 Kč

¹⁵⁴ Zpracováno na základě údajů volně dostupných ve výročních zprávách Ministerstva kultury z let 2002-2013. Údaje z roku 2001 byly zpracovány na základě odpovědi na elektronickou žádost směřovanou MKČR. V roce 2001 nebylo Ministerstvo kultury garantem dotačních programů v této oblasti. O dotacích tehdy rozhodovala Rada pro národnostní menšiny vlády ČR a peníze v roce 2001 uvolňovalo Ministerstvo financí. V roce 2002 šly dotace poprvé z rozpočtu MKČR.

Přehled podpory pro UIČR od Ministerstva kultury ČR:

Média a audiovize: Program podpory rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostních menšin – tisk národnostních menšin¹⁵⁵

2002	Časopis <i>Porohy</i>	650 000 Kč
2003	Časopis <i>Porohy</i>	720 000 Kč
2004	Časopis <i>Porohy</i>	850 000 Kč
2005	Časopis <i>Porohy</i>	850 000 Kč
2006	Časopis <i>Porohy</i>	570 000 Kč
2007	Časopis <i>Porohy</i>	525 000 Kč
2008	Časopis <i>Porohy</i>	756 000 Kč
2009	Časopis <i>Porohy</i>	736 000 Kč
2010	Časopis <i>Porohy</i>	549 300 Kč
2011	Časopis <i>Porohy</i>	677 000 Kč
2012	Časopis <i>Porohy</i>	686 000 Kč
2013	Časopis <i>Porohy</i>	480 000 Kč

Přehled podpory pro UIČR od Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy:

Podpora vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy¹⁵⁶

2003	Ukrajinská kultura dětem	80 000 Kč
2003	Poznávej svou druhou vlast	60 000 Kč
2003	Ridna škola	85 000 Kč
2004	Dětský klub Smoloskyp	250 000 Kč
2005	Dětský klub Smoloskyp	200 000 Kč
2007	Dětský klub Smoloskyp	250 000 Kč
2008	Dětský klub Smoloskyp	250 000 Kč
2009	Dětský klub Smoloskyp	230 000 Kč
2010	Dětský klub Smoloskyp	200 000 Kč
2011	Dětský klub Smoloskyp	240 000 Kč
2012	Dětský klub Smoloskyp	250 000 Kč
2013	Dětský klub Smoloskyp	280 000 Kč

¹⁵⁵ Zpracováno na základě údajů volně dostupných ve výročních zprávách Ministerstva kultury z let 2002-2013. Údaje z roku 2001 byly zpracovány na základě odpovědi na elektronickou žádost směřovanou MKČR. V roce 2001 nebylo Ministerstvo kultury garantem dotačních programů v této oblasti. O dotacích tehdy rozhodovala Rada pro národnostní menšiny vlády ČR a peníze V roce 2001 uvolňovalo Ministerstvo financí. V roce 2002 šly dotace poprvé z rozpočtu MKČR.

¹⁵⁶ Zpracováno na základě údajů volně dostupných v tiskových zprávách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Údaje z roku 2003 a 2004 byly zpracovány na základě odpovědi na elektronickou žádost směřovanou MŠMT. Dotační projekt na podporu vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy je na MŠMT administrován až od roku 2003, tedy následně po vejití v platnost nařízení vlády č. 98/2002 Sb.

3.3 Sdružení Ukrajinců a příznivců Ukrajiny v České republice

3.3.1 Představení organizace

Sdružení Ukrajinců a příznivců Ukrajiny (SUPU) je nejstarší aktivní ukrajinskou organizací v České republice, ačkoliv za dobu své existence prošla zásadní proměnou. Jak bylo vysvětleno v historické kapitole, SUPU původně vzniklo jakožto Sdružení Ukrajinců v České republice v roce 1990 z Občanského fóra Ukrajinců. Na počátku devadesátých let bylo tedy tou hlavní organizací, která ukrajinský spolkový život po letech nesvobody znovu obnovila.

Sdružení ještě nebylo ovlivněno novými migračními vlnami, ale přesto mezi příslušníky spolku docházelo k neshodám ohledně jeho filosofie a smyslu zdejší ukrajinské menšinové činnosti, kterou se snažilo ovlivňovat ukrajinské nacionalistické hnutí ze Západu.¹⁵⁷ Toto bylo umocněno nedostatkem předchozí organizační praxe, jenž měl za následek rezignaci předsedy Bohdana Zilynského, a snad i nesnadná orientace v sociálně-právním a politickém prostředí nového státu. Vnitřní pnutí vedlo k odštěpení aktivnější skupiny kolem Lydie Rajčincové a založení UIČR, po kterém se SUČR dostalo spíše do pozadí. V jeho vedení zůstali konzervativnější doktor Jančík a docent Babjuk, nicméně někteří členové pocítovali potřebu více se otevřít české společnosti, posunout se o krok dále k novému tisíciletí a vztahy v rámci ukrajinské diaspory normalizovat.

Jistého pokroku bylo dosaženo až v roce 1997, kdy byl změněn název spolku na Sdružení Ukrajinců a příznivců Ukrajiny v ČR, a následně za vedení Ing. Borise Zajíce. V roce 2001 se funkce předsedkyně ujala tehdy devětatřicetiletá Olga Mandová, původem z Kyjeva, která SUPU vede dodnes. Podobně jako Bohdan Rajčinec má češtinu na úrovni rodilého mluvčího a české občanství. Dlouhá léta pracuje jako profesorka Gymnázia Na vítězné pláni, jehož studenty do aktivit s ukrajinskou tematikou také často zapojuje. Zároveň v roce 2001, po smrti sbormistra Šutka, převzala vedení pěveckého sboru sv. Vladimíra, což se na charakteru SUPU a jeho činnosti výrazně projevilo.

Ještě text Yany Leontiyevy z roku 2006 však popisuje vztah SUPU a UIČR jako „zdravě soupeřivý“, a to na základě vyjádření Bohdana Zilynského z roku 2002.¹⁵⁸ Z

¹⁵⁷ Zilynskyj, Bohdan. Ukrajinci českých zemí po roce 1989 (Náčrt hlavních vývojových aspektů), Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2002, s. 18.

¹⁵⁸ Srov. Leontiyeva, Yana. Menšinová problematika v ČR: komunitní život a reprezentace kolektivních

hlediska vývoje těchto organizací a odstupem času se ale domnívám, že v současné době již o soupeření v jakémkoliv smyslu hovořit nelze. Hegemonie už je od druhé poloviny 90. let daná – ukrajinskou diasporu „vede“ UIČR – a nynější předsedkyně SUPU naopak preferuje kooperaci a doplňování se. Mezi těmito organizacemi a jejich předsedy panují přátelské vztahy, které (alespoň pro běžného pozorovatele) nejeví známky zášti či konkurence. Možná tomu přispěla i existence Domu národnostních menšin, který se od roku 2007 stal platformou pro společná setkávání a koordinaci činnosti v rámci menšiny, a potřeba domluvy v zájmu vlastního spolku a menšiny vůbec, například při synchronizaci projektů podávaných v rámci grantových programů. Bohdan Rajčinec a Olga Mandová spolupracují i ve věci zastupování ukrajinské menšiny v Radě vlády pro národnostní menšiny. Už několikrát si mandáty prostřídali, dle slov Olgy Mandové zejména proto, že není mnoho jiných Ukrajinců, kteří by už dobře znali místní poměry, dokázali se orientovat v české menšinově-politické problematice a této funkce by se zodpovědně ujali.¹⁵⁹

Faktem ovšem zůstává, že členstvo tvoří především starší generace původní ukrajinské diaspory a o nové členy příliš neusiluje, což se odráží i na klesajícím počtu členů (v roce 2001 jich ve Zprávě o stavu národnostních menšin v ČR SUPU vykázalo téměř 100) a podobě činnosti. Mimo Prahu působí dále regionální organizace SUPU v Ostravě a v Ústí nad Labem.

Se členy sdružení komunikuje skrze osobní kontakty a na pořádaných akcích, případně přes profil sboru sv. Vladimíra na Facebooku. Vlastní internetové stránky spolek sice nemá, ale veškeré důležité informace, akce a koncerty jsou sdíleny prostřednictvím společného webu ukrajinci.cz, spravovaného UIČR.

Oblastí činnosti SUPU je oficiálně celá řada. Stanovy jako poslání organizace uvádějí „udržení a rozvíjení vědomí národní identity příslušníků ukrajinské včetně rusínské národnosti na území České republiky i jejich sbližování s příslušníky českého národa i všech národností žijících v České republice. Organizace zachovává identitu ukrajinské národnostní menšiny, rozvíjí kulturní i osvětovou činnost zaměřenou zejména na podporování a rozšiřování všestranného zájmu české veřejnosti o Ukrajinu, rozvíjí ukrajinsko-české vztahy.“¹⁶⁰ Dále uvádí možnost charitativní činnosti, vydávání

zájmů (Slováci, Ukrajinci, Vietnamci a Romové). Sociologický ústav AV ČR, Praha 2006, s. 39 a Zilynskyj, Bohdan. Ukrajinci českých zemí po roce 1989 (Náčrt hlavních vývojových aspektů), Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2002, s. 19-20.

¹⁵⁹ Rozhovor autorky s paní Olgou Mandovou, 19. prosince 2014.

¹⁶⁰ Stanovy Sdružení Ukrajinců a příznivců Ukrajiny, část II, článek 5. Poslední aktualizace stanov

neperiodických publikací a dokumentace života Ukrajinců a Rusínů na českém území, přičemž ochraňuje památky s ním spojené. Deklaruje spolupráci s jinými vědeckými a národnostními organizacemi i udržování pravidelných styků s ukrajinskými institucemi a organizacemi doma i ve světě.¹⁶¹ Na rozdíl od UIČR nevěnuje větší pozornost novým migračním vlnám a s nimi spojené poradenské činnosti.

3.3.2 Činnost organizace v letech 2001–2013

V praxi je ovšem činnost SUPU omezená, ačkoliv se dá obecně charakterizovat všemi výše stanovenými cíli. Nejviditelnější a nejčastější aktivitou SUPU je koncertní činnost chrámového sboru sv. Vladimíra, o kterém bude dále podrobněji pojednáno. Výraznou aktivitu Olga Mandová vynakládá v rámci osvětové činnosti, zlepšování povědomí o Ukrajině a Ukrajincích mezi českou veřejností, zejména pak ve spojení s českými dětmi.

Jak bylo řečeno, vzhledem ke svému povolání paní Mandová zapojuje žáky pražských středních škol, nejčastěji právě z Gymnázia Na vítězné pláni. Jako jeho lektorka v prostorách školy zařídila řadu výstav fotografií nebo studentských kreseb s ukrajinskou tematikou, přednášek i koncertů. Například v roce 2001, v rámci projektu pražského magistrátu s názvem Národy a národnosti se představují, se zde konala vernisáž výstavy o Ukrajině a přednáška „Osvobození Prahy – rok 1945“.¹⁶² Zorganizovat se podařilo i několik ročníků historických exkurzí na Ukrajinu.¹⁶³ Při té příležitosti studenti ve spolupráci se SUPU a již zmiňovanou organizací Bodaj předali humanitární pomoc postiženým dětem z Vilšan.¹⁶⁴

Tamní studenti se jakožto andělé a čerti zúčastňují i mikulášských besídek v Domě národnostních menšin, kde při té příležitosti SUPU připravuje program pro ukrajinské děti a jejich rodiče, většinou doprovázený vystoupením sboru sv. Vladimíra.¹⁶⁵

proběhla 23. 11. 2001. Kopie stanov byla poskytnuta paní Olgou Mandovou.

¹⁶¹ Tamtéž, články 6-10.

¹⁶² Ukrajinský velvyslanec v ČR Serhij Ustyč k 10. výročí nezávislosti Ukrajiny, příloha Zpravodaje české koordinační rady společnosti přátel národů východu, č. 5/6, 2001, www.spnv.cz/file.php?nid=9560&oid=2009365. Poslední přístup 28. 2. 2015.

¹⁶³ Viz stránky gymnázia www.gvp.cz. Poslední přístup 28. 2. 2015.

¹⁶⁴ Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2007. Úřad vlády České republiky, Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny, Praha 2008, s. 126, www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/aktuality/zprava_definitivni_1.pdf. Poslední přístup 28. 2. 2015.

¹⁶⁵ Mikulášská besídka!, http://Ukrajinci.cz/cs/aktuality/detail/mikulasska-besidka_1. Poslední přístup 28. 2. 2015.

Dům národnostních menšin poskytuje sdružení zázemí i pro další aktivity. V březnu roku 2009 ve zdejší výstavní sále SUPU hostilo výstavu české malířky Anny Kaminské pod názvem Tváří v tvář.¹⁶⁶ Začátkem ledna následujícího roku se zde konala vernisáž obrazů téže autorky, nazvaná Krajina 09, a sice ve spojení se svátečním posezením a povídáním o ukrajinských štedrovečerních zvycích.¹⁶⁷ V období ukrajinských vánočních i velikonočních svátků je SUPU mimořádně činné i z toho důvodu, že jde o nejvýznamnější ukrajinské církevní svátky, přirozeně spojené s kostelem a bohoslužbami, na kterých tradičně vystupuje chrámový sbor sv. Vladimíra. V lednu každoročně pořádá koncert předvánočních koled a novoročních „šchedrivek“.

Nelze opomenout ani publikační činnost sopku. Během zkoumaného období byly za podpory Ministerstva kultury a hl. Města Prahy Sdružením Ukrajinců publikovány výběry z děl dvou ukrajinských básnířek a umělkyně, které patřily k diaspoře 20. až 40. let v Praze. Šlo o cyklus Pražská ukrajinská poetika, který byl realizován i v roce 2001, ovšem pod záštitou UIČR. V roce 2005 SUPU připravilo výběr básní emigrantské básnířky a výtvarnice Hajly Mazurenko, přičemž část básní je zde otištěna i v češtině.¹⁶⁸ Vydání provázela i prezentace knihy s diskusí ve Slovanské knihovně. Druhá publikace, Cesty: výběr z díla, byla v roce 2008 věnována činnosti básnířky a sochařky Oksany Ljaturynské, z velké části rovněž v dvojjazyčné verzi.¹⁶⁹ Překladatelku Alenu Morávkovou sdružení v souvislosti s ukrajinskou literaturou představilo i na festivalu Svět knihy v květnu 2010, kde s ní Olga Mandová vedla besedu. Tohoto festivalu se ukrajinské spolky účastnily opakovaně, kromě SUPU zde ukrajinskou menšinu zastupovala i UIČR.

Podstatnou část svých aktivit SUPU realizuje právě ve spolupráci s ostatními ukrajinskými spolky nebo jinými organizacemi. V rámci diaspory se kromě výše zmíněného jedná o přípravu Dnů ukrajinské kultury, oslav výročí Tarase Ševčenka, Dny nezávislosti Ukrajiny a jiných významných dnů ukrajinského kalendáře. Se Slovanskou knihovnou, s Magistrátem nebo Českou asociací ukrajinců navíc připravuje odborné přednášky a diskuze. V neposlední řadě sdružení navazuje spolupráci se svými regionálními organizacemi v Ostravě a Ústí nad Labem. V této souvislosti přispívá na

¹⁶⁶ Tváří v tvář..., <http://Ukrajinci.cz/cs/aktuality/detail/tvari-vatvar>. Poslední přístup 28. 2. 2015.

¹⁶⁷ Vernisáž výstavy Anny Kaminské - Krajina 09 a povídání o Štedrém večeru na Ukrajině 6. 1. 2010, <http://Ukrajinci.cz/cs/aktuality/detail/vernisaz-vystavy-anny-kaminske-krajina-09-a-povidani-oastedrem-veceru-na-Ukrajine-6-1-2010>. Poslední přístup 28. 2. 2015.

¹⁶⁸ Mazurenko, Halja a Morávková, Alena, ed. Akvarely: výběr z díla. Sdružení Ukrajinců a příznivců Ukrajiny v Čechách, Praha 2005. 101 s.

¹⁶⁹ Ljaturynska, Oksana a Morávková, Alena, ed. Cesty: výběr z díla. Sdružení Ukrajinců a příznivců Ukrajiny v Čechách, Praha 2008. 68 s.

vydávání almanachu *Ostravská provita* v Moravskoslezském kraji. Podobně jako *Porohy* informuje o spolkovém životě menšiny, o aktuálních událostech na Ukrajině a obsahuje i odpočinkovou a zábavní stranu. S organizací v Ústí nad Labem a tamní řeckokatolickou farností organizuje koncerty sboru sv. Vladimíra na vybraných akcích, jako je například Svatojosefská pout' v Předlicích, která si našla diváky i mezi zdejší romskou komunitou.¹⁷⁰

3.3.3 Sbor sv. Vladimíra

Navzdory tvrzení Olgy Mandové, že aktivity SUPU jsou v současné době de facto omezené už jen na činnost sboru,¹⁷¹ výše uvedené příklady vystupování spolku jistou heterogenitu práce přece jen vykazují. Faktem ovšem zůstává, že sbor je s velkou částí těchto aktivit spojen a v SUPU hraje hlavní roli.

Sbor sv. Vladimíra spolupracuje s řeckokatolickou farností v Praze při chrámu sv. Klimenta, který najdeme v areálu Klementina. Je sborem smíšeným a zpívá celoročně, přičemž zkouší jeden den v týdnu, v kostele vystupuje na nedělních bohoslužbách a dále vystupuje dle aktuálního programu. Nezřídka se přitom jedná o koncerty po celé České republice. Jak bylo naznačeno, je zaměřen na duchovní hudbu byzantského obřadu a cyrilometodějskou tradici, nicméně část repertoáru tvoří i ukrajinské i rusínské lidové a umělé písně v úpravě významných skladatelů, jako jsou Čajkovský nebo Rachmaninov.¹⁷²

Historie sboru sahá až do roku 1945, kdy byl založen v Praze dirigentem Stepanem Šutkou. V roce 2015 tedy soubor oslaví své 70. výročí. Ačkoliv jeho působení bylo okolnostmi minulého režimu na čas přerušeno, po válce sbor fungoval i jako taneční a divadelní soubor.¹⁷³ Po vynucené odmlce byla činnost sboru obnovena až v roce 1969, a to právě při farním chrámu sv. Klimenta. Součástí Sdružení Ukrajinců a příznivců Ukrajiny se však stal až v roce 1990, kdy se zároveň při vzniku Apoštolského exarchátu v ČR stal sborem katedrálním. Po smrti Stepana Šutka v roce 2001 převzala

¹⁷⁰ Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2007. Úřad vlády České republiky, Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny, Praha 2008, s. 127, www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/aktuality/zprava_definitivni_1.pdf. Poslední přístup 28. 2. 2015.

¹⁷¹ Rozhovor autorky s paní Olgou Mandovou, 19. 12. 2014.

¹⁷² Viz oficiální facebookový profil sboru na www.facebook.com/pages/Sbor-svatého-Vladimíra/213683451999039?sk=info&tab=page_info. Poslední přístup 28. 2. 2015.

¹⁷³ Džovko, Václav. Řeckokatolická farnost sv. Klimenta v Praze – rozvoj a identita. Praha 2009. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta, Katedra pastorálních oborů a právních věd, s. 63.

vedení sboru i SUPU Olga Mandová, která jej vede dodnes.

Sbor svůj program však neomezuje na vystupování v chrámu. Jak bylo uvedeno, své umění představuje divákům při příležitosti významných církevních i historických svátků, na akcích pro děti a spolupracuje s ostatními organizacemi. Například při červnových svátcích v roce 2005 vystoupil sbor sv. Vladimíra na Svaté Hoře na Národní pouti za účasti arcibiskupa Miloslava Vlká a den nato na festivalu Tichý hlas pro Svatou zemi.¹⁷⁴ Rok 2007 byl pro Ukrajince významným z hlediska 75. výročí hladomoru na Ukrajině v letech 1932–33, který je i pro zdejší diasporu neutuchajícím tématem. Pietní akci se zádušní mší za oběti hladomoru se tenkrát konala u památníku obětem komunismu na Olšanských hřbitovech, který má SUPU ve správě.¹⁷⁵ Zajímavou zkušeností je pro soubor již tradiční účast na Pražské muzejní noci a Noci kostelů, do které se řeckokatolický chrám sv. Klimenta zapojil. Úspěchem, a zároveň dalším příkladem zaměření sboru i na českého posluchače, je rovněž zapojení sboru sv. Vladimíra do projektu přímých přenosů liturgie do Českého rozhlasu. V roce 2005 sbor dokonce vydal hudební CD s názvem Sláva na výsostech Bohu.¹⁷⁶ Je přitom nezbytné podotknout, že činnost sdružení a sboru je výrazně podporována ze strany Ministerstva kultury a Magistrátu hl. m. Prahy, bez jejichž podpory by nedosahovala takového rozměru.

3.3.4 Financování činnosti SUPU

Stejně tak jako ostatní menšinové organizace, i SUPU má možnost získat prostředky z grantů vyhlašovaných Ministerstvem kultury nebo pražským magistrátem. Toho také využívá, a vzhledem ke zkušenosti Olgy Mandové v této věci se dá říci, že velice úspěšně. O tom vypovídají níže uvedené přehledy. SUPU získává podporu každoročně, ovšem stejně jako pro každé jiné sdružení platila 30% kofinance z vlastních prostředků.

¹⁷⁴ Katedrální sbor sv. Vladimíra, www.Ukrajinci.cz/cs/aktuality/detail/katedralni-sbor-sv-vladimira. Poslední přístup 28. 2. 2015.

¹⁷⁵ Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2007. Úřad vlády České republiky, Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny, Praha 2008, s. 126, www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/aktuality/zprava_definitivni_1.pdf. Poslední přístup 28. 2. 2015.

¹⁷⁶ Viz stránky vydavatelství Matouš, www.matous.cz/detail.php?id=MK%209003. Poslední přístup 28. 2. 2015.

Přehled podpory pro SUPU od Ministerstva kultury ČR¹⁷⁷

Regionální a národnostní kultura: Program na podporu kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin

rok	účel	částka
2001	Poznáváme Ukrajinu	10 000 Kč
2002	Hudba spojuje	20 000 Kč
2002	10. výročí RO SUPU	5 000 Kč
2003	Činnost ukrajinských pěveckých sborů	45 000 Kč
2003	Regionální činnost SUPU	10 000 Kč
2004	Účinkování Sboru sv. Vladimíra v rámci ČR	50 000 Kč
2004	Regionální činnost SUPU	10 000 Kč
2005	Prezentace ukrajinské hudby	30 000 Kč
2005	Sbor sv. Vladimíra – činnost 05	55 000 Kč
2005	SUPU a regiony ČR	25 000 Kč
2006	Sbor sv. Vladimíra	60 000 Kč
2006	Spolková činnost SUPU	25 000 Kč
2006	SUPU v regionech	40 000 Kč
2007	Pěvecký sbor sv. Vladimíra	60 000 Kč
2007	Spolkové aktivity SUPU	25 000 Kč
2007	SUPU a regiony	40 000 Kč
2008	Sbor sv. Vladimíra	60 000 Kč
2008	Spolková činnost SUPU	25 000 Kč
2008	SUPU v regionech	40 000 Kč
2009	Sbor sv. Vladimíra	110 000 Kč
2009	Spolková a osvětová činnost SUPU	30 000 Kč
2010	Sbor sv. Vladimíra	116 000 Kč
2010	Spolková činnost SUPU	46 000 Kč
2011	Sbor sv. Vladimíra	116 000 Kč
2011	Spolková činnost SUPU	35 000 Kč
2012	Sbor sv. Vladimíra	70 000 Kč
2012	Spolková činnost SUPU	40 000 Kč
2013	Sbor sv. Vladimíra	65 000 Kč
2013	Spolková činnost SUPU	20 000 Kč

Přehled podpory pro SUPU od MKČR

Program na podporu integrace cizinců žijících v ČR

2002	Barvinok	26 000 Kč
------	----------	-----------

¹⁷⁷ Zpracováno na základě údajů volně dostupných ve výročních zprávách Ministerstva kultury z let 2002-2013. Údaje z roku 2001 byly zpracovány na základě odpovědi na elektronickou žádost směřovanou MKČR. V roce 2001 nebylo Ministerstvo kultury garantem dotačních programů v této oblasti. O dotacích tehdy rozhodovala Rada pro národnostní menšiny vlády ČR a peníze v roce 2001 uvolňovalo Ministerstvo financí. V roce 2002 šly dotace poprvé z rozpočtu MKČR.

Přehled podpory pro SUPU od Magistrátu hl. m. Prahy¹⁷⁸

Celoměstské programy podpory aktivit národnostních menšin na území hl. m. Prahy

2004	My a Ukrajina	20 000 Kč
2004	65. výročí ukrajinského gymnázia v ČSR	15 000 Kč
2004	Pěvecký sbor sv. Vladimíra	20 000 Kč
2005	Sbor sv. Vladimíra, koncerty v regionech, CD s duchovní hudbou, uctění památky T. Ševčenka, publikace Akvarely H Mazurenko, Den nezávislosti Ukrajiny, Hladomor ve 30. letech, Mikulášská, přednášky	165 000 Kč
2006	Ukrajinská kultura – uctění památky básníka Tarase Ševčenka v Praze – koncertní vystoupení, přednáška s recitací, vystoupení sólistů ND	15 000 Kč
2006	Sbor sv. Vladimíra – koncertní činnost a přidružené náklady	30 000 Kč
2007	Pěvecký Sbor sv. Vladimíra – sbor je zván k přímým přenosům zpívaných bohoslužeb do Českého rozhlasu či při liturgiích v řeckokatolickém chrámu sv. Klimentna v Praze	40 000 Kč
2008	Ukrajina známá neznámá – výstava fotografií především z oblasti Zakarpatské Ukrajiny a přednáška o působení ukrajinského gymnázia v předválečné ČR.	25 000 Kč
2008	Pěvecký Sbor sv. Vladimíra	50 000 Kč
2008	Česko-ukrajinská vzájemnost pro děti a mládež	20 000 Kč
2008	Bílá místa v dějinách Ukrajiny	35 000 Kč
2008	Básnířka Oksana Ljaturynská	40 000 Kč
2009	Pěvecký Sbor sv. Vladimíra	50 000 Kč
2011	Sbor sv. Vladimíra – koncerty a zpívané bohoslužby, přehlídka hudební tvorby ukrajinských skladatelů	15 000 Kč
2012	Sbor sv. Vladimíra	20 000 Kč
2013	Sbor sv. Vladimíra – koncerty, zpívané bohoslužby a spolková činnost	20 000 Kč

3.4 Sdružení Ukrajinek v České republice

3.4.1 Představení organizace

Sdružení Ukrajinek v České republice (SUČR) je jednou z nejstarších organizací pražské ukrajinské diaspory, která vyniká pestrou minulostí. Pod tímto názvem bylo sdružení sice založeno po krátkém působení v 90. letech až na jaře 2003, ale navazuje

¹⁷⁸ Zpracováno na základě výpisů poskytnutých grantů, které jsou volně dostupné online na: <http://granty.praha.eu/GrantyPublicInfo/FindByZadatel.aspx>. Poslední přístup 23. 2. 2015.

na tradici ukrajinského ženského hnutí na českém území, které mělo významnou roli zejména v období První republiky.

Jak již bylo řečeno, vstřícný postoj prezidenta Masaryka k národnostním otázkám, a jeho sympatie k místní ukrajinské menšině obzvláště, daly příležitost k rozvoji společenského života místní ukrajinské diaspory, vzniku ukrajinských škol všech úrovní a mnoha spolků. Tehdy byla založena i Ukrajinská ženská národní rada v čele se Sofií Rusovovou, profesorkou a vedoucí katedry pedagogiky na Ukrajinské vysoké škole pedagogické Mychajla Drahomanova v Praze. Řada členek spolku byla pedagožkami ukrajinských škol, které spolkovým aktivitám věnovaly svůj volný čas. Spolek vyvíjel jak humanitární činnost, například v podobě jídelny pro chudé přistěhovalce nebo organizace materiální pomoci Ukrajině, tak i kulturní a osvětovou. S cílem národní výchovy členky založily dětský klub, pořádaly oslavy a setkání nejen v Praze, ale i pro diasporu v Poděbradech a v Plzni, udržovaly ukrajinské tradice a neméně záslužnou činností pak byla péče o místní ukrajinské hroby.¹⁷⁹ Jejich působení však mělo i přeshraniční dopad. Spolek byl součástí Mezinárodní ženské ligy míru a svobody a zejména Rusovová si svým řečnickým uměním získala publikum nejen na českých, ale i zahraničních ženských sjezdech, kde jím upoutala pozornost na ukrajinské problémy. V té době se spolek zabýval zejména otázkou represe inteligence na Ukrajině, postavením tamních žen a vyzdvihování jejich statečnosti v boji proti okupantům Ukrajiny, ale i otázkou hladomoru na Ukrajině.¹⁸⁰ V roce 1948 byla Ukrajinské ženské národní radě přerušena činnost, ale Sofija Rusovová je považována za významnou osobnost ukrajinských žen dodnes a její hrob na Olšanských hřbitovech je udržován současným Sdružením Ukrajinek v České republice.

Tomu však předcházela ještě krátká etapa spolku pod názvem Sdružení Ukrajinek v České republice započatá v 90. letech. Sdružení vzniklo jako pokračující organizace nedobrovolně zaniknuvší Ukrajinské ženské národní rady. Tento nový spolek vznikl v roce 1992 v rámci porevolučního Sdružení Ukrajinců v ČR, o kterém byla řeč v předchozí kapitole. Když se tento v roce 1994 rozpadl vyčleněním Ukrajinské iniciativy, vůdčí osobnost spolku odjela na Ukrajinu a spolek přestal fungovat.¹⁸¹ I za svou krátkou

¹⁷⁹ Український жіночий рух в Чехії: від історії до сучасності. Článek z 1. prosince 2009 dostupný online na: www.Ukrajinci.cz/ua/aktualjno/detail/nnnn-nn-nnn—nnn-n-nnnnnn--nnnnnnn. Poslední přístup 28. 2. 2015.

¹⁸⁰ Bednářová, Tetjana. 80. výročí založení Sdružení Ukrajinských žen v Československu (České republice). Sdružení Ukrajinek v České republice, Praha 2002. s. 6-8.

¹⁸¹ Bednářová, Tetjana. 80. výročí založení Sdružení Ukrajinských žen v Československu (České republice). Sdružení Ukrajinek v České republice, Praha 2002. s. 11.

existenci však tento spolek ukrajinských žen přinesl jisté výsledky. Kromě společenských akcí a přátelských setkání se jim podařilo zorganizovat tři ozdravné pobyty pro ukrajinské děti postižené černobylskou katastrofou, konané v českých lázních.¹⁸² Ve sdružení kromě předsedkyně Ing. Nataliji Lubkivské, manželky tehdejšího ukrajinského velvyslance v ČR, a dalších dodnes menšinou uznávaných krajanek, aktivně působila i docentka Tetjana Bednářová, která stála za opětovným obnovením organizace v roce 1998. Následně bylo sdružení díky úzkým kontaktům se zahraniční diasporou přijato do Světové federace ukrajinských ženských organizací (SFUŽO), jejíž cíle se vesměs shodovaly s činností SUČR. Mezi nimi je udržování pocitu jednoty a historické nerozbornosti ukrajinského národa a pečování o jeho kulturní dědictví, uchovávání ukrajinské identity a zdravé ukrajinské křesťanské rodiny, podpora intelektuálního, společenského i ekonomického rozvoje ukrajinských žen a jejich reprezentace, ale i udržování kontaktů s ukrajinskými organizacemi doma i ve světě.¹⁸³

3.4.2 Činnost organizace v letech 2001–2013

Spolupráce s jinými ženskými organizacemi byla jednou z nejsilnějších stránek SUČR, nejčastěji ve formě konferencí a přednášek, nejen v Čechách, ale i na zahraničních návštěvách u svých kolegyň. Uspořádaly i řadu přednášek se Svazem českých žen, zvaly se na sváteční setkání, vzájemně představovaly své tradice a výtvary lidové tvořivosti, například tradiční výšivky.¹⁸⁴

Kromě toho spolupracovaly i s ostatními ukrajinskými organizacemi v Praze, jako je UIČR, SUPU nebo s Asociací ukrajinců. S nimi, a mnohdy ve spolupráci s Velvyslanectvím Ukrajiny či pod záštitou Magistrátu, pořádalo SUČR pamětní akce, jako bylo například výročí úmrtí zmíněné Sofije Rusovové v roce 2000, kde svůj referát přednesl i PhDr. Bohdan Zilynskyj. Jednou z nejvýznamnějších událostí mezi Ukrajinci byl (a doposud je) každoroční slavnostní večer na počest předního ukrajinského básníka Tarase Ševčenka. V březnu roku 2001 SUČR pořádalo akci k 140. výročí jeho úmrtí, na které zazpívali i sólisté Kyjevské opery a pražského Národního divadla. Se Ševčenkem

¹⁸² Rozhovor autorky s paní Marií Prokopjukovou z 18. 1. 2015.

¹⁸³ Bednářová, Tetjana. 80. výročí založení Sdružení Ukrajinských žen v Československu (České republice). Sdružení Ukrajinek v České republice, Praha 2002. s. 12.

¹⁸⁴ Bednářová, Tetjana. 80. výročí založení Sdružení Ukrajinských žen v Československu (České republice). Sdružení Ukrajinek v České republice, Praha 2002. s. 14.

je spojena i každoroční vzpomínková akce u pamětní desky v Opletalově ulici, věnované necenzurovanému vydání jeho sbírky *Kobzar* v Praze roku 1876.

Obzvláště v případě Sdružení Ukrajinek nelze opomenout oslavy Dne matek, který dle nich zosobňuje tři nejdražší bytosti: Matku Boží, Matku Ukrajinu a vlastní matku.¹⁸⁵ Oslavy byly často doprovázeny písněmi, básněmi a příběhy o osudech ukrajinských žen-matek.

Na konci léta se tradičně připomíná výročí nezávislé Ukrajiny, a obzvláště se slavilo její 10. výročí v roce 2001, doprovázené řadou přednášek a vystoupení, opět za přispění SUČR.

Činnost SUČR ale nezahrnovala pouze besedování a akce v náboženském nebo nacionalistickém duchu. Podstatnou část svých aktivit směřovaly členky na charitativní činnost a pomoc blízkým. Uspořádaly například peněžní sbírku na léčbu své krajanky s leukémií nebo na léčbu zraněné čečenské běženkyně, materiální podpora směřovala i vybraným ukrajinským vesnicím. Pokračovalo se i v pomoci tzv. černobylským dětem, kterým tyto ženy poskytovaly „ozdravný“ pobyt v Praze s ubytováním ve vlastních domácnostech. Staraly se ale i o místní ukrajinské stařenky, stařečky a jiné Ukrajince vyžadující pomoc. Včetně těch do České republiky nově přichozích.

Z kulturního hlediska se SUČR zaměřovalo na archivaci ukrajinské národní identity, sbíralo kulturní pozůstatosti místních Ukrajinců i dokumenty vypovídající o životě diaspory v Čechách. Publikační roli pak zastoupila zejména předsedkyně Tetjana Bednářová, jež sepsala několik monografií o významných ukrajinských osobnostech. Na česky tištěné publikace se podařilo sehnat finanční podporu od Magistrátu hl. m. Prahy, ty vydané v ukrajinštině byly vydány za podpory soukromých sponzorů (většinou ukrajinských).¹⁸⁶

V další fázi roli předsedkyně po Tetjaně Bednářové převzala její zástupkyně, Kristina Jojková. Sdružení Ukrajinek v České republice v současné podobě je registrováno s datem založení 18. března 2003. Z dostupných informací, rozhovorů a z pozorování se zdá, že nově založená organizace se stejným názvem, ovšem pod vedením paní Marie Prokopjukové, se zčásti oprostila od nacionálního a do jisté míry feministického vystupování, které bylo znát za vedení paní Bednářové.¹⁸⁷ Více se

¹⁸⁵ Bednářová, Tetjana. 80. výročí založení Sdružení Ukrajinských žen v Československu (České republice). Sdružení Ukrajinek v České republice, Praha 2002. s. 16.

¹⁸⁶ Bednářová, Tetjana. 80. výročí založení Sdružení Ukrajinských žen v Československu (České republice). Sdružení Ukrajinek v České republice, Praha 2002. s. 18-19

¹⁸⁷ Srov. například publikace doc. Tetjany Bednářové 80. výročí založení Sdružení Ukrajinských žen v

přítom věnuje uchovávání ukrajinské kultury a tradic v pražské ukrajinské diaspoře, péči o ukrajinskou pozůstalost, charitativní činnosti a společenskému životu.

Zároveň Sdružení Ukrajinek úzce spolupracuje s Ukrajinskou iniciativou a Sdružením Ukrajinců a příznivců Ukrajiny. Pojí je hlavně členská základna tvořená starší generací pražských Ukrajinců – Ukrajinek – a zaměření primárně na společenský život a ukrajinskou kulturu. V tomto směru se současné SUČR během své existence zasloužilo o vydání několika knih ukrajinských autorů nebo překladů, pořádalo přednášky a podílelo se na organizaci kulturních akcí menšiny, zejména na půdě Domu národnostních menšin nebo v Knihovně Václava Havla. Ve své práci čerpá paní Prokopjuková i ze široké škály kontaktů napříč ukrajinskou diasporou, včetně zdejších ukrajinských studentů i pracovníků.

Mezi zásluhy SUČR patří doplnění chybějících portrétů dvou ukrajinských rektorů pražských univerzit. Jsou jimi Ivan Puljuj, jenž byl v roce 1888/1889 rektorem ČVUT, a Ivan Horbačevskij, který byl v roce 1902/1903 rektorem Univerzity Karlovy, pro kterou portrét namalovala Horbačevského neteř z Kanady.¹⁸⁸ Horbačevskij má i svoji pamětní desku v Kateřinské ulici a hrob na hřbitově u sv. Matěje. Na počest dalšího ukrajinského vědce v Praze, archeologa Ivana Borkovského, sdružení ještě za Kristiny Jojkové uspořádalo ve spolupráci s děkanem UK konferenci, na které bylo Borkovskému za jeho pražské objevy uděleno vyznamenání.

Společenská stránka činnosti měla původně podobu setkání, kam každá z členek přinesla co napekla či navařila, zpívalo se, četlo, případně společně jezdily na výlety nebo navštěvovaly dětská vystoupení. Současná činnost samotného SUČR se přitom omezuje na komorní setkání dam starší generace a je založena zejména na práci paní Marie Prokopjukové.¹⁸⁹ Lze ji charakterizovat jejím výmluvným povzdechem, že jako organizace prakticky vymírají a už chodí jenom na hřbitovy.¹⁹⁰ Za poslední desetiletí se počet členek spolku snížil z 80 na 15. Značná část z nich už nežije a většina ostatních už není v takové kondici, aby se aktivně spolčovala. Komunikace se stařenkami je čím dál složitější, přičemž jediným možným kontaktem je telefonní spojení nebo osobní návštěva u nich doma. Málokdy se tedy sejde větší skupina žen pohromadě. Jakožto jedna z nejmladších ve sdružení se teď paní Prokopjuková často stará o zajištění

Československu (České republice), která je přes nepochybnou faktografickou výpovědní hodnotu psána ve znatelném genderově agitačním tónu.

¹⁸⁸ Rozhovor autorky s paní Marií Prokopjukovou z 18. 1. 2015.

¹⁸⁹ Marie Prokopjuková pracuje v Praze jako průvodkyně. Je manželkou známého psychologa Rostislava Prokopjuka, specialistu v oblasti odvykání kouření.

¹⁹⁰ Rozhovor autorky s paní Marií Prokopjukovou z 18. 1. 2015.

životních potřeb starších Ukrajinek a bývalých členek, které už se o sebe nedokáží postarat samy nebo které potřebují čas od času společnost.

Poznámka o hřbitovech se pak týkala hlavně správy ukrajinských hrobů na pražských hřbitovech na Olšanech (např. Sofije Rusovové), na Malvazinkách (např. Ivana Puljuje), na Vinohradech (např. Oksany Kosač-Šymanovské, sestry Lesji Ukrajinky) a u sv. Matěje v Dejvicích (např. zmíněného Ivana Horbačevského). Dále hradí nájemné za ukrajinské hroby, které už nikdo neplatí. Ukrajinské hroby a mohyly uklízejí a udržují.

Kromě toho dělá předsedkyni sdružení starost i osud majetku a pozůstalosti umírajících bezdětných ukrajinských krajanů, který nejednou skončil za podivných okolností v rukou pochybných právníků nebo státu. Spolku odkázané osobní věci, jako jsou například tradiční výšivky nebo soukromé sbírky ukrajinských knih, mají přitom pro zdejší ukrajinskou menšinu vysokou hodnotu.

Ukrajinské ženské spolky v průběhu dvacátého století i na počátku toho jednadvacátého ukázaly, jak důležitá je role žen ve společnosti. A to nejen role ženy v tradičním smyslu, ale i ve smyslu významného přispění kultuře, vědě, společenskému životu i rovnoprávnému postavení žen. V dnešní době, kdy už role genderové rovnoprávnosti a potřeba ženské emancipace není tak horkým tématem, je odklon od aktivit v čistě ženských organizacích přirozeným vývojem. Na druhou stranu tomuto vývoji bohužel napomáhá stárnutí generace členek, které dříve utvářely nejaktivnější jádro Sdružení Ukrajinek v ČR.

3.4.3 *Financování činnosti SUČR*

Peníze na činnost získávalo SUČR z členských příspěvků, které byly trvale jen 200 Kč pro pracující a 100 Kč pro důchodce (později sníženo na 50 Kč). Ovšem v posledních letech, kdy místní ukrajinská diaspora vybírá dobrovolné příspěvky na pomoc Ukrajině čím dál častěji, přestala paní Prokopjuková o členské příspěvky žádat úplně.

Co se týká podpory formou grantů, zde národnostně menšinové spolky žádají jednak ze státního rozpočtu, konkrétně žádostí na Ministerstvo kultury v rámci každoroční podpory kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin, a dále mohou žádat podporu přímo od hlavního města Prahy v rámci tzv. celoměstských programů podpory aktivit příslušníků národnostních menšin na území hl. m. Prahy, které byly

poprvé vyhlášeny v roce 2006.

Získání dotace však předchází i následující požadavky, které mnohé spolky odradí od podávání žádosti. Zejména pak ty malé, které nemají s podobným procesem zkušenost. Odrazuje je i bazírování na sebemenších detailech ve vedení účetnictví, které obzvláště Ministerstvo kultury vyžaduje. Její předchůdkyně sice dle dostupných dat od Ministerstva kultury ČR v letech 2001 a 2002 část požadované dotace získaly, ale jednání MKČR v této věci považuje paní Prokopjuková za neefektivní a úmorné. Svě první a poslední žádosti v roce 2011 litovala s tím, že těžce vydobytých deset tisíc korun na cyklus přednášek, setkání a prezentací s názvem „Ukrajinci v Praze“ se jí nakonec ani nevyplatilo a raději by ministerstvu dvojnásobek z vlastní kapsy vrátila, než aby musela znovu podstupovat jejich byrokratickou administraci. Pozitivněji pak hodnotí přístup hlavního města, ačkoliv i zde jsou přirozeně stanovena administrativní pravidla.

Přehled podpory SUČR od Ministerstva kultury ČR

rok	účel	částka
2001	140. výročí úmrtí T. Ševčenka	5 000 Kč
2001	kulturní aktivity	10 000 Kč
2001	ukrajinský nekropol v Praze	20 000 Kč
2002	kulturní aktivity	15 000 Kč
2002	ukrajinský nekropol v Praze	30 000 Kč
2011	cyklus přednášek, setkání a prezentací – Ukrajinci v Praze	10 000 Kč

Přehled podpory SUČR od Magistrátu hl. m. Prahy

2003	Vydání knihy – překladu o prezidentu Vološinovi	80 000 Kč
2003	Kulturní aktivity	20 000 Kč
2004	Kulturní aktivity (besedy, koncerty, setkání)	35 000 Kč
2004	Seminář a vydání sborníku k 120. výročí narození prof. Ivana Horbačevského – jeho přínos k česko-ukrajinské toleranci	35 000 Kč
2005	Koncert T. Ševčenka, Den matek, prezentace knihy Osud banderovců a tragédie řeckokatolické církve – konference, Den nezávislosti – panychida a společenské setkání v klubu UIČR, konference o osvobozeneckém boji Ukrajiny v Praze, dvojjazyčná publikace Kacíř, prezentace v rámci Dnů ukrajinské kultury, Panychida obětí hladomoru, koncert 120. výročí ukrajinského ženského hnutí na Ukrajině	65 000 Kč
2006	Taras Ševčenko – koncert (náklady na pronájem prostor a techniky, ubytování, stravování, honoráře, doprava, konzulární poplatky, pohoštění, propagace)	10 000 Kč
2006	Olena Teliha – přednáškový večer (náklady na	10 000 Kč

	pronájem prostor a techniky, ubytování a stravování účastníků ze zahraničí, honoráře, doprava, konzulární poplatky, pohoštění, propagace)	
2007	Provozní náklady organizace (telefon, internet, kancelářské potřeby, pronájmy, poštovné)	30 000 Kč
2008	Zachování kulturních tradic, dokumentů a cenných vzpomínek pražských Ukrajinců	30 000 Kč
2008	Cyklus přednášek a prezentací	35 000 Kč
2009	Cyklus přednášek, setkání a prezentací – Ukrajinci v Praze pro rok 2009	15 000 Kč
2009	Vydání vzpomínek N. Narižné, dcery ředitele Ukrajinského muzea osvobozenického boje v Praze	50 000 Kč
2011	Studium přítomnosti ukrajinské národnostní menšiny na území hl. m. Prahy	10 000 Kč

3.5 Fórum Ukrajinců v České republice

3.5.1 Představení organizace

Na podzim roku 2001 bylo registrováno občanské sdružení Fórum Ukrajinců v České republice (FUČR). Zakladatelem sdružení byl kyjevský rodák a příslušník čtvrté vlny migrace Boris Chykulay, jenž spolu se třemi přáteli tvořil neaktivnější jádro členské základny, čítající asi 300 lidí, a to nejen Ukrajinců, ale i Čechů.¹⁹¹ Ačkoliv se v určitém období dalo říci, že se jedná o rovnocenného partnera UIČR, po několika letech marné snahy o prosazení svých předsevzatých cílů přestávalo sdružení fungovat. V současné době jsou vůdčí osobnosti spolku v zahraničí a společnou činnost nevyvíjejí, ale z hlediska časového vymezení práce, charakteru této organizace, i kvůli vývoji vztahů s ostatními ukrajinskými organizacemi sem FUČR přece jen patří.

Už z počáteční prezentace spolku však byly očividné rozdíly od spolků původních. Kromě toho, že na vzniku spolku se podílely osoby mladší a pobývající na českém území relativně krátkou dobu, bylo zřejmé jeho širší zájmové zaměření i jeho odlišná profilace, která vyplývala z výrazné kritiky vůči politickým poměrům na Ukrajině už od jeho počátku. Sdružení bylo totiž založeno na popud tehdejších událostí na Ukrajině, které vyvrcholily tvrdým potlačením vlny protestů známé jako „Ukrajina bez Kučmy“.¹⁹²

¹⁹¹ Rozhovor s Borisem Chykulayem. Elektronická pošta, 21. března 2015. Osobní archiv autorky.

¹⁹² Manifestation in Prague on Vaclav Square. Článek publikovaný dne 21. 4. 2001 online na: www.brama.com/survey/messages/11010.html. Poslední přístup 20. 3. 2015.

Aktivitami Fóra Ukrajinců v ČR byly tedy zpočátku především demonstrace proti porušování práv a demokratických svobod na Ukrajině, kterých se účastnili většinou studenti, zástupci médií, a dle slov samotného Fóra i ukrajinští „nelegálové“ v Česku.¹⁹³ Právě na podporu a zlepšování podmínek početné skupiny nově příchozích ukrajinských pracovníků, ať už legálních či nelegálních, byla zaměřena další část činnosti sdružení. V tomto směru mělo Fórum velmi dobrý potenciál suplovat Ukrajinskou iniciativu, která v této oblasti ještě zaostávala.

FUČR se lišilo i ve stanovách předloženými cíli a způsobem jejich naplňování, ačkoliv je zde činnost založena hlavně na hájení práv a svobod Ukrajinců, tedy podobně jako u jiných organizací. Fórum ale s velkým důrazem následuje požadavek obnovy demokratické Ukrajiny, která je moderním státem a jde evropským směrem, a překonání negativních důsledků totalitního režimu na život Ukrajinců i jejich obraz ve společnosti. S tím souvisí zaměření na osvětovou činnost a podávání nezávislých informací Ukrajincům a o Ukrajině. Výslovně si sdružení dalo za cíl připravovat ukrajinské kino, televizi, rozhlas, tisk i elektronická média v ukrajinštině. Pro ochranu práv nové ukrajinské diaspory v ČR a poskytování důležitých informací plánovalo sdružení zřídit poradensko-informační centra, pořádat semináře, kurzy, konference a jiné akce. Za cíl si kladlo i studium a analýzu česko-ukrajinských vztahů a prohlubování vztahů s Evropou. Zvláštním bodem v popisu činnosti spolku je pak sjednocení lidí, kteří se s výše uvedenými idejemi ztotožňují. Přestože v rozsáhlém výčtu předsevzetí nechybělo ani pořádání kulturních a sportovních akcí, je zřejmé, že Fórum Ukrajinců bylo založeno spíše jako aktivistické hnutí než jako národnostně kulturní sdružení. Zároveň bylo první organizací, která se orientovala primárně na novou vlnu ukrajinských migrantů v České republice.

3.5.2 Činnost organizace v letech 2001–2013

Navzdory vysokým ambicím a bohatému programu ve stanovách se však reálná činnost sdružení vyvíjela pouze v omezeném měřítku, a to především z důvodu nedostatku finančních prostředků na investice do větších projektů. Přesto měla tato mladá krev dobře nakročeno díky lepšímu využívání potenciálu informačních technologií, jako je především internet.

¹⁹³ Fórum Ukrajinců v ČR: Akce, které jsme už úspěšně realizovali. Článek publikovaný dne 30. 6. 2004 online na: <http://blisty.cz/art/18762.html>. Poslední přístup 2. 1. 2015.

Fórum Ukrajinců v ČR komunikovalo převážně prostřednictvím vlastního portálu Ukrainians.cz, založeného hned v roce 2001. Zde byly sdíleny autorské i převzaté články v souvislosti se zaměřením sdružení – tedy ohledně aktuální situace na Ukrajině, na politická, ekonomická i sociální témata, ale i témata imigrační problematiky v ČR, zprávy ze života místní diaspory a zejména o chystaných akcích FUČR. V současné době už server není funkční, je přesměrován na facebookový profil předsedy Chykulaye s titulkem „СТРАЙК: ЛЮОТРАЦІЇ“, založený v září 2009, ale archiv původních stránek je dostupný na Ukraine.cz.blogspot.com.¹⁹⁴

Jistou dobu internet umožňoval i komunikaci přes SMS zprávy. Fórum Ukrajinců si už za pár měsíců vytvořilo úctyhodnou databázi cca 1000 kontaktů, na které zasílalo aktuální informace přes internetové SMS brány českých operátorů. To ovšem jen do doby, kdy T-Mobile a Eurotel tuto službu zpoplatnili. Jelikož sdružení nemělo finanční prostředky dál tuto službu provozovat, bylo přes 50% kontaktů z databáze vyřazeno.¹⁹⁵

Na vlastní náklady ovšem sdružení vydávalo informační list s názvem *Ukrainskij ohljad*. S vědomím, že většina ukrajinských pracovních migrantů v ČR nemá přístup na internet a koupi časopisu by sama nevyhledávala, spoléhali členové Fóra na náboženské zvyklosti krajanů a tento leták rozdávali vždy při nedělních bohoslužbách u 4 pravoslavných a řeckokatolických kostelů v Praze, případně na demonstracích či kulturních a společenských akcích, kde se Ukrajinci sešli.¹⁹⁶

Jak bylo řečeno, zpočátku se sdružení orientovalo hlavně na podporu demokratizačního procesu na Ukrajině. Konkrétním příkladem prezentace idejí členů FUČR je série akcí v březnu 2001, kdy manifestovali před zaměstnanci ukrajinské ambasády u příležitosti pokládání květin u pamětní desky Tarase Ševčenka, poslali otevřené dopisy prezidentům České republiky a Ukrajiny nebo kontaktovali jiné ukrajinské zastupitelské úřady v Evropě i v zámoří.¹⁹⁷ V roce 2002 se připojili k mezinárodní akci „Rekviem 2002: Tvář k pravdě“, která 16. září připomínala výročí zmizení a zavraždění ukrajinského novináře Georgije Gongadzeho.¹⁹⁸ Kromě zapojení pražského FUČR se událost konala ve Washingtonu, New Yorku, Chicagu, Londýně,

¹⁹⁴ Rozhovor s Borisem Chykulayem. Elektronická pošta, 21. března 2015. Osobní archiv autorky.

¹⁹⁵ Fórum Ukrajinců v ČR: Akce, které jsme už úspěšně realizovali. Článek z 30. 6. 2004 dostupný online na: <http://blisty.cz/art/18762.html#sthash.NLkmHnPY.dpuf>. Poslední přístup 20. 3. 2015.

¹⁹⁶ Rozhovor s Borisem Chykulayem. Elektronická pošta, 21. března 2015. Osobní archiv autorky.

¹⁹⁷ Manifestation in Prague on Vaclav Square. Článek publikovaný dne 21. 4. 2001 online na: www.brama.com/survey/messages/11010.html. Poslední přístup 20. 3. 2015.

¹⁹⁸ Fórum Ukrajinců v ČR: Akce, které jsme už úspěšně realizovali. Článek z 30. 6. 2004 dostupný online na: <http://blisty.cz/art/18762.html#sthash.NLkmHnPY.dpuf>. Poslední přístup 20. 3. 2015.

Berlíně a v Paříži. V rámci voleb na Ukrajině se pak snažilo rozšiřovat informace o možnosti odevzdání voličského hlasu na ambasádě.¹⁹⁹ Pro osvětovou činnost, upoutání pozornosti na události na Ukrajině a aktivizaci lidí přitom používala hlavně své webové stránky.

V kontextu života ukrajinské menšiny mezi českou majoritou uspořádalo FUČR v červenci 2003 tiskovou konferenci pod názvem „Rozvoj ukrajinské komunity v ČR: Průlom bariéry nevšimavosti“, která byla spojena s vyhlášením veřejné sbírky na podporu místní diaspory.²⁰⁰ Téma osudů ukrajinských migrantů se sdružení drželo i v případě dvou nezávislých dokumentárních filmů, které vznikly na námět předsedy sdružení Chykulaye, osobně s filmařským prostředím spjatého i profesně. V roce 2004 tak v jeho režii a v koprodukcii s českou filmovou společností Golden Dawn vznikl bezmála hodinový dokument „Easy Answer“, který dává „Jednoduchou odpověď“ na otázku, proč z Ukrajiny odjelo už 7 milionů lidí a jak lze změnit negativní image Ukrajiny ve světě. Reportér, Boris Chykulay, natáčí osudy ukrajinských pracovních migrantů za hranicemi vlasti.²⁰¹ Na tento dokument rok nato navazovala druhá část s názvem „Invisible People“, v češtině „Neviditelní lidé, aneb Dněpr vtéká do Vltavy“, který byl opět věnován ukrajinským nádeníkům v Evropě, tentokrát s odrazem událostí Oranžové revoluce.²⁰² Zároveň šlo o jediný projekt v existenci FUČR, podpořený Ministerstvem kultury. Výsledek spolupráce byl dokonce k zhlédnutí na několika filmových přehlídkách, včetně festivalu Jeden svět v roce 2006. FUČR se ale rozešlo ve zlém s koproducentem Danielem Tučkem a jeho agenturou Golden Dawn, který dokument údajně prodal do Norska a peníze ukradl.²⁰³

Období Oranžové revoluce je vůbec v historii sdružení nejaktivnějším obdobím. Kromě možnosti realizace výše zmíněných dokumentů a šíření informací prostřednictvím prezentace na internetu, se Fóru Ukrajinců podařilo dostat prostor na vlnách českého i ukrajinského rozhlasu. Jeden z členů sdružení, Vasyl Ryukhtin, se zasloužil o vysílání pravidelných relací o dění v České republice na oblíbené ukrajinské

¹⁹⁹ Ukrajinská kulturní identita, www.mezikulturnidialog.cz/Ukrajinska-kulturni-identita.html. Poslední přístup 20. 3. 2015.

²⁰⁰ Fórum Ukrajinců v ČR: Akce, které jsme už úspěšně realizovali. Článek z 30. 6. 2004 dostupný online na: <http://blisty.cz/art/18762.html#sthash.NLkmHnPY.dpuf>. Poslední přístup 20. 3. 2015.

²⁰¹ Celý dokument Easy Answer je volně přístupný i online na www.youtube.com/watch?v=BdpO-XGpcSI. Poslední přístup 20. 3. 2015.

²⁰² Celý dokument Invisible People je volně přístupný online na: www.youtube.com/watch?v=q4QE91stQ6w. Poslední přístup 20. 3. 2015.

²⁰³ Rozhovor s Borisem Chykulayem. Elektronická pošta, 21. března 2015. Osobní archiv autorky.

FM stanici Radio Lux.²⁰⁴ V Čechách se v roce 2004 obnovilo vysílání v ukrajinštině na Českém rozhlasě – Regina, o kterém byla řeč již ve spojení s Ukrajinskou iniciativou. Několik let, každé pondělí od 19:25, uváděla nový pořad s příznačným názvem „Pět minut pro Ukrajinu“ moderátorka Alla Snihur, za spolupráce s FUČR. Boris Chykulay dodává, že šlo vesměs o dobrovolnickou aktivitu. Organizace IOM poskytla pro tento účel počítač a ostatní vybavení (mikrofon, diktafon, internet, programy atd.) muselo být pořízeno na vlastní náklady.²⁰⁵

Ačkoliv rozpočet sdružení byl vždy velice omezený, díky osobním kontaktům členů a pružnější schopnosti organizace se podařilo uspořádat i několik akcí masovějšího charakteru. Příležitostí pro sdružování Ukrajinců byly kupříkladu koncerty ukrajinských hudebních skupin, které FUČR do Prahy přivedlo. Takto v prosinci 2002 vystupovala ve Sky Clubu Brumlovka například rocková skupina Vopli Vidopliassova, půl roku nato v Paláci Akropolis zase Haydamaky, kteří zpívají ukrajinské lidové písně ve folk-rockovém, ska nebo reggae duchu. V dubnu 2004 byl tamtéž odehrán koncert ukrajinské alternativní hudby v podání kapely Boršč.²⁰⁶ Naopak neúspěšný byl projekt minifestivalu „Underground In Blue and Yellow“ z roku 2004, kde se měly prezentovat různé směry současné ukrajinské hudební scény. Na konání akce nebyla přidělena dotace.²⁰⁷

V oblasti kultury FUČR dále úzce spolupracovalo s již zmíněnou galerií Zuzuk na Malé Straně. Její majitel, Myroslav Zuzuk, byl totiž členem rady Fóra a mimo jiné kamarád předsedy sdružení, Borise Chykulaye. Pod jménem Fóra zorganizoval Zuzuk ve spolupráci s velvyslanectvím Ukrajiny několik plenéru pro ukrajinské a české studenty uměleckých škol.²⁰⁸ Na začátku října 2008 se konaly v Praze a Litomyšli.²⁰⁹

Kuriozitou v životě ukrajinské diaspory v ČR vůbec je pak vlastní ukrajinský fotbalový tým, který založilo právě Fórum Ukrajinců v roce 2002, a to pod stejným názvem. Šlo čistě o zájmovou záležitost. Klub se účastnil nižších pražských soutěží, ale

²⁰⁴ Fórum Ukrajinců v ČR: Akce, které jsme už úspěšně realizovali. Článek z 30. 6. 2004 dostupný online na: <http://blisty.cz/art/18762.html#sthash.NLkmHnPY.dpuf>. Poslední přístup 20. 3. 2015.

²⁰⁵ Rozhovor s Borisem Chykulayem. Elektronická pošta, 21. března 2015. Osobní archiv autorky.

²⁰⁶ Fórum Ukrajinců v ČR: Akce, které jsme už úspěšně realizovali. Článek z 30. 6. 2004 dostupný online na: <http://blisty.cz/art/18762.html#sthash.NLkmHnPY.dpuf>. Poslední přístup 20. 3. 2015.

²⁰⁷ Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2004. Úřad vlády České republiky, Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny. Praha 2005, s. 186, www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/dokumenty/dokumenty-rady/zprava-o-situaci-narodnostnich-mensin-v-ceske-republice-za-rok-2004-16939. Poslední přístup 27. 2. 2015.

²⁰⁸ Rozhovor s Borisem Chykulayem. Elektronická pošta, 21. března 2015. Osobní archiv autorky.

²⁰⁹ Kulturní a humanitní spolupráce s ČR V roce 2008, www.Ukrajinci.cz/cs/Ukrajina/detail/kulturni-a-humanitni-spoluprace-sacr-varoce-2008. Poslední přístup 20. 3. 2015.

postupně se probíjaval do 1. B třídy pražské fotbalové ligy, kde i přes své úspěchy kariéru v září 2009 skončil.²¹⁰ Záměrně se totiž spojil s klubem FC Inferno, ale žádný z hráčů původního FK Fórum Ukrajinců v ČR už v soutěži nepokračoval, čímž de facto Infernu přenechal své místo v tabulce.²¹¹

Zánik fotbalového týmu znamenal zároveň útlum sdružení FUČR jako takového, jehož aktivity byly již delší dobu omezeny právě na činnost klubu. Důvodem ale nebyla nechuť nebo snad upuštění od daných cílů. K zániku vedl právě nedostatek financí, který sužoval organizaci od počátku do konce.

3.5.3 Financování činnosti FUČR

Drtivou většinu nákladů na činnost Fóra hradili aktivní členové z vlastních prostředků, což přirozeně nedalo sdružení příležitost dosáhnout výraznějších výsledků. Marně se snažili například o zřízení poradenského centra, infolinky, nebo o pravidelné vydávání obsáhlejších bulletinů. Chyběly i prostředky na pronájem společného prostoru. První rok hradil předseda 8 tisíc korun měsíčně za pronájem kanceláře v Hyberské ulici, odkud se sdružení muselo nakonec kvůli vysokým nákladům přestěhovat do sklepního prostoru v ulici Na Poříčí, kde platili polovinu.²¹²

Pravidelné členské příspěvky se nevybíraly a oslovování sponzorů bylo neúspěšné, stejně jako veřejná sbírka na podporu projektů FUČR, kam dle slov Borise Chykulaye nepřišla ani koruna.²¹³ V roce 2004 Chykulay dokonce publikoval článek, ve kterém popisoval diskriminaci při opakované snaze získat na činnost sdružení byť částečnou finanční podporu, ignoranci českých úřadů a chování bankovních institucí, reklamních společností i telefonních operátorů k cizincům.²¹⁴

Zvláštní kapitolou této problematiky bylo právě bezúspěšné podávání žádostí o státní dotace a neustálé negativní posudky jak ze strany ministerstev a Magistrátu, tak od nevládních organizací. Do zpracování projektů přitom dávalo FUČR každý rok větší úsilí a peníze na odbornou pomoc právníků a jiných odborníků. Jak bylo řečeno,

²¹⁰ Profil týmu FK Fórum Ukrajinců ČR je dostupný online na: http://vysledky.lidovky.cz/tym-zapasy.php?id_klub=2&vybrany_tym=237&sezona=2008/09. Poslední přístup 20. 3. 2015.

²¹¹ Skok o dvě soutěže je pro Inferno peklem. V I. B třídě klub zatím vydoloval jen bod a dostal 18 gólů. Článek publikovaný 17. září 2009 online na www.fotbalpraha.cz/zpravodajstvi/skok-o-dve-souteze-je-pro-inferno-peklem-v-i-b-tride-klub-zatim-vydoloval-jen-bod-a-dostal-18-golu-1. Poslední přístup 2. 1. 2015.

²¹² Rozhovor s Borisem Chykulayem. Elektronická pošta, 21. března 2015. Osobní archiv autorky.

²¹³ Tamtéž.

²¹⁴ Chykulay, Boris. Svědčíme o diskriminaci. Britské listy, 30. 6. 2004, <http://blisty.cz/art/18760.html>. Poslední přístup 21. 3. 2015.

jediným podpořeným projektem Fóra byla realizace druhého dokumentu „Neviditelní lidé“, na který poskytlo Ministerstvo kultury z fondu na podporu a rozvoj české kinematografie dotaci 500 tisíc korun. Dle slov Chykulaye by ale sdružení prostředky nedostalo, kdyby tentokrát v projektu nefigurovalo jméno renomovaného režiséra Mykoly Hejka, který se na filmu podílel.²¹⁵

Předseda sdružení přisuzuje podíl viny zaujatosti Mikuláše Nekorjaka, tehdejšího zástupce ukrajinské menšiny v Radě vlády pro národnostní menšiny, člena poradního sboru náměstka ministra kultury pro otázky národnostní kultury, který kolektivně vyhodnocuje projekty a rozhoduje o přidělení dotace, a blízkého člověka UIČR. Konkrétně se Boris Chykulay vyjádřil takto:

„Ukriniciativa [Ukrajinská iniciativa; pozn. autorky] vzdy mela na svoji strane Nekorjaka (reprezentant Ukrajiny v Rade NM) a ten Nekorjak vzdy byl proti finansovani projektu Fora. Noviny nebo kultura – nic. Vzdy byl proti. A na volbach 2004 pracoval primo na Moskvu. To otevrene rekl opily kdyz uz jsme vyhraly. Psal proti mne podvod ze spatne pracuji ve volebn komise kdyz ja snazil se zabranit falsifikacim v Ambassade.

Sef Ukrainicivty Rajcinec starsi je estebak. Na zesnamu MV.²¹⁶ Napriklad, nesmysl s tou sochou Sevcenka je díky sovětské ambasade a Ukrainicivtyve. Naschval to tak kriminalne udelaly.“

Z komentářů na účet UIČR, jak z citovaného rozhovoru, tak z výše zmíněného článku, je více než zřejmé, že mezi FUČR a ostatními ukrajinskými spolky vládou napjaté vztahy, ačkoliv Bohdan Rajčinec, představitel UIČR, popsal vztahy se všemi ukrajinskými organizacemi ve zkoumaném období jako dobré.²¹⁷ Nicméně ze Zpráv o situaci národnostních menšin v České republice do roku 2004 je evidentní, že na samém počátku existence sdružení fungovala alespoň částečná spolupráce a komunikace. Dle představitelů Fóra Ukrajinců v ČR došlo k podkopávání činnosti ze strany původních ukrajinských organizací, které braly Fórum jako nežádoucí konkurenci při přerozdělování financí v rámci ukrajinské národnostní menšiny. Obdobně se vyjádřil v

²¹⁵ Rozhovor s Borisem Chykulayem. Elektronická pošta, 21. března 2015. Osobní archiv autorky.

²¹⁶ Autorka si je vědoma osobních antipatií Borise Chykulaye vůči UIČR, zapříčiněných zejména jejím vlivem na přerozdělování peněz v rámci menšiny, proto takové tvrzení ověřovala v Archivu bezpečnostních složek na www.abscr.cz. Viktor Rajčinec je zde opravdu evidován jako kandidát tajných služeb a agent s krycím jménem Urban. Dostupnost podrobnějších informací zjišťována nebyla.

²¹⁷ E-mailová komunikace s panem Bohdanem Rajčincem, 29. prosince 2014. Osobní archiv autorky.

roce 2009 respondent odpovídající na vztah FUČR s ostatními organizacemi:

„Fórum Ukrajinců byli své doby ti největší rivalové Ukrajinské Iniciativy... co jsem slyšel, oni nezvládli tu konkurenci, Ukrajinská Iniciativa je spíše zatlačila...oni teď mají jen fotbalový team – už nic moc nedělají, ztratily zájem... zatlačili je, takže fakticky zanikli, zůstal jen fotbalový team... předseda je v Kyjevě, zástupce v Berlíně...“²¹⁸

Fotbalový klub však v září 2009 zanikl a činnost Fóra Ukrajinců je již delší dobu pozastavena. Boris Chykulay se po pěti letech strávených v Kyjevě přestěhoval s manželkou do Německa, kde pracuje jako asistent režiséra a ukrajinským záležitostem se věnuje jen soukromě.²¹⁹

Přehled podpory FUČR od Ministerstva kultury ČR

rok	účel	částka
2003	Neviditelní lidé, aneb Dněpr vtéká do Vltavy	500 000 Kč

3.6 Sdružení Ruta

3.6.1 Představení organizace

Od Ukrajinské iniciativy se v listopadu 2004 dále oddělilo sdružení Ruta pod vedením Mgr. Lenky Víchové (ve starších dokumentech uváděné rodným příjmením Knapová). Název sdružení byl odvozen od routy, ukrajinsky ruty, rostliny symbolické pro ukrajinský folklór.²²⁰ Ačkoliv je Ruta sdružením ukrajinské národnostní menšiny, nesdružuje pouze představitele ukrajinské národnosti, ale hlavně ukrajiniisty, žurnalisty, sociology, politology a jiné odborníky na Ukrajinu.²²¹ Jejich činnost se přitom soustředí zejména na vydávání ukrajinského měsíčníku *Ukrajinský žurnál*. Toto v jádru malé sdružení, čítající zhruba dvanáct stálých a aktivních lidí, má tedy přesto široký dosah

²¹⁸ Trlifajová, Lucie. Proměny současné Ukrajinské imigrace. Role a formy identity v kontextu vývoje Ukrajinské migrace do Česka. Praha 2009. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav etnologie, s. 77.

²¹⁹ Rozhovor s Borisem Chykulayem. Elektronická pošta, 21. března 2015. Osobní archiv autorky.

²²⁰ Rozhovor autorky s Mgr. Lenkou Víchovou z 24. 2. 2015. Osobní archiv autorky.

²²¹ Zápis z veřejné debaty a informace o komunitních neziskových organizacích účastnících se veřejné debaty k zapojení organizací cizinců do politiky a praxe integrace cizinců a prevence sociální exkluze a neregulární migrace dne 25. dubna 2012 v Domě národnostních menšin, s. 2, www.iom.cz/files/INFORMACE_O_NNO_VEREJNA_DEBATA.doc. Poslední přístup 22. 2. 2015.

působení.

Předsedkyně Lenka Víchová je česká ukrajinistka a původem ukrajinská Rusínka z východního Slovenska. Zpočátku byla v kontaktu s ostatními organizacemi a pracovala v Ukrajinské iniciativě. Po letech v UIČR se spolu s částí členů, též ukrajinistů, rozhodla vyčlenit a vytvořit jinou organizaci, která by se odlišovala stylem činnosti. Zatímco UIČR byla (a dodnes je) zaměřena převážně na kulturně-společenskou stránku spolkového života, nová organizace vystudovaných ukrajinistů chtěla své aktivity posunout na intelektuálnější úroveň.²²² Více než UIČR, která je navíc spíše uzavřena do ukrajinské menšiny jako takové, se Ruta snaží více obracet na širší okruh společnosti, upozorňovat na ukrajinské problémy, diskutovat o nich a případně pak pomáhat v jejich řešení. Ve větší míře než UIČR se také zaměřuje na příslušníky nové migrace v České republice a proniká hlouběji do pozadí politického dění na Ukrajině.²²³

Na začátku tvořili velkou část lidé, kteří se chtěli vymezit vůči směřování UIČR nebo Fóra Ukrajinců, převážně mladší generace Ukrajinců, studentů. Postupně se řada sympatizantů myšlenky sdružení rozšiřovala. Širší členskou základnu pak tvoří například předplatitelé časopisu. Jejich počet se již delší dobu pohybuje mezi 80–100 stálými osobami, převážně Ukrajinci. Kromě výše zmíněného tuctu aktivních členů má Ruta v rámci redakce *Ukrajinského žurnálu* řadu přispěvovatelů.

3.6.2 Ukrajinský žurnál

Jak bylo řečeno, smysl spolku tkví primárně ve vydávání měsíčníku *Ukrajinský žurnál*, vedle *Porohů* dalšího významného periodika vydávaného u nás v ukrajinštině.²²⁴ Záměrně nenadřazují jedno periodikum nad druhé, jelikož se každé zaměřuje na jinou skupinu odběratelů, mají odlišnou formu i styl prezentace. Ruta se odklonila od víceméně kronikového a komunitního stylu *Porohů* a vytvořila periodikum spíše analytické, určené pro náročnější čtenáře. Kromě politických rubrik jsou zařazována témata z oblasti vědy, kultury či literatury. Měsíčník si díky své

²²² Rozhovor autorky s Mgr. Lenkou Víchovou z 24. 2. 2015. Osobní archiv autorky.

²²³ Ve stanovách spolku zakladatelé uvádějí jako cíl své činnosti realizaci kulturních a multikulturních výchovně vzdělávacích projektů se zaměřením na Ukrajinskou komunitu v ČR, zachování kulturních hodnot, jazyka a identity osob Ukrajinského původu v ČR a rozšiřování informací o Ukrajinské kultuře, historii a současné politické situaci na Ukrajině mezi českou majoritu. Stanovy občanského sdružení RUTA byly poskytnuty Mgr. Lenkou Víchovou a jsou dostupné v příloze.

²²⁴ Oficiální webová stránka *Ukrajinského žurnálu*, potažmo Ruty, je www.ukrzurnal.eu. Poslední přístup 21. 2. 2015.

kultivovanosti a profesionalitě získal od svého založení v roce 2005 velice dobré jméno a díky střeoevropské spolupráci nabyla distribuce časopisu i samotné aktivity spolku zahraničního přesahu.²²⁵ Kromě pražské centrály má redakce pobočky ve Varšavě, Kyjevě a ve Lvově, a to zhruba po třech čtyřech lidech. V dobách, kdy sdružení využívalo zahraniční distribuční síť, dosahoval náklad i 5000 výtisků. Právě tato skutečnost se stala terčem kritiky, jelikož velká část nákladů byla hrazena granty z českého státního rozpočtu.²²⁶ V současné době se náklad pohybuje mezi 1000 a 1500 kusy, přičemž cena za zhruba šedesátistránkový žurnál se udržuje na 30 Kč. Předplatitelů je okolo dvou stovek, včetně malého podílu zahraničních, zbytek je prodáván v české distribuční síti nebo rozdáván na pořádaných akcích.²²⁷

K upoutání větší pozornosti české veřejnosti na ukrajinské záležitosti se sdružení snaží docílit vydáváním speciálních čísel *Ukrajinského žurnálu* v češtině. Doposud vyšlo pět ročníků, a to v letech 2006, 2007, 2008, 2009 a po větší přestávce až za rok 2014.²²⁸ V souvislosti se zvýšenou poptávkou po informacích, týkajících se událostí na Ukrajině, vyšlo mimořádně i speciální číslo v angličtině.

3.6.3 Činnost sdružení Ruta v letech 2004–2013

Šéfredaktorka Víchová se ale snaží, aby se aktivity sdružení neomezovaly na vydávání časopisu. Hodně energie bylo vynaloženo na informační a konzultační služby. Za tímto účelem sdružení už od roku 2005 vydávalo informační brožury. Přínosné bylo, že byly směřovány přímo na ukrajinskou menšinu a obsahovaly informace na základě bilaterálních smluv mezi Ukrajinou a Českou republikou, platné konkrétně pro ně, nikoliv pro migranty obecně.²²⁹ Obsahovaly například náležitosti povolení k pobytu, zdravotního pojištění, konzulární záležitosti, pracovní příležitosti nebo kontaktní

²²⁵ Ottomanský, Miroslav. Ukrajinsko-český terminologický seminář. Zápis dostupný online na: <http://static.kstcr.cz/data/uploaded/1412853402487445/Ukrajinstina.doc>. Poslední přístup 3. 1. 2015.

²²⁶ Rozhovor autorky s paní Olgou Mandovou, 19. 12. 2014.

²²⁷ Rozhovor autorky s Mgr. Lenkou Víchovou z 24. 2. 2015. Osobní archiv autorky.

²²⁸ Všechna vydaná Ukrajinská i česká čísla jsou dostupné online na stránkách www.ukrjournal.eu. Poslední přístup 24. 2. 2015.

²²⁹ Rozhovor autorky s Mgr. Lenkou Víchovou z 24. 2. 2015. Osobní archiv autorky.
Srov. Říhová, Marie. Možnosti zapojení asociací migrantů do procesu integrace v Evropě a v České republice. In: Slovo, bulletin pro cizince a o cizincích. Slovo 21, Praha, 2012 (2), s. 8-9, http://slovo21.cz/nove/images/dokumenty_integrace/bulletin_slovo_02_12.pdf. Poslední přístup 24. 2. 2015.

Srov. Zápis z veřejné debaty a informace o komunitních neziskových organizacích účastnících se veřejné debaty k zapojení organizací cizinců do politiky a praxe integrace cizinců a prevence sociální exkluze a neregulární migrace dne 25. dubna 2012 v Domě národnostních menšin, s. 2, www.iom.cz/files/INFORMACE_O_NNO_VEREJNA_DEBATA.doc. Poslední přístup 22. 2. 2015.

adresáře. Každoroční náklad byl 20000 kusů a procházel aktualizací.²³⁰ V dobách, kdy byly největší problémy s migrací, například po změnách se vstupem do Schengenského prostoru, Ruta dále vydala „Schengenský informační pas“, kde byly všechny informace potřebné pro získání schengenského víza.²³¹ V této věci také často spolupracovala s konzulátem, s Mezinárodní organizací pro migraci IOM nebo s Charitas Česká republika.²³²

Za zmínku stojí i vydání obsáhlé publikace *Vzpoua generace: Rozhovory s ukrajinskými intelektuály*, z polštiny přeložené Petruškou Šustrovou. Jedná se o rozhovory s ukrajinskými disidenty, které skrze jejich vzpomínky mapují 20. století Ukrajiny.²³³

Od roku 2014, v době vyhrocené situace na Ukrajině, Ruta zaštiťuje tzv. Ukrajinské diskusní fórum, určené českým novinářům i veřejnosti k lepší orientaci v problematice dění na Ukrajině.

V rámci diferenciacie činnosti sdružení se ale Ruta zapojila i do jiných, kulturně založených aktivit. Podílelo se např. na digitalizaci diapozitivů ve fondech Slovanské knihovny.²³⁴ Velký ohlas pak měly pravidelné projekce ukrajinských filmů ve spolupráci s kinem Ponrepo. Každý měsíc se promítalo jiné ukrajinské představení, ať už šlo o celovečerní, dětské, nebo dokumentární filmy.²³⁵ I přesto se dá říci, že se Ruta záměrně vyhýbá komunitnímu životu ve znamení tradic, písní a tanců, a naopak vyplňuje mezeru, která v ukrajinských záležitostech nebyla dostatečně pokryta.

3.6.4 Financování sdružení Ruta

Finanční prostředky organizace tvoří jednak členské příspěvky, které ovšem Ruta vybírá spíše symbolicky formou předplatného, dále dobrovolné příspěvky a sponzorské dary, výtěžek z reklamy, tržby z prodeje tiskovin a samozřejmě státní i

²³⁰ Říhová, Marie. Možnosti zapojení asociací migrantů do procesu integrace v Evropě a v České republice. In: Slovo, bulletin pro cizince a o cizincích. Slovo 21, Praha, 2012 (2), s. 8-9, http://slovo21.cz/nove/images/dokumenty_integrace/bulletin_slovo_02_12.pdf. Poslední přístup 24. 2. 2015.

²³¹ Zápis z veřejné debaty a informace o komunitních neziskových organizacích účastnících se veřejné debaty k zapojení organizací cizinců do politiky a praxe integrace cizinců a prevence sociální exkluze a neregulární migrace dne 25. dubna 2012 v Domě národnostních menšin, s. 2, www.iom.cz/files/INFORMACE_O_NNO_VEREJNA_DEBATA.doc. Poslední přístup 22. 2. 2015.

²³² Zdroj: <http://ukrzurnal.eu/ukr.partners.html>. Poslední přístup 2. 1. 2015.

²³³ Berdychowska, Bogumiła; Hnatiuk, Ola. *Vzpoua generace: Rozhovory s Ukrajinskými intelektuály*. Ruta, Praha 2008. 354 s.

²³⁴ Ottomanský, Miroslav. Ukrajinsko-český terminologický seminář. Zápis dostupný online na: <http://static.kstcr.cz/data/uploaded/1412853402487445/Ukrajinstina.doc>. Poslední přístup 3. 1. 2015.

²³⁵ Rozhovor autorky s Mgr. Lenkou Víchovou z 24. 2. 2015. Osobní archiv autorky.

městské dotace. Jejich údajné snížení se pak projevilo na periodicitě vydávání *Ukrajinského žurnálu*, kdy se od roku 2008 muselo vydat několik čísel zdvojeně a omezit výdaje na honoráře.

V rozhovoru si paní Víchová postěžovala na netransparentní proceduru přiznávání grantů a svoji nevýhodu oproti jiným sdružením, které sídlí v Domě národnostních menšin, mají své lidi ve výběrových dotačních komisích a v Radě (myšlena UIČR). Úpravu dotační politiky však veřejně požadovala již dříve, především kvůli nejasným důvodům zamítnutí žádostí a omezené komunikace resortů s malými organizacemi, které zůstávají nevyslyšeny.²³⁶ Přesto má sdružení s MKČR relativně dobré vztahy a spolupracují více než s Magistrátem, který dává finanční podporu až zpětně po uplatnění peněz.²³⁷

Přehled podpory pro sdružení Ruta od Ministerstva kultury ČR²³⁸

Regionální a národnostní kultura: Program na podporu kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin

2007	Studium přítomnosti ukrajinské národnostní menšiny na území ČR	58 000 Kč
2008	Studium přítomnosti ukrajinské národnostní menšiny na území ČR a dokumentace Ukrajinky v českých a moravských archivech	100 000 Kč
2008	Ukrajinské večery – cyklus kulturně-vzdělávacích akcí	30 000 Kč
2009	Ukrajinské večery – cyklus kulturně-vzdělávacích akcí pro rok 2009	40 000 Kč
2011	Ukrajinské večery – cyklus kulturně vzdělávacích akcí pro rok 2011	25 000 Kč

Přehled podpory pro sdružení Ruta od MKČR²³⁹

Program na podporu integrace cizinců žijících v ČR

rok	účel	částka
2006	Speciální vydání „ <i>Ukrajinský žurnál – Téma 2006</i> “ v češtině	100 000 Kč

²³⁶ Zápis z veřejné debaty a informace o komunitních neziskových organizacích účastnících se veřejné debaty k zapojení organizací cizinců do politiky a praxe integrace cizinců a prevence sociální exkluze a neregulární migrace dne 25. dubna 2012 v Domě národnostních menšin, s. 2, www.iom.cz/files/INFORMACE_O_NNO_VEREJNA_DEBATA.doc. Poslední přístup 22. 2. 2015.

²³⁷ Rozhovor autorky s Mgr. Lenkou Víchovou z 24. 2. 2015. Osobní archiv autorky.

²³⁸ Zpracováno na základě údajů volně dostupných ve výročních zprávách Ministerstva kultury z let 2002-2013. Údaje z roku 2001 byly zpracovány na základě odpovědi na elektronickou žádost směřovanou MKČR. V roce 2001 nebylo Ministerstvo kultury garantem dotačních programů v této oblasti. O dotacích tehdy rozhodovala Rada pro národnostní menšiny vlády ČR a peníze v roce 2001 uvolňovalo Ministerstvo financí. V roce 2002 šly dotace poprvé z rozpočtu MKČR.

²³⁹ Tamtéž.

2007	Speciální vydání „ <i>Ukrajinský žurnál</i> – Téma 2007“ v českém jazyce	100 000 Kč
2008	Speciální vydání „ <i>Ukrajinský žurnál</i> – Téma 2008“ v českém jazyce	100 000 Kč

Přehled podpory pro sdružení Ruta od MKČR²⁴⁰

Dotace v oblasti přijímání a šíření informací týkajících se národnostních menšin

rok	účel	částka
2005	<i>Ukrajinský žurnál</i>	205 000 Kč
2006	<i>Ukrajinský žurnál</i>	891 000 Kč
2007	<i>Ukrajinský žurnál</i>	1 846 000 Kč
2008	<i>Ukrajinský žurnál</i>	1 500 000 Kč
2009	<i>Ukrajinský žurnál</i>	1 553 000 Kč
2010	<i>Ukrajinský žurnál</i>	1 091 000 Kč
2011	<i>Ukrajinský žurnál</i>	1 674 000 Kč
2012	<i>Ukrajinský žurnál</i>	500 000 Kč
2013	<i>Ukrajinský žurnál</i>	595 000 Kč

Přehled podpory pro sdružení Ruta od MKČR

Média a audiovizie: Program podpory rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostních menšin

2009	<i>Ukrajinský žurnál</i>	962 000 Kč
2010	<i>Ukrajinský žurnál</i>	1 294 000 Kč
2011	<i>Ukrajinský žurnál</i>	1 674 000 Kč
2012	<i>Ukrajinský žurnál</i>	500 000 Kč
2013	<i>Ukrajinský žurnál</i>	500 000 Kč

Přehled podpory pro sdružení Ruta od Magistrátu hl. m. Prahy²⁴¹

2008	Vydání a distribuce informační brožury pro Ukrajince žijící v Praze	50 000 Kč
2009	Speciální vydání <i>Ukrajinského žurnálu</i> – Téma 2009 v ČJ	100 000 Kč
2011	Ukrajinské večery – cyklus kulturně-vzdělávacích akcí pro rok 2011	10 000 Kč

²⁴⁰ Tamtéž.

²⁴¹ Zpracováno na základě výpisů poskytnutých grantů, které jsou volně dostupné online na: <http://granty.praha.eu/GrantyPublicInfo/ZadatelDetail.aspx?idZadatel=e6f86767-b98d-46ca-9c95-fc6ed1a4b0f9>. Poslední přístup 23. 2. 2015.

3.7 Ostatní ukrajinská sdružení v Praze

Společenskému a kulturnímu životu ukrajinské menšiny v Praze významně přispívají i soubory cizích státních příslušníků. I přes odlišný přístup českých úřadů využívají spolčovacího práva stejně jako jiné ukrajinské menšinové organizace, se kterými, snad kromě jinak zaměřené Ruty, aktivně spolupracují. Činnost ukrajinských sdružení je díky četným kulturním akcím propojena, konkrétně sdružení Džerelo, Berehyňa a Rodyna již byla zmiňována v kontextu s Ukrajinskou iniciativou. Bylo by nefér tato převážně cizinecká sdružení opomenout, jelikož jejich charakteristika a pozadí činnosti zároveň doplňují přehled o pražské ukrajinské diaspoře jako celku, o jejím rozvrstvení, ale zároveň vykazuje jejich odlišnosti od výše zkoumaných celků. Jde totiž o společensko-kulturní sdružení, která v Praze vznikla po roce 2001 nově, bez návaznosti na spolky dosavadní nebo dříve zaniklé, jejich členové i zakladatelé se sem přistěhovali později, většinou mají stále status cizince a ve vztahu k české společnosti jsou uzavřenější.

Na rozdíl od tradičních ukrajinských spolků, které si aktivní spolupráci a komunikaci s českou společností i administrativou kladou za jeden z cílů, nové spolky takové snahy téměř nevyvíjejí. Mimo vlastní ukrajinskou komunitu vystupují většinou v rámci programu pořádaného Ukrajinskou iniciativou – například na zmíněných Dnech ukrajinské kultury nebo na plese Malanka. UIČR dále nejenže ostatní spolky propaguje ve svém časopise Porohy, lépe řečeno informuje o jejich činnosti, ale případně jim pomáhá i finančně z rozpočtu určeného pro kulturní aktivity ukrajinské menšiny.

O větší rezervovanosti do určité míry vypovídá i to, že se s představiteli těchto spolků nepodařilo navázat rozvinutější komunikaci. Výjimkou byla předsedkyně souboru Džerelo, jediná z představitelů spolků cizích státních příslušníků, která byla ochotna poskytnout pro účely této práce rozhovor.²⁴² Díky tomu se podařilo realizovat alespoň stručný exkurs do pozadí vzniku nových ukrajinských spolků, do života jejich stoupenců a účelů sdružování.

²⁴² Neúspěšně bylo elektronickou poštou opakovaně kontaktováno sdružení Rodyna. Představitelka sdružení Berehyňa, paní Mariya Skyba, byla ochotná domluvit se na osobní schůzce, ale na opakované odpovědi již nereagovala.

3.7.1 Džerelo

Taneční a divadelní spolek Džerelo začal v omezeném počtu členů fungovat už v únoru 2003, na Ministerstvu vnitra bylo ale registrován až v listopadu 2004, kdy dala členy dohromady Oranžová revoluce.²⁴³ Džerelo znamená v češtině „pramen“, čemuž odpovídá i záměr sdružení. Udržováním tradic v podobě lidových písní a tanců a s příležitostí užívat mateřského jazyka se navracejí ke svým kořenům. Zároveň je cílem sdružení předat toto dědictví ukrajinským dětem, které se buď narodily v Čechách, nebo tu už delší dobu žijí.

Zakladatelkou sdružení je paní Darija Ljubačivska, jejíž příběh názorně ukazuje, jak se velká část ukrajinské polistopadové diaspory v České republice usadila:

„Moje povolání – učitelka pedagogika a psychologie. Byla jsem na mateřské dovolené a měla jsem příležitost pracovat tenkrát v Československu – smlouva na 8 měsíců v zahradnictví (skleníky Radotín), tak jsem 17. února 1991 odjela. Pak v srpnu přijel s třemi dětmi manžel na prázdniny a tak jsme zůstali dodnes. 8 let jsem pracovala v Čokoládovně Orion, zároveň jsem chodila na kurzy češtiny, pak různé práce (hlídání dětí, úklidy, pomoc v restauraci), v únoru 2003 jsem založila taneční kroužek spolu se svými syny.“²⁴⁴

Nyní má Džerelo ve svých řadách asi 50 dětí a 30 dospělých a dle předsedkyně se postupně rozrůstá. Některé rodiny se vrací zpět na Ukrajinu, jiné zase přicházejí.

Činnost Džerela se zaměřuje na tři kulturní oblasti – divadlo, zpěv a folklorní tanec. Právě taneční skupina je páteří celého sdružení a zasloužila se o dobré jméno Džerela nejen v Čechách, ale i v zahraničí, například v Řecku, Bulharsku, na Slovensku nebo v Maďarsku, kde se účastnila tanečních soutěží. Vedou ji profesionální tanečníci Jurij a Natalja Kolvovi, jejichž děti v souboru vystupují také.²⁴⁵ Zkoušky tří skupin dětí a mládeže od 6 do 25 let skupin se konají každý pátek v Domě národnostních menšin, kde Džerelo získalo prostor právě za podpory Ukrajinské iniciativy, a o víkendech. S UIČR a dalšími spolky Džerelo spolupracuje hlavně při přípravě kulturního programu

²⁴³ E-mailová komunikace s paní Darijou Ljubačivskou z 26. února 2015. Osobní archiv autorky.

²⁴⁴ E-mailová komunikace s paní Darijou Ljubačivskou z 26. února 2015. Osobní archiv autorky. Text je ponechán v originálním znění – bez pravopisných a stylistických úprav.

²⁴⁵ Do života rodiny Kolvových a na taneční zkoušku Džerela nahlíží i poslední díl dokumentu České televize Národnost v pubertě: Aňa, Lesha a Vania, 2012, www.ceskatelevize.cz/porady/10389790616-narodnost-v-puberte. Poslední přístup 6. 3. 2015.

festivalů a ukrajinských svátků. Každoročně se účastní mezinárodního folklorního festivalu Praha srdce národů, plesu Malanka, Dnů ukrajinské kultury v ČR, slaví svátek matek, den dětí, Ivana Kupala, Tarase Ševčenka a další. Vlastní iniciativou Džerela byla organizace dvou ročníků soutěže Talent Ukrajiny v ČR 2010 a 2011, kde se představila ukrajinská mládež žijící v ČR.²⁴⁶ Divadelní sekce pak pořádá představení v Salesiánském divadle v Kobyliších nebo v Divadle Metro na Národní třídě.²⁴⁷

Finance na kulturní aktivity získává sdružení především od soukromých sponzorů a z příspěvků rodičů dětí v souboru. Za velkou část vystoupení se sice vybírá vstupné, to ovšem většinou nestačí na pronájmy sálů, na šití krojů a kostýmů, natož pak na mzdy lektorů.²⁴⁸ Za administrativní pomoci ostatních spolků se však Džerelu podařilo dosáhnout alespoň na malou část peněz určených národnostním menšinám z rozpočtu Ministerstva kultury a pražského magistrátu.

Přehled podpory pro Džerelo od Ministerstva kultury ČR²⁴⁹

Regionální a národnostní kultura: Program na podporu kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin

rok	účel	částka
2012	Dny ukrajinské kultury	175 000 Kč

Přehled podpory pro Džerelo od Magistrátu hl. m. Prahy²⁵⁰

Celoměstské programy podpory aktivit národnostních menšin na území hl. m.

Prahy

rok	účel	částka
2008	Vánoční koncert	10 000 Kč
2008	Lidová tradiční choreografie	15 000 Kč
2009	Lidová tradiční choreografie	30 000 Kč

²⁴⁶ Sestřih soutěže Talent Ukrajiny v ČR 2011, www.youtube.com/watch?v=igEegkUDLEw. Poslední přístup 6. 3. 2015.

²⁴⁷ Přehled akcí Džerela je archivován na webových stránkách sdružení zde:

<http://dzerelo.cz/aktuality.php?page=aktuality&lang=ua>. Poslední přístup 7. 3. 2015.

²⁴⁸ E-mailová komunikace s paní Darijou Ljubačivskou z 26. února 2015. Osobní archiv autorky.

²⁴⁹ Zpracováno na základě údajů volně dostupných ve výročních zprávách Ministerstva kultury z let 2002-2013.

²⁵⁰ Zpracováno na základě výpisů poskytnutých grantů, které jsou volně dostupné online na: <http://granty.praha.eu/GrantyPublicInfo/FindByZadatel.aspx>. Poslední přístup 23. 2. 2015.

3.7.2 Rodyna

S představiteli sdružení Rodyna se nepodařilo navázat užší kontakt, ačkoliv byli opakovaně skrze uvedenou kontaktní e-mailovou adresu i přes facebookové stránky žádáni o spolupráci a o poskytnutí alespoň základních informací o vzniku spolku a jeho činnosti.²⁵¹ Rejstřík občanských sdružení prozrazuje alespoň to, že sdružení Rodyna vzniklo oficiálně 2. dubna 2007. Sdružení mělo i svou vlastní webovou stránku www.rodyna.cz, která byla v únoru 2011 přeměnována na www.rodyna-ua.cz, ale v současné době nefunguje přístup ani na jednu z nich.²⁵²

O aktivitách kolektivu mezi lety 2010 a 2013 nicméně částečně zpravuje profil sdružení na Facebooku. Vedoucími osobami kolektivu Rodyna byli pánové Yosyp Klymkovych a Jaroslav Dmytrach, organizaci vystoupení měla na starosti paní Myroslava Vyshnyak. Název souboru je příznačný jeho filosofií, která vycházela z důrazu na soudržnost Ukrajinců, podporu ukrajinství a lásku k Ukrajině v lidech momentálně žijících mimo ni. Mottem sdružení, které Rodyna uvádí ve svém profilu, je mezi Ukrajinci často skloňované *Všichni jsme jedna rodina, my jediná jsme rodina, jsme mnoho různých „já“ a spolu – Ukrajina*.²⁵³

V rámci kolektivu Rodyna fungovalo několik sekcí – taneční, koncertní i divadelní, přičemž součástí souboru byla například dívčí taneční skupina Bohemia anebo kapela Oriyana. Dle příspěvků na facebookovém profilu sdružení Rodyna a serveru ukrajinci.cz byla setkání nejčastěji pořádána v prostorách FZŠ Umělecká v Praze – Holešovicích, v klášteře Na Slovanech nebo v Klubu Lávka. Vstup na akce býval zpoplatňován částkou v rozmezí 100 – 150 korun, zřejmě aby pokryli alespoň pronájem prostor. Další veřejná vystoupení byla spjata s akcemi jiných ukrajinských spolků, a to v rámci zmiňovaných festivalů, ukrajinských oslav a společenských setkání, jako byly zejména Dny ukrajinské kultury nebo Dny nezávislosti Ukrajiny. Právě na jejich hudebně-divadelní představení *Milujte Ukrajinu, milujte z celého srdce* věnované 17. výročí samostatnosti Ukrajiny byla poskytnuta i finanční podpora ze strany

²⁵¹ Jedinou odpovědí od administrátora stránky www.facebook.com/Ukrajinskykolektivrodina byl odkaz na facebookový profil pana Klymkovyche, v tomto případě však zpětné vazby nebylo dosaženo vůbec.

²⁵² Poslední přístup 26. března 2015.

²⁵³ Volně přeloženo z originálu „Ми всі одна сім'я, Єдина ми родина, Багато різних "Я", А разом – Україна“, www.facebook.com/Ukrajinskykolektivrodina. Poslední přístup 26. března 2015. Tyto verše se jinak v nepatrných obměnách objevují v textech ukrajinských písní nebo básní. Například v písni Anatolije Matvijčuka Jedina rodyna.

ukrajinského ministerstva zahraničí.²⁵⁴

3.7.3 Berehyňa

Berehyňa je zkrácený název občanského sdružení (od roku 2014 právní formou spolku), oficiálně vedeného jako „Občanské sdružení ukrajinské pracovní migrace v ČR BEREHYŇA“.²⁵⁵ Ačkoliv bylo sdružení Berehyňa zapsáno na Ministerstvu vnitra až 21. ledna 2008, začátek jeho existence sahá až do května roku 2005. Tehdy vzniklo jako ukrajinský chrámový pěvecký sbor v kostele u sv. Klimenta v Karlově ulici, kde působí i dříve zmiňovaný sbor sv. Vladimíra, spadající pod SUPU Olgy Mandové. Bohoslužeb a dalších příležitostí pro sborové zpěvy je tu ovšem tolik, že si soubory nekonkurují, ba naopak se doplňují a spolupracují.²⁵⁶

Víra je se životem Ukrajinců v Praze spojena stále velmi těsně, a to ať jde o první vlnu migrace, či o tu poslední, jejíž příslušníci tvoří většinu členů spolku Berehyňa. Berehyňa dodnes zpěvem doprovází nedělní ranní svaté liturgie v kostele sv. Klimenta, který jí poskytuje zázemí pro zkoušky a setkávání. Během několika let své existence Berehyňa rozšířila oblast činnosti dle možností a poptávky. Kromě vlastních uměleckých projektů uspořádala několik koncertů jiných interpretů, včetně hostů z Ukajinny, a aktivní je i v pořádání společenských akcí, slavnostních večerů, například k příležitosti Dne ukrajinské nezávislosti nebo k oslavě příchodu jara.²⁵⁷ Sbor zazpíval i při slavnostním odhalení onoho kontroverzního pomníku Tarase Ševčenka na náměstí Kinských 25. března 2009.²⁵⁸ Mimo pěvecká vystoupení členové nastudovali i činoherní představení, tance, vystupovali na folklórních festivalech nebo společně absolvovali poutě spojené s církevními zvyklostmi.²⁵⁹

Ve stanovách, které jsou dostupné na internetových stránkách sdružení, jako cíle své činnosti oficiálně uvádějí propagaci a prosazování ukrajinské lidové kultury – písní, literatury, obřadů a tradic – zejména té spojené s křesťanskými hodnotami. Stanovy

²⁵⁴ Kulturní a humanitní spolupráce s ČR V roce 2008, www.Ukrajinci.cz/cs/Ukrajina/detail/kulturni-a-humanitni-spoluprace-sacr-varoce-2008. Poslední přístup 27. 4. 2015.

²⁵⁵ Předsedkyně sdružení, paní Mariya Skyba, sice projevila ochotu zodpovědět na dotazy týkající se sdružení Berehyňa, nicméně na další zprávu, ani na nepřijatý hovor při pokusu o spojení už nereagovala. Informace o tomto sdružení byly tudíž čerpány z jiných, veřejně dostupných zdrojů.

²⁵⁶ Rozhovor autorky s paní Olgou Mandovou, 19. 12. 2014.

²⁵⁷ Viz pozvánky sdružení Berehyňa sdílené na vlastní facebookové stránce www.facebook.com/iryna.shartym. Poslední přístup 7. 5. 2015.

²⁵⁸ Elektronická kronika sdružení Berehyňa, s. 13, www.bontia.sk/Share/Book/ysXeISpwJ0qP3fcpcioEw. Poslední přístup 7. 5. 2015.

²⁵⁹ Tamtéž.

rovněž nesou poslání spolupráce s jinými podobně zaměřenými organizacemi a posilování vzájemných vztahů mezi českou a ukrajinskou kulturou. Aktivity sdružení by měly být zaměřeny i na vzdělávání dětí i dospělých a na organizaci pomoci svým členům. Jako své motto vyznávají slova Tarase Ševčenko „cizímu se naučte, ale svoje nezapomeňte“,²⁶⁰ která jsou nejen v rámci sdružení Berehyňa, ale mezi ukrajinskou diasporou vůbec, citována s oblibou.

Jak již bylo řečeno, členové sdružení jsou většinou příslušníci nové migrační vlny. Způsob prezentace na vlastním webu, na facebookovém profilu a v omezené míře i na Twitteru nasvědčuje zaměření převážně na ukrajinskou komunitu, ačkoliv malá část webu i některé pozvánky na akce byly dvojjazyčné, tedy i v češtině.

Sbor je smíšený, ačkoliv převahu mají ženy, které jsou i ve vedení spolku – paní Iryna Dmytrash, Mariya Skyba a Iryna Kocenko. Dle stanov může být členem osoba starší osmnácti let a povinností každého člena je platit měsíční příspěvky. Část financí jde pravděpodobně i na vyšívání ukrajinské kroje, ve kterých sbor vystupuje, či na pronájem prostor pro pořádání svých společenských akcí. Sály Domu národnostních menšin Berehyňa nevyužívá. Dle dostupných informací nežádala ani o žádnou finanční podporu ze státního rozpočtu. Jejich činnost však podporuje řada soukromých sponzorů.²⁶¹

3.8 Faktory ovlivňující činnost ukrajinských spolků v Praze

Studium jednotlivých ukrajinských spolků, ať už těch vzniklých v 90. letech, nebo nově založených po roce 2000, vykazalo několik faktorů, které se odrážejí v jejich činnostech.

3.8.1 Sociální potřeba

Zejména se jedná o faktor sociální, tedy potřebu stýkat se v cizí zemi s lidmi vlastního kulturního a jazykového prostředí, udržovat s nimi kontakt, případně zde najít přátele.²⁶² Takto význam sdružování Ukrajinců v Praze (a potažmo v ČR) odůvodňovali

²⁶⁰ Oficiální webové stránky Berehyňa, www.berehynya.com.ua. Poslední přístup 7. 5. 2015.

²⁶¹ Elektronická kronika sdružení Berehyňa, s. 103, www.bontia.sk/Share/Book/ysXeISpwJ0qP3fcpcoioEw. Poslední přístup 7. 5. 2015.

²⁶² Toto platí snad o všech spolcích s výjimkou Ruty, která není založena na principu sdružování, ale především na intelektuální bázi. Jak bylo řečeno, soustředí se na vydávání časopisu Ukrajinský žurnál,

nejen dotazovaní příslušníci jednotlivých sdružení, ale dokazuje ho i charakter činnosti sdružení, jejich prezentace na internetu, částečně pak i struktura časopisu *Porohy*. O něco více je tento faktor důležitý pro migranty, kteří do českého prostředí přišli později a hůře se v něm orientují. Ať už ale lidé zapojení do aktivit ukrajinských spolků přišli do Čech před pěti, deseti či padesáti lety, ať už mluví plynně česky nebo ne, pořád někde uvnitř vnímají svoji ukrajinskou identitu. Právě to je vede k tomu, aby se stýkali s lidmi, kteří jsou jim blízcí.

3.8.2 Informační zdroj

Zároveň spolčování plní informační funkci. Místa s vyšší koncentrací krajanů, kteří mohou sdílet důležité informace o zdejší administrativě, o dění doma na Ukrajině nebo poskytnout užitečné kontakty, zdejší ukrajinskou menšinu (a opět obzvláště nově příchozí migranty) přirozeně přitahují.

Kromě setkávání v rámci spolkové činnosti se vzhledem k vysoké religiozitě Ukrajinců takovým místem ukázal být kostel. Pravidelné bohoslužby jsou příležitostí k setkávání s přáteli, seznamování s novými lidmi v komunitě, ke sdílení novinek a informací. O důležitějších aktivitách ukrajinské menšiny informuje po ukončení liturgie občas i sám kněz.²⁶³ Kostel totiž navštěvují i ti, kteří se do činnosti ukrajinských sdružení nezapojují, například časově vytížení pracující, sezónní dělníci, a to i ti nelegální. Sdružení jsou si toho vědoma, proto některá z nich kostel využívala k distribuci letáků, informačních brožur i k prodeji vlastních periodik (například *Ruta*, *FUČR* nebo *UIČR*).

3.8.3 Religiozita

Jiná sdružení jsou s kostelem přímo spojena (*SUPU*, *Berehyňa*), což vztah ukrajinské diaspory a víry jen podtrhuje, ať jde o první vlnu migrace, anebo poslední. V Praze je ukrajinská komunita tradičně spojena s řeckokatolickým kostelem sv. Klimenta, který byl útočištěm pro zdejší Ukrajince už v období normalizace. V souvislosti s ukrajinským školstvím v Praze byl zmíněn i dočasný patronát řeckokatolického

příležitostně informačních brožur.

²⁶³ Trlifajová, Lucie. Proměny současné Ukrajinské imigrace. Role a formy identity v kontextu vývoje Ukrajinské migrace do Česka. Praha 2009. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav etnologie, s. 82.

exarchátu nad ukrajinskou školou Erudyt.

Činnost ukrajinských sdružení v Praze výrazně ovlivňuje rovněž důraz na společné národní hodnoty. Kulturní a církevní tradice zde působí jakožto prvky, které menšinu spojují a dodávají lidem pocit sounáležitosti mimo vlast. Potřebují si připomínat, kdo vlastně jsou, a udržet si kousek Ukrajiny i v Praze. Proto je pro místní menšinu kostel tak významným místem, proto se každoročně scházejí ke společným oslavám ukrajinských svátků, pořádají ceremonie u pamětních desek a uctívají sochy ukrajinských osobností. S tím zároveň souvisí i výrazná poetičnost a záliba v básních ukrajinských literátů.

3.8.4 Tradice a folklor

Důležitým prvkem v ukrajinské spolkové činnosti je vedle víry folklor. Skrze něj Ukrajinci vyjadřují příslušnost k ukrajinské národnosti, vymezují se vůči ostatním a podtrhávají svou osobitost. Je to prostředek pro udržování národní kultury a její předávání dalším generacím. Na jednu stranu díky archivaci pozůstalostí (například činnost Sdružení Ukrajinek v ČR), na druhou stranu ožíváním těchto tradic v podání uměleckých souborů (Džerelo, Berehyňa a další) nebo obléknutím vyšívaného kroje místo obleku na ukrajinskou společenskou akci.

3.8.5 Generační zastoupení

Přítom nelze říci, že by výše uvedené bylo výsadou starší generace. Tyto hodnoty jsou dětem vštěpovány od dětství, osvojují si je případně i v nedělní ukrajinské škole, a hlavně jsou přítomné v rodině, která je pro Ukrajince nesmírně důležitá, což se na programu spolků taktéž často projevuje.

Nicméně proměna mezi jednotlivými generacemi, zejména v rodinách příslušníků migračních vln po roce 1989, je vidět zřetelně. Zatímco rodiče jsou více uzavřeni do ukrajinské komunity a s češtinou přece jen pořád bojují, jejich děti, které v České republice vyrostly nebo se tu narodily, mají díky škole, novým českým přátelům i díky větší schopnosti adaptace mladých lidí k nové zemi o poznání pevnější vztah. Je pro ně domovem a Ukrajinu vnímají jako zemi původu své rodiny.

V souvislosti se spolkovou činností se ukázalo, že věk členů má velký vliv na intenzitu aktivit jednotlivých sdružení. V případě SUČR, kde členky stárnou, nejsou

aktivní a nové členky sdružení už aktivně nevyhledává, spíše vývoj organizace k útlumu, ke změně poslání, či dokonce k zániku. Na druhou stranu organizace s mladší členskou základnou jsou aktivnější a díky větší schopnosti ovládat moderní způsoby komunikace (jako např. FUČR dokázalo využít internet), mohou oslovit větší okruh lidí.

3.8.6 Finanční zdroje

Intenzita činnosti se odvíjí samozřejmě i od dostupnosti prostředků. UIČR je neaktivnější a nevlivnější ukrajinskou organizací, protože během své dlouholeté existence získala kromě renomé mezi zdejšími Ukrajinci i zkušenost ve věci státních dotací a udržuje dobré vztahy a spolupráci s místní správou. Naproti tomu například Fórum Ukrajinců, třebaže mělo více potenciál na jejich realizaci, nebylo z čeho ji zaplatit.

V porovnání s ostatními menšinami je však znát, že ukrajinské spolky (snad kromě UIČR, SUPU a Ruty) ve schopnosti zažádat o státní granty zaostávají, což se týká zejména spolků nové migrace, které mohou dostat podporu z oblasti integrace cizinců.²⁶⁴ Projekty byly dlouho úspěšné jen pro hnutí Ruta, až v roce 2008 poprvé uspělo i Džerelo. Nicméně ani Ukrajinská iniciativa nepokryje své náklady pouze z přidělených dotací. Většina spolků je tedy navíc podporována sponzorskými dary.

3.8.7 Obřadnost

Během studia ukrajinských spolků, jejich činnosti a prezentace, nelze nenabýt dojmu, že čeho je moc, toho je příliš, a že folklor a tradice jsou ve spojení s vyzdvihováním národní křivdy někdy cíleně zneužívány k utváření jakéhosi „ukrajinského člověka“, hrdého na svou vlast, kulturu, člověka, který vnímá historické ponižení svého národa, nebojí se hájit jeho zájmy, chránit vlast, která po překonání trnité cesty konečně dosáhla nezávislosti, již se nehodlá vzdát. Oddanost Ukrajinců je v dnešní době obdivuhodná a úctyhodná. Obřadnost, jakou Ukrajinci své národní tradice prezentují, především kult Tarase Ševčenka a lyrické uctívání Matky Ukrajiny, však nejsou pro ateistického Čecha jednadvacátého století snadno pochopitelné.

²⁶⁴ Viz výroční zprávy jednotlivých resortů, které mimo jiné obsahují i informace o přerozdělení dotací mezi jednotlivé národnostní menšiny.

ZÁVĚR

Předložená práce nabízí komplexně zpracovaný přehled spolkové činnosti ukrajinské menšiny v Praze v letech 2001–2013 v kontextu historického vývoje. Představuje pozadí vzniku, cíle i konkrétní aktivity spolků jakožto prostředky k jejich naplňování. Účelem práce bylo přiblížení ukrajinské diaspory v Praze i z toho důvodu, že její lepší poznání může přispět k jasnějšímu pohledu na doposud spíše jednostranně a negativně vnímanou menšinu.

Je však nutné si uvědomit, že příslušníci národnostních menšin, které menšinový zákon z roku 2001 definuje jako občany České republiky, jsou nedílnou součástí české společnosti, a jakožto občané ČR ukrajinské národnosti mají stejná práva a povinnosti jako čeští občané národnosti české. Tedy například i zakládat vlastní spolky. Jak se však ukázalo, na rozdíl od styku s úřady nehraje v kulturně-společenském životě Ukrajinců v ČR občanství žádnou roli. Činnosti zkoumaných menšinových spolků se jak aktivně, tak pasivně účastní i Ukrajinci bez občanství ČR, tedy cizinci, ačkoliv zde mohou žít už mnoho let.

Historie přítomnosti ukrajinské menšiny na našem území spadá do počátku minulého století, kdy tu Ukrajinci často patřili do intelektuálních vrstev, měli vlastní, renomované vzdělávací instituce, vyvíjeli vědeckou a tvůrčí činnost, která je respektována dodnes. „Polistopadová“ svoboda spolčování sice umožnila zdejším Ukrajincům oficiální založení organizace Sdružení Ukrajinců v ČR, ale k této tradici se již nepodařilo plně navrátit. Ideové rozpory vedly v roce 1994 k odštěpení sdružení Ukrajinská iniciativa v ČR, která se posléze stala vůdčí ukrajinskou organizací.

Na růst počtu migrantů a jejich diversifikaci následně odpověděl i nárůst a diversifikace národnostně menšinových organizací. Po dekádě „dvojvládní“ SUČR (posléze SUPU) a UIČR, jakožto organizací tzv. tradiční menšiny, zastřešujících ukrajinský kulturně-společenský život v Praze v 90. letech, tak přišla vlna nových občanských sdružení, která se začala věnovat nejen ukrajinským tradicím, oslavám či národním záležitostem, ale i aktuálním problémům ukrajinských imigrantů.

Tento text podrobně představuje ty menšinové organizace, které ve zkoumaném období let 2001 – 2013 byly aktivní, bez ohledu na datum založení. Konkrétně jde tedy o Sdružení Ukrajinců v ČR (posléze přejmenované na Sdružení Ukrajinců a příznivců

Ukrajiny v ČR), Ukrajinskou iniciativu v ČR, Sdružení Ukrajinek v ČR, z těch založených po roce 2001 se jedná o Fórum Ukrajinců v ČR a sdružení Ruta.

Co se týká charakteru činnosti ukrajinské diaspory obecně, ze studia ukrajinských spolků v letech 2001–2013 lze vysledovat, že její spolkový život v porovnání s předchozími lety výrazně ožil. Jednak přibyla řada nových organizací (zejména těch definovaných jako sdružení cizích státních příslušníků), mimo to se rozšiřovala škála činnosti spolků. To může být zapříčiněno i rozvojem systému dotací na podporu kulturních aktivit národnostních menšin a vydávání menšinového tisku, ať už ze státní, nebo městské kasy. To platí zejména u Ukrajinské iniciativy, která se za více než dvacet let působení stala nejaktivnější a nejvlivnější ukrajinskou organizací, která zastupuje menšinu ve státní správě a praxí získané granty může přerozdělit i přidruženým spolkům.

Důležité kroky ve vztahu k menšinovým organizacím provedl i pražský Magistrát, když v roce 2007 konečně otevřel dlouho plánovaný Dům národnostních menšin. Ten slouží nejen jako zázemí pro menšinové organizace a pořádání akcí, ale také jako prostředník mezi menšinami a českou majoritou.

Na druhou stranu se v daném období projevil výrazný pokles činnosti spolků, které vznikly v 90. letech, tedy s výjimkou UIČR. Důvodem je hlavně stáří členů a jejich úbytek (případ SUČR), omezení oblastí činnosti (SUPU i SUČR) a tendence přidružovat se k akcím UIČR.

Spolupráce ukrajinských spolků je přitom značná. Zatímco Zilynskyj a Kočík ještě v roce 2001 uvádějí, že skupina nově příchozí, mladší generace se nezapojovala do spolkových aktivit tradičních spolků,²⁶⁵ studium aktivit ukrajinských spolků v letech 2001–2013 ukázalo, že nejenže sami začali spolky zakládat, ale v rámci těchto spolků také spolupracovat s těmi původními a zúčastňovat se jejich akcí (jako například při příležitosti festivalů, Dnů ukrajinské kultury a jiných národních oslav).

Z průřezu ukrajinské menšinové činnosti je patrný vývoj a přizpůsobování cílů sdružení aktuálním potřebám. Zatímco v období První republiky přicházeli hlavně zástupci inteligence s politickými cíly nezávislé Ukrajiny, po roce 1991, kdy byl tento cíl splněn, se aktivity nově vzniklých spolků zaměřily na kulturu, tradice a spolu s rostoucím počtem ekonomických migrantů pak i na problematiku sociálně-ekonomickou a právní. Ovšem v okamžicích, kdy se zdánlivě samozřejmá ukrajinská

²⁶⁵ Zilynskyj, Bohdan; Kočík, René. Ukrajinci v České republice. In: Šišková, Tatjana (ed.). Menšiny a migranti v České republice. Portál, Praha 2001.

nezávislost otřásala v základech, ukrajinské spolky v Praze se zaktivizovaly (nebo zintensivněly aktivitu) i v politické sféře. Bylo tomu tak v případě Oranžové revoluce roku 2004, po ukrajinských volbách, nebo na podzim 2013, kdy začala silná podpora Ukrajiny nejen skrze demonstrace a články, ale i prostřednictvím intenzivní humanitární pomoci a sbírek na podporu raněných či jinak konfliktem postihnutých krajanů.

Je tedy patrné, že mezi pražskými Ukrajinci jsou stále udržovány kontakty a úzké vztahy, a přestože jsou příslušníci ukrajinské národnostní menšiny v České republice již českými občany, jejich vztah k zemi původu nevymizel. Mnoho pražských Ukrajinců má na Ukrajině část rodiny nebo známé a osud Ukrajiny jim není lhostejný. Naopak, účast na udržování tradic a jazyka dávají najevo jejich vůli hlásit se k „ukrajinství“. I v dnešní době však platí, že ukrajinská diaspora v Praze je nehomogenní skupinou imigrantů, kteří se liší historickou přítomností na našem území.

SUMMARY

Developments in the Czech republic of 90s of the 20th century confirmed the need of a clear legal specification of the national minority and immigration policy of the state. Some progress was visible due to the release of Minorities Act in 2001. The increase in the number of migrants and their gradual diversification was also reflected in the increase and diversification of national minority organizations. After a decade of „dual power“ by SUČR (then SUPU) and UIČR, as indigenous umbrella organizations of Ukrainian social life in Prague in the 90s, the next wave of civic associations dealing with the Ukrainian migration, Ukrainian traditions and national affairs were established.

The work consists of three chapters. The first explains the legal difference between the terms „minority“, and „foreigner“ and its problematic adaptation to the real functioning of minority associations. The second section contains a statistical overview of the presence of the Ukrainian minority, as reported by the census results and data of the Czech Ministry of Interior. This is followed by putting the issue into some introductory historical overview, which offers a context for comparison of the Ukrainian diaspora and its associations in time. On the one hand, it discusses the Ukrainian minority and its activities until 1989. On the second hand, deals the situation of minorities since 1989 until today, as a brief introduction to the detailed study of individual associations. The core part of the thesis subsequently reveals the developments, characteristics, concrete goals and activities. This analysis attempts to classify the Ukrainian social and cultural life which is still not well-known in the Czech society.

POUŽITÁ LITERATURA

Primární zdroje

- Národnostně menšinová politika České republiky – Základní dokumenty. Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny v Úřadu vlády ČR, Praha 2003
- Stanovy Ukrajinské iniciativy v České republice
- Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů
- Zákon č. 85/1990 Sb., o právu petičním
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích
- Zákona č. 129/2000 Sb., o krajích
- Zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze
- Zákon č. 220/1999 Sb., o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze
- Zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání
- Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů
- Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů
- Zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů
- Zprávy o situaci národnostních menšin v České republice za roky 2001–2013. Úřad vlády České republiky, Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny. Praha 2002–2014

Knihy

- Balvín, Jaroslav (eds.). Praha a národnosti: sborník referátů a diskusních příspěvků ze semináře o národnostních menšinách na území hl. m. Prahy, 19. 3. 1998. Magistrát hl. m. Prahy, Praha 1998
- Balvín, Jaroslav (eds.). Praha a osobnosti národnostních menšin. Komise Rady hlavního města Prahy pro oblast národnostních menšin na území hl. m. Prahy, Praha 2000
- Bednářová, Tetjana. 80. výročí založení Sdružení ukrajinských žen v Československu (České republice). Sdružení Ukrajinek v České republice, Praha 2002
- Berdychowska, Bogumiła; Hnatiuk, Ola. Vzpouora generace: rozhovory s ukrajinskými intelektuály. Ruta, Praha 2008
- Bittnerová, Dana; Moravcová, Mirjam (eds.). Etnické komunity v kulturním kontextu. Ermat Praha, s.r.o., Praha 2008
- Džovko, Václav. Řeckokatolická farnost sv. Klimenta v Praze – rozvoj a identita. Praha 2009. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta,

Katedra pastorálních oborů a právních věd

- Frištenská, H.; Sulitka A.: Průvodce právy příslušníků národnostních menšin v ČR. Demokratická aliancia Slovákov v ČR, Praha 1995
- Leontiyeva, Yana. Menšinová problematika v ČR: komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů (Slováci, Ukrajinci, Vietnamci a Romové). Sociologický ústav AV ČR, Praha 2006
- Ljaturynska, Oksana; Morávková, Alena, ed. Cesty: výbor z díla. Sdružení Ukrajinců a příznivců Ukrajiny v Čechách, Praha 2008
- Mazurenko, Halja a Morávková, Alena, ed. Akvarely: výbor z díla. Sdružení Ukrajinců a příznivců Ukrajiny v Čechách, Praha 2005
- Švejdarová, Sylva. Práva na zachování menšinového jazyka a kultury v mezinárodním právu (tradiční menšiny versus imigranti). Praha 2008. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Katedra mezinárodního práva veřejného
- Trlifajová, Lucie. Proměny současné ukrajinské imigrace. Role a formy identity v kontextu vývoje ukrajinské migrace do Česka. Praha 2009. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav etnologie
- Zilynskyj, Bohdan. Ukrajinci v Čechách a na Moravě (1894) 1917 – 1945 (1994). Nakladatelství X-egem. s.r.o., Praha 1995
- Zilynskyj, Bohdan. Ukrajinci v českých zemích po roce 1989. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2002

Periodika

- Říhová, Marie. Možnosti zapojení asociací migrantů do procesu integrace v Evropě a v České republice. In: Slovo, bulletin pro cizince a o cizincích. Slovo 21, Praha, 2012

Internet

- 20 let nezávislosti Ukrajiny, www.ukrajinci.cz/cs/aktuality/detail/20-let-nezavislosti-ukrajiny. Poslední přístup 26. 2. 2015
- Archiv Porohů, www.ukrajinci.cz/cs/casopis-porohy. Poslední přístup 25. 2. 2015
- Benefiční festival Zastávka v Dalečíně... 28. 5. 2011 na Vysočině, <http://ukrajinci.cz/cs/ukrajina/detail/beneficni-festival-zastavka-v-dalecine-2852011-na-vysocine>. Poslední přístup 26. 2. 2015
- Benefiční koncert na podporu dětí v ústavní péči na Zakarpatské Ukrajině... 21. 12. 2009, <http://ukrajinci.cz/cs/aktuality/detail/beneficni-koncert-na-podporu-deti-vaustavni-peci-na-zakarpatske-ukrajine21122009>. Poslední přístup 26. 2. 2015
- Bittnerová, Dana. Ukrajinci v ČR, www.asimilovani.estranky.cz/clanky/narodnosti-v-cr/reci.html. Poslední přístup 20. 12. 2014
- Bodaj, o. s., www.bodaj.com. Poslední přístup 26. 2. 2015
- Bodaj v Crossu, <http://ukrajinci.cz/cs/aktuality/detail/bodaj-v-crossu>. Poslední přístup 26. 2. 2015
- Cizinci s povoleným pobytem, www.mvcr.cz/clanek/cizinci-s-povolenym-

- pobytem.aspx. Poslední přístup 30. 12. 2014
- Cizinci v České republice podle dat sčítání lidu. Analýza publikovaná ČSÚ dne 31. 3. 2014, [www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/A00036D946/\\$File/170222-14.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/A00036D946/$File/170222-14.pdf). Poslední přístup 30. 12. 2014
- Cizinci v ČR, www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/datove_udaje/ciz_nabyvani_obcanstvi#cr. Poslední přístup 30. 12. 2014
- Časopis Porohy, www.ukrajinci.cz/cs/casopis-porohy, Poslední přístup 30. 12. 2014
- Děti z ústavu sociální péče ve Vilšanech na Ukrajině poprvé za hranicemi své země, <http://ukrajinci.cz/cs/aktuality/detail/deti-z-ustavu-socialni-pece-ve-vilsanech-na-ukrajine-poprve-za-hranicemi-sve-zeme>. Poslední přístup 26. 2. 2015
- DNM Praha: Historie Domu, www.dnm-praha.eu/O-NAS. Poslední přístup 14. 1. 2015
- DNM Praha: Koncepce, www.dnm-praha.eu/SLUZBY/Koncepce. Poslední přístup 14. 1. 2015
- Dny ukrajinské kultury 2006, www.ukrajinci.cz/cs/fotoarchiv/detail/dny-ukrajinske-kultury-vacr-2006. Poslední přístup 26. 2. 2015
- Dokumenty Rady, www.vlada.cz/scripts/detail.php?pgid=125. Poslední přístup 11. 12. 2014
- Drbohlav, Dušan. Imigranti v České republice (s důrazem na ukrajinské pracovníky a „západní firmy“ operující v Praze). Research Support Scheme Project, Praha 1999, <http://rss.archives.ceu.hu/archive/00001009/01/9.pdf>. Poslední přístup 31. 12. 2014
- Drbohlav, Dušan; Janská, Eva; Šelepová, Pavla. Ukrajinská komunita v České republice (Výsledky dotazníkového šetření), www.mezikulturnidialog.cz/res/data/011/001325.pdf. Poslední přístup 31. 12. 2014
- Dny ukrajinské kultury. Babylon. Česká televize 2006, <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1131721572-babylon/406235100152021>. Poslední přístup 23. 2. 2015
- Easy Answer, www.youtube.com/watch?v=BdpO-XGpcSI. Poslední přístup 20. 3. 2015
- Elektronická kronika sdružení Berehyňa, www.bontia.sk/Share/Book/ysXeISpwJ0qP3fcpcioEw. Poslední přístup 7. 5. 2015
- Erudyt, www.erudyt.eu. Poslední přístup 27. 2. 2015
- Exner, Oskar. Ukrajinský prezident odhalil pomník básníka Ševčenka., www.praha.eu/jnp/cz/co_delat_v_praze/volny_cas/ukrajinsky_prezident_odhalil_pomnik.html. Poslední přístup 26. 2. 2015
- Forst, Adam. „Transformace“ občanských sdružení na spolky dle nového občanského zákoníku, www.epravo.cz/top/clanky/transformace-obcanskych-sdruzeni-na-spolky-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku-91443. Poslední přístup 11. 12. 2014
- Fórum Ukrajinců v ČR: Akce, které jsme už úspěšně realizovali, <http://blisty.cz/art/18762.html>. Poslední přístup 20. 3. 2015
- Grantový portál města Prahy, <http://granty.praha.eu/GrantyPublicInfo/FindByZadatel.aspx>. Poslední přístup 23. 2. 2015
- Gymnázium Na Vítězné pláni www.gvp.cz. Poslední přístup 28. 2. 2015

- Historické údaje o pražské ukrajinské skupině IGNIS, www.ukrajinci.cz/cs/kapela-ignis/detail/historicke-udaje-oaprazske-ukrajinske-skupine-ignis. Poslední přístup 25. 2. 2015
- Humanitární pomoc Ukrajině 16.–18. srpna 2008, www.ukrajinci.cz/cs/fotoarchiv/detail/humanitarni-pomoc-ukrajine-16-18-srpna-2008. Poslední přístup 27. 2. 2015
- Informace o změně právní úpravy sdružovacího práva, www.mvcr.cz/clanek/informace-o-zmene-pravni-upravy-sdruzovaciho-prava-od-1-ledna-2014.aspx. Poslední přístup dne 12. 12. 2014
- Invisible People, www.youtube.com/watch?v=q4QE91stQ6w. Poslední přístup 20. 3. 2015
- Katedrální sbor sv. Vladimíra, www.ukrajinci.cz/cs/aktuality/detail/katedralni-sbor-sv-vladimira. Poslední přístup 28. 2. 2015
- Kulturní a humanitní spolupráce s ČR v roce 2008, www.ukrajinci.cz/cs/ukrajina/detail/kulturni-a-humanitni-spoluprace-sacr-varoce-2008. Poslední přístup 20. 3. 2015
- Leontiyeva, Yana. Ukrajinci v ČR, www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=200&lst=103. Poslední přístup 30. 12. 2014
- Malanka 2014 zrušena..., www.ukrajinci.cz/cs/s-nami/detail/malanka-2014-zrusena_1. Poslední přístup 25. 2. 2015
- Manifestation in Prague on Vaclav Square, www.brama.com/survey/messages/11010.html. Poslední přístup 20. 3. 2015
- Mikulášská besídka!, http://ukrajinci.cz/cs/aktuality/detail/mikulaska-besidka_1. Poslední přístup 28. 2. 2015
- Moravcová, M.: Postavení národnostních menšin, http://ksos.fhs.cuni.cz/KOS-42-version1-moravcova_o_postaveni_narodnos.doc. Poslední přístup 11. 12. 2014
- Náměstí Kinských ozdobil ukrajinský pomník. Kdo z toho má prospěch?, www.kauza5.cz/Radnice/Namesti-Kinskych-ozdobil-ukrajinsky-pomnik-Kdo-z-toho-ma-prospech.html. Poslední přístup 26. 2. 2015
- Národnost v pubertě: Aňa, Lesha a Vania, 2012, www.ceskatelevize.cz/porady/10389790616-narodnost-v-puberte. Poslední přístup 6. 3. 2015
- Naučím své děti ukrajinsky. Projekt Varianty, Člověk v tísni 2002, www.varianty.cz/cdrom/podkapitoly/b05cizinci/05/02.pdf. Poslední přístup 2. 2. 2015
- Oddělení národnostních menšin a cizinců, www.praha.eu/jnp/cz/o_meste/magistrat/odbory/index.html?departmentId=1123. Poslední přístup 14. 1. 2015
- Oslava Dne Sjednocení a Svobody Ukrajiny. Tiskové středisko Velvyslanectví Ukrajiny v ČR, 23. ledna 2013, <http://czechia.mfa.gov.ua/cs/press-center/news/9807-vidznachennya-dnya-sobornosti-i-svobodi-ukrajini>. Poslední přístup 26. 2. 2015
- Ottomanský, Miroslav. Ukrajinsko-český terminologický seminář,

- <http://static.kster.cz/data/uploaded/1412853402487445/ukrajinstina.doc>. Poslední přístup 3. 1. 2015
- Petiční výbor, www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=93&ido=758. Poslední přístup 11. 12. 2014
- Profil Sboru svatého Vladimíra, www.facebook.com/pages/Sbor-svatého-Vladimíra/213683451999039?sk=info&tab=page_info. Poslední přístup 28. 2. 2015
- Profil týmu FK Fórum Ukrajinců ČR, http://vysledky.lidovky.cz/tym-zapasy.php?id_klub=2&vybrany_tym=237&sezona=2008/09. Poslední přístup 20. 3. 2015
- Profil UIČR na Facebooku, www.facebook.com/pages/Українська-ініціатива-в-ЧР-Ukrajinská-iniciativa-v-ČR/138882832833747. Poslední přístup 26. 2. 2015
- Přehled akcí Džerela, <http://dzerelo.cz/aktuality.php?page=aktuality&lang=ua>. Poslední přístup 7. 3. 2015
- Přehled pořadů Českého rozhlasu pro národnostní menšiny. Digitální depozitář PSP ČR, www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t1850_05.htm. Poslední přístup 27. 2. 2015
- Rada pro národnostní menšiny, www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/historie-a-soucasnost-rady-15074. Poslední přístup 11. 12. 2014
- Sestřih soutěže Talent Ukrajiny v ČR 2011 je k zhlédnutí online na www.youtube.com/watch?v=igEegkUDLEw. Poslední přístup 6. 3. 2015
- Skok o dvě soutěže je pro Inferno peklem, www.fotbalpraha.cz/zpravodajstvi/skok-o-dve-souteze-je-pro-inferno-peklem-v-i-b-tride-klub-zatim-vydoloval-jen-bod-a-dostal-18-golu-1. Poslední přístup 2. 1. 2015
- Statut Rady pro národnostní menšiny, www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/141120_iii_statut_rada_nm_zmena_listopad.pdf. Poslední přístup 11. 12. 2014
- Ševčenko Taras, www.pametni-desky-v-praze.cz/products/sevcenko-taras-na-dome-cp-929-v-opletalove-ulici-20-bocni-stena-v-tride-politickych-veznu-praha-1-nove-mesto. Poslední přístup 26. 2. 2015
- Tisková zpráva – Program MŠMT na podporu vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy 2009, MŠMT 2009, www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/tiskove-zpravy-projektu-podporenych-v-roce-2009. Poslední přístup 25. 2. 2015
- Tváří v tvář..., <http://ukrajinci.cz/cs/aktuality/detail/tvari-vatvar>. Poslední přístup 28. 2. 2015
- UIČR, www.ukrajinci.cz. Poslední přístup 26. 2. 2015
- Ukrajinci v České republice. www.ukrkonzulat.cz/cz/ukraine/ukrajinci.html. Poslední přístup 20. 12. 2014
- Ukrajinská iniciativa v ČR, www.ukrajinci.cz. Poslední přístup 29. 4. 2015
- Ukrajinská kulturní identita, www.mezikulturnidialog.cz/ukrajinska-kulturni-identita.html. Poslední přístup 20. 3. 2015
- Ukrajinský velvyslanec v ČR Serhij Ustyč k 10. výročí nezávislosti Ukrajiny, příloha Zpravodaje české koordinační rady společnosti přátel národů východu, č. 5/6, 2001, www.spnv.cz/file.php?nid=9560&oid=2009365. Poslední přístup 28. 2. 2015

- V ukrajinské škole v Praze začal školní rok. ČTK, www.ceskenoviny.cz/zpravy/v-ukrajinske-skole-v-praze-zacal-skolni-rok/1120045. Poslední přístup 27. 2. 2015
- Vernisáž výstavy Anny Kaminské – Krajina 09 a povídání o Štědrém večeru na Ukrajině 6. 1. 2010, <http://ukrajinci.cz/cs/aktuality/detail/vernisaz-vystavy-anny-kaminske-krajina-09-a-povidani-oastedrem-veceru-na-ukrajine-6-1-2010>. Poslední přístup 28. 2. 2015.
- Výbory v krajích, hlavní město Praha, www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/yybory-samospravy/vybory-v-krajich/hlavni-mesto-praha-16656. Poslední přístup 11. 12. 2014
- Vydavatelství Matouš, www.matous.cz/detail.php?id=MK%209003. Poslední přístup 28. 2. 2015
- Wanatowiczová, Krystyna. Povolání agent. Cs-magazin.com, leden 2007, www.cs-magazin.com/index.php?a=a2007012138. Poslední přístup 20. 12. 2014
- Zápis z veřejné debaty a informace o komunitních neziskových organizacích účastnících se veřejné debaty k zapojení organizací cizinců do politiky a praxe integrace cizinců a prevence sociální exkluze a neregulérní migrace dne 25. dubna 2012 v Domě národnostních menšin, www.iom.cz/files/INFORMACE_O_NNO_VEREJNA_DEBATA.doc. Poslední přístup 22. 2. 2015
- Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2012, Úřad vlády České republiky, Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny, Praha 2013. www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/dokumenty-rady/zprava_2012_tiskarna.pdf. Poslední přístup 31. 11. 2014
- Часопису «Пороги» – 20 років. Дякуємо!, www.ukrajinci.cz/ua/casopys-porohy/detail/nnn-ana-20-nn-nnn. Poslední přístup 27. 2. 2015
- Партнери, <http://ukrzurnal.eu/ukr.partners.html>. Poslední přístup 2. 1. 2015
- Український жіночий рух в Чехії: від історії до сучасності, www.ukrajinci.cz/ua/aktualjno/detail/nnnn-nn-nnn---nnn-n-nnnnnn--nnnnnnn. Poslední přístup 28. 2. 2015
- Український журнал, www.ukrzurnal.eu. Poslední přístup 21. 2. 2015

Rozhovory

- E-mailová komunikace s panem Bohdanem Rajčincem prosinec 2014 až únor 2015
- E-mailová komunikace s panem Borisem Chykulayem z 21. 3. 2015
- E-mailová komunikace s paní Darijou Ljubačivskou z 26. 2. 2015
- Rozhovor autorky s Mgr. Lenkou Víchovou z 24. 2. 2015
- Rozhovor autorky s paní Marií Prokopjukovou z 18. 1. 2015
- Rozhovor autorky s paní Olgou Mandovou z 19. 12. 2014
- Rozhovor autorky s ředitelem DNM Jakubem Štědróněm z 26. 1. 2015